Velectěnému panu Dru prof. Karlu Chotkovi; věnuje H. Dostál, redaktor 3513. Nebraska ave. St. Louis, Mo.

STAROBYLOSŤ
ČLOVĚKA V AMERICE

NAPSAL J. S. BROŽ,

jiý zesnulý.

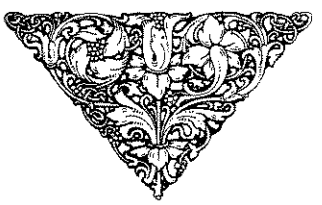

Tiskem a nákladem HLASU, *1625 So. 11th St., St. Louis, Mo.*

ÚVOD.

Některé vědecké závěry na základě dvacetiletého studia anthropologie.

Anthropologie fysická, zabývající se hlavně vědeckým pozorováním anatomických památek a pozůstatků po pračlověku, neodporuje v žádném směru Zjevení Božímu. S formou i výměrem těch nejstarších lebek a kostí, které věda s velkou pravděpodobností pokládá za památky po člověku z předešlého období geologického—''doby ledové''—potkáváme se u jedinců i v době přítomné. Věda, ač široké má pole, neodkryla žádných přechodních tvarů mezi zvířetem a člověkem. ''Homo alalus'' (člověk bez řeči), anebo ''Pithekanthrop'' (člověk-op)—jsou toliko toužebným výmyslem těch, kteří za každou cenu by rádi dokázali, že člověk vývojem povstal z nějakého nižšího útvaru živočišného.

Právě naopak a zcela proti nauce evoluční vědecká anthropologie fysická dokazuje, že člověk předešlých útvarů geologických vystupuje již jako úplný člověk, s anatomií úplně lidskou, tak jako se jeví dnes.

A právě dle těchže zákonů evolučních i duše člověka geologického (dle evolucionářů: souhrn výronů práce nervové) byla tak schopna, jak se jeví dnes.

Ani starobylost' těch nejstarších památek po člověku neodporuje Zjevení Božímu. Vždyt' zpráva Mojžíšova neudává žádného přesného letopočtu, ani církev neprohlásila za článek víry, že byl Adam stvořen 4000 let před narozením Krista Pána. Jestliže věda dokáže, že od stvoření prvního člověka až do narození Krista Pána uplynulo snad dvacet i více tisíc let, nepřijde tu věda nijak v rozpor s biblí, ježto bible má letopočty, co se týče jednotlivých rodů velmi neúplné. Nebylot' úmyslem Mojžíše psáti vědeckou učebnici dějepisnou, nýbrž poukázati, jak se uchovalo proroctví a zaslíbení messiánské pro budoucí pokolení. A tomu knihy Mojžíšovy úplně zadost činí. Ostatně tu podotknouti dlužno, že chronologie vědecká, opírající se na geologickou stratigrafii, jest toliko relativní. O naprostém stáří jednotlivých vrstev nemůže býti ''vědecky'' (cognitio certa t. j. poznání jisté) ani řeči.

Tím se také vysvětlují velké neshody a rozdíly o starobylosti člověka u různých badatelů a vědců. V novější době (v Evropě Virchov—v Americe Hrdlička) enthusiastické a přehnané výpočty horkých hlav uvedeny byly na pravou míru geology a anthropology užívajícími chladné rozvahy. Proto ''pravá'' věda, co se týče původu a starobylosti pokolení lidského, odpovídá—NEVÍM!

(V budoucím článku přesně vědecky dokážeme, že předpoklad, jako by tak zv. ''lebka Calaverská'' byla dokladem pro člověka ''třetihorního' na západní polokouli—jest právě jasným důkazem nevědeckosti theorie vývojové.

Starobylosť člověka v Americe.

NĚKTERÉ ZÁVĚRY NA ZÁKLADĚ DVACETILETÉHO STUDIA ANTHROPOLOGIE VZHLEDEM KU STAROBYLOSTI ČLOVĚKA V AMERICE.

Člověk doby čtvrtohorní nebo ledové, zastoupený v Evropě plemeny: canstattským, cro-magnonským, truchérským, grenellským a furfouzským—byl člověkem úplným, dokonalým.

Měla-li nauka, lépe řečeno důměnka evoluční podržeti svůj vědecký nátěr, bylo nezbytně potřeba, ohlížeti se po přechodních tvarech, čili najíti ten "missing link", který byl vehiklem důstojnosti člověčí ze stavu zvířecího, v geologických útvarech třetihorních.

A tu v únoru r. 1866. z dálné Californie do celého světa ozval se hlas: Našli jsme člověka v nezrušených útvarech tertiárních! Do jaké míry tento výkřik byl vědecky oprávněn, a na jak daleko objev lebky a památek calaverských přispěl důměnce vývojové, o tom pojednám v následujících řádcích.

Nálezy ve zlatonosném štěrku californijském, jenž pokládán jest za deposit z doby třetihorní.

(Vědecké práce, na jichž základě činím svoje závěry, uvedu ku konci této statě.)

Professor Josiah D. Whitney, státní geolog v Californii, zkoumal v témže státu zlatonosný štěrk, který se prý začal tvořiti asi uprostřed období třetihorního až do času jeho ukončení (pravděpodobně vytvářel se stále i ve čtvrtohorách) a tu objevil zkamenělé zbytky některých vyhynulých již druhů staré zvířeny: mastodonta, slona, nosorožce, koně, velblouda, tapíra, vola, llamy, jelena, vlka a psa. Jak řečeno, nejsou to druhy s dnes žijícími podobnými zvířaty totožné, ač mnohé z nich dožily se začátku období čtvrtohorního. I zkamenělé rostliny v štěrku tom objevené jeví dle svědectví učeného palaeontologa Leona Lesquereauxa ctihodné stáří období třetihorního a nejsou nijak totožnými s rostlinnými druhy období přítomného. Mezi nimi objeveny byly v témže štěrku i skrovné pozůstatky po člověku: Úlomky kostí a proslavená, ovšem necelá leb-

ka, známá ve světě vědeckém pode jménem "Calavera's skull".

Byla nalezena v únoru r. 1866. v dolu, patřícím společnosti Mattison a Spol. u městečka Altaville, něco přes míli severozápadně od hornického místa Angelo Camp, v okresu Calavera. Důl jest posud otevřen a 130 stop hluboký, prostupující silnou sopečnou vrstvou lávy a pod ní ležící nánosy rozličného útvaru. Mr. Mattison vlastní rukou ji vyňal, pokládaje ji za kus stromového kořenu. Byla zkoumána několika odborníky, a konečně uložena v Peabody-ově museu v Cambridge.

Mimo to odkryto tu bylo několik set ukázek lidských nástrojů a nádob, mezi nimiž hlavní místo zaujímají kamenné hmoždýře, paličky, tlouky, kameny vyhloubené na tření obilin a žaludů (mealing stone) šípenky a j. Nástroje tyto jsou hlazené, dovedně zhotovené, nelíšící se od nástrojů tamních Indiánů historických.

Lebka sama se stanoviska somatologického nejeví důležitých fysických rozdílů a rysů od lebek tamnějších historických Amerindů. Před kolika miliony let, dle novodobých názorů geologických, asi lebka Calaverská seděla ještě na ramenách nějakého pithekantropa Californijského a obsahovala mozek, v němž rodily se myšlenky, potřebné ku vytvoření všech těch rozličných nástrojů a nádob k uhájení živobytí, které nalezeny byly v místech s jejím nálezištěm soudobých?

A dle moderních vědeckých náhledů, přívrženců theorie vývojové, musil žíti Calaverský člověk před mnoha, mnoha miliony let, když považíme závratně dlouho trvající období, jimiž dle geologů proběhla epocha Eocenu, Miocenu, Pliocenu a Pleistocenu—kdy odehrávala se v Californii dramata, jichž rozuzlení bylo úplně nové vytvoření řetězů horských, nových vodních proudů—kdy stará údolí plněna rozžhavenými toky lávy ze soptících vulkánů se stala horami a prvotní hory kolem ustydlých proudů lávy byly vymlety a vybrány řádícími bystřinami vodními v hluboké cañony?!

Dávno před dobou, kdy začaly se tvořiti podivné tabulové hory, dávno, pravím, musil žíti člověk, jehož pokročilým—jak ráz lebky a zručnost' v nástrojích dokazuje—potomkem byl člověk Calaverský?!

A právě tato obrovská míra času, vyhynulé druhy zvířeny i květeny, souhlas tvarů lebky Calaverské s tvarem lebek novodobých Indiánů Californijských, a právě objevené uměle hlazené nádobí a nářadí, jakého užívají do dnes a pokud známo užívali rudochové v Californii—**mluví velmi zřejmě proti původu těchto nálezů v období třetihorním a proti jejich veliké starobylosti.**

"Srovnávajíce tyto nálezy"—píše W. H. Holmes (viz ku konci jeho práci)—"spozorujeme, že zkamenělí živočichové bez výminky patří k rodům vyhynulým, že také ty rostliny jsou vyhynulé, a že obě ty skupiny zaujímají přirozeně místo své v hranicích Neocenu. Když pak zkoumáme pozůstatky člověka, tu s překvapením shledáváme, že nepatří k vyhynulému zjevu, ba ani k nějaké ostřeji význačné odrůdě druhu Homo Sapiens, ale národu skutečně s námi totožnému, a proto třeba velikého napjetí obrazotvornosti, abychom si uvědomili, že ten člověk mohl tvořiti část' živočišstva, jehož každý jiný ssavec zašel v dlouhých obdobích následujících geologických period. Po zkoumání oněch umělých nálezů shledáno, že ony také nepatří do doby třetihorní, a že poskytují rozhodně tvářnost' novodobou.

Všech patnáct nebo dvacet odrodků nalezených v štěrku Whitney-em a

jinými, vykazuje novodobý ráz. Jsoutě opravdu totožnými s kamenným nářadím užívaným v době minulé i do dnes domorodci Californijskými. Jestliže tyto nálezy jsou pravdivě původu třetihorního, máme před sebou ten největší div, jemuž kdy dosud věda čeřila; a snad kdyby prof. Whitney úplně byl ocenil dějiny lidského vývoje, tak jak se dnes chápe, byl by váhal prohlásiti své tak určitě vyrčené závěry přes všechny velkolepé šiky svědectví, která mu byla podána. Předpokládati, že člověk by byl zůstal nezměněn duševně, společensky, průmyslově a krasovědně po miliony let—a vše to zřejmě z podaného vysvítá—bylo by dle přítomných vědomostí jistě méně, než vysvětliti vše zázrakem — — —.''

Dr. Whitney, který byl přívržencem nauky vývojové, zapomíná vysvětliti, jak to možno, že člověk Calaverský, vynašed ty nástroje v době třetihorní, bez zdokonalení nebo úpadku jich užíval po tak mnohé věky, v nichž načisto změnila se země i moře, a kdy vyhynuly soudobé jeho rostliny i živočichové. Zapomíná vysvětliti, jak to se přihodilo, že národové po něm (roz. po člověku Calav.) přišlí neužívali nástrojů o nic dokonalejších.

A jestliže připouští, že člověk v době třetihorní byl již tak pokročilý, že vyráběl nástroje umělé, hlazené, jak jich vyráběli a užívali národové Californijští v době historické—kde má hledati předky tohoto člověka, **když tě nauka vývojová tak jasně se dovolává zákona, že každý krůček pokroku v prvních dobách člověka vyžadoval nesmírnou řadu let, a že věk novokamenný, do něhož ony nástroje zařaditi dlužno, přišel po věku dlouhodlouhém nižší úrovně lidstva?!**

Na základě vývojové doměnky by prof. Whitney původ člověka musil hledati ve věku Mesozoickém, kdy na zemi ze ssavců počali se objevovati ssavci vačnatí?!? — Kdy po opicích nebylo ještě ani památky?!?

Popatřme dále, jak těžko věřiti jest v pravost' starobylosti nálezů Altavillských i těch ostatních ve zlatonosném štěrku Californijském: V krajině této provozovalo se dolování již od dávných let. Staré, opuštěné šachty svědčí, že krajina k vůli kovu byla navštěvována od Španělů, ba i v dobách předcolumbických kutali zde na zlato mexičtí Nahuové a jiní různí kmenové indiánští.

Pravým pak mraveništěm stala se po r. 1849., kdy sem hrnuli se prospectoři a kovkopové z celé Ameriky, ba i z jiných dílů světa, aby tu lehce a rychle zbohatli. Od věků pak nepamětných bydlili zde rudochové, kteří rádi mrtvé své pochovávali do propastí, hlubokých strží, průrev skal a také **do starých šachet.** Kutací oblast' nazývali: Place of skulls—místo lebek.

Celé kostry domorodců na povrchu působením vody byly odkryty; jak snadno proudem nebo přívalem na místo nálezu mohly býti přeneseny a zde znova pohřbeny. Snadno tedy lze vysvětliti, že lidské kosti a tovary tímto způsobem do zlatonosného štěrku dostati se mohly.

Proti starobylosti nálezu mluví také v témže štěrku přítomnost' koster koňských, a koně Indiáni neznali. V tyto kraje přivedli je Španělé.

Také není vyloučena možnost' podvodu se strany kovkopů. Snášeli kosti a jiné různé předměty z četných hrobů indiánských na povrchu země do vykopanin štěrkových, aby jednak dostali odměnu za nálezy, jednak se pobavili z radosti učenců nad nálezy jásajících. Konečně hleděti k tomu, že většina nálezů učiněna byla od lidí v oboru starožitnickém nezkušených a pravým badatelům se dostala až z ''druhé ruky''. James

C. Southall ve svém dílu: ''The recent origin of man as illustrated by geology and the modern Science of Prehistoric archaeology'' (Philadelphia, 1875.) udává na str. 558. o objevu Calaverské lebky překvapující poznámku:

''Dr. Andrews nám oznamuje, že rev. Patterson z Chicaga mu praví, že on (roz. Patterson) dostal zprávu od rev. W. W. Briera, spolehlivého to duchovního z Alvarado v Californii, že Brierův bratr kovkop byl jedním ze dvou mužů, kteří vzali tak zv. Calaverskou lebku z jeskyně na svahu údolí a umístili ji v šachtě, kdež byla nalezena, a že celá ta věc byla jen načistý žert ku podvedení profesora Whitneye geologa.''

Dr. Hrdlička, slovutný anthropolog český, neuznává třetihorní původ lebky Calaverské.

Geologikou starobylost' Calaverské lebky na základě důkladných prací kranimetrických úplně vyvrátil i slovutný anthropolog z Národního Musea ve Washingtonu, náš krajan dr. Aleš Hrdlička.

Podav dějiny její nálezu, fysický ráz a pečlivý výměr, srovnává ji s recentními lebkami tak často objevenými v californijských jeskyních, kamž domorodí Indiáni rádi pochovávali své mrtvé, a přichází k tomuto závěru:

''— — — Jest jeden rys, spojený s lebkou calaverskou, nehledě k nedostatku podružných poškozenin, který nebyl snad uvážen dle zásluhy; to jest její vápenitý obal (coating), jenž, ač na povrchu zbarvený, jeví se bílý a kristalický při lomu, úplně jako při lebkách jeskynních. Jak se mohl takový obal utvořiti—a utvořiti s takovou pravidelností—na povrchu lebky, vtěsnané v písku nebo v bahně nebo štěrku starobylé řeky? Pravděpodobně v jistých okolnostech kosti jeví jakousi (příbuznou) náchylnost' ku rozpuštěným látkám vápenným, a jest známo, že živočišné zkameněliny s jaksi podobným obalem objeveny byly ve starobylých nánosech pískových a štěrkových. Tento zjev velmi obyčejně pozorovati možno v jeskyních a rozsedlinách, do nichž voda, vápnem nasycená, proniká, a vzhledem k těm četným jeskyním a rozsedlinám v krajině Calaverské, přítomnost' význačné jeskyní usedliny na povrchu vzorku calaverského musí míti velkou váhu ve prospěch jeho původu jeskyního.

Smíšenina štěrku, kostí atd., přilnulá ku spodu lebky při objevení, nebyla (s ní) pevně spojena, a bylo lze ji odstraniti bez poškození kosti. Podobala se velice slepenci (débris) z jeskyň nebo rozsedlin, přimknutému ke vzorku, když tento se obaloval vrstvou stalagmitickou.

Infiltrace či zkamenění calav. lebky není spolehlivý úkaz starobylosti. — — — i křemičité zkamenění kostí může se přihoditi blízko povrchu půdy, a dle vší pravděpodobnosti stalo se za období geologicky nepatrného. Vývin (roz. zkaměnění) jest řízen úplně místními poměry geologickými, a výsledky mají malou, neb žádnou cenu jakožto značky časoměrné.'' (Hrdlička—Sk. Rm. s.27.) Nálezy calaverské vyvolaly veliké vzrušení mezi anthropology i ve Starém Světě.

''Máme člověka třetihorního'' — tak šlo od úst k ústům. Byly napsány knihy, pojednání a pořádány přednášky, ba mnohý professor evropský hájil s kathédry školní—jak vím z vlastní zkušenosti—geologickou starobylost' tohoto nálezu, a mluvilo se o tom, že člověk žije na zemi již několik milionů let.

Důměnka enthusiasty ve vědě geologické povýšena za pravdu ve vědě.

Veliká chyba tím byla spáchána ve vědeckém názoru o starobylosti člověka na zeměkouli, a čím zhřešili otcové, v tom trestáni jsou synové; nebot' zkostnatělý názor o třetihorní —miliony let staré lebce calaverské— do dnes straší v knihách a v mnohém mozku zvláště přívrženců ''naprosté'' evoluce.

Třetihorní původ lebky dobře se hodil i do rámce názorů těch, kteří nezvratně přesvědčeni jsou o tak zvaném ''mostu miocenovém'', širokém to pruhu země, spojujícím prý na severozápadě pevninu Nového Světa s Asií v třetihorách.

Domnělé třetihorní objevy v Californii vyvolaly v život i onu poučku, že člověk má snad počátek na půdě Nového Světa a ve Starém jest jen pozdějším přistěhovalcem. Bájilo se ihned o ráji v údolí řeky Columbie, i ve vlasti Quichuů peruánských. Ba před nemnoha lety i vypnulina prerijní za východisko lidstva kterýmsi ''vlastencem'' americkým vyhlášena byla, (Kansas, tuším, za Eden Adamův prohlášen byl.)

Důměnka o člověku třetihorním jest dnes úplně nevědecká, a jenom potřeba jeho pro nedokázanou posud nauku vývojovou pobádá Darwinisty, aby ho s mysli nepouštěli. A že za stávajících poměrů malá naděje jest, objeviti člověka třetihor, vyplývá i z toho, že namnoze velmi chudě vědecky opřena jest existence člověka z tak zv. diluvia či čtvrtohor. Avšak věda ho dnes uznává ve Světě Starém, a proto opírajíce se o svéráznost' plemena rudého, domnívají se někteří badatelé, že člověk žil také v Americe již v době ledové. Důměnka tato však ani jediným objevem posud podepřena není.

V Severní i Jižní Americe se stanoviska osseologického toho důkazu podati nemožno. Lebky, kostry celé nebo částečně uchované bývaly od různých badatelů pokládány za památky a pozůstatky člověka z doby t. zv. ''meziledové''—tedy ''Homo diluvii testis''—avšak nedostatky evidence geologické nebo somatologické setřely s nich ráz veliké starobylosti, a určily jim místo v periodě, která zde v Americe snad sahá k době **''poledové, kdy obrovští ledovcové konečně ustoupili k severu z krajin Velikých Jezer.''**

Zajímavou otázkou o starobylosti člověka v Novém Světě zabývá se Dr. Aleš Hrdlička, předseda Anthropologické Společnosti ve Washingtonu a Curator u Národního Musea. R. 1907. vydal knihu pod názvem: ''Skeletal Remains suggesting or attributed to early man in North America—.'' (Od té doby prozkoumal i objevy anthropologické v Jižní Americe.) Hlavně na základě leboznalství — kranimetrie — podrobuje vědecké kritice objevy lebek, koster a zlomků kostí v Sev. Americe, kterým téměř všeobecně přisuzována bývala veliká starobylost', a které měly býti němými svědky, že člověk žil na naší pevnině již v útvarech geologických minulých. V práci této česky badatel dává na jevo obrovskou znalost' potřebného materiálu amerického i v jiných dílech světa; technická práce, zvláště měření, vykonána se svědomitostí a obezřetností úžasnou; **závěry podány s chladností hodnou rozvážného učence, který se nedá zmásti ani vlastním nadšením, ani předpojatostí, ani jakýmkoli jiným vlivem zevnějším.**

V řečené knize podrobuje kritice tyto objevy:

1.) Kosti, objevené v Novém Orleaně r. 1844.

2.) Záhadná kostra v Quebecku, v Canadě.

3.) Pánevní kost' (úlomek), objevená v Natchezu, Miss. r. 1846.

4.) Kosti od jezera Monroe, na

Floridě, r. 1852. neb 53.

5.) Kostra od Soda-Creeku, v Colorado, r. 1860.

6.) Pozůstatky kostry z Charlestonu, v Jižní Carolině.

7.) Calavera skull.

8.) Lebka ż Rock-Bluff, Ill. r. 1866.

9.) Kostra z Peñon v Mexicu, objevená r. 1884.

10.) Trentonské lebky z New Jersey, od r. 1879—87.

11.) Lebka a kosti ze západní Floridy z r. 1871.—1888.

12.)Stehenní kost' od Trenton r. 1899.

13.) Lansing-ská kostra z Kansasu r. 1902.

14.) Zbytky lidských koster ve spraši (loess) v Nebrasce, obj. Gilderem od r. 1894.—1896.

Později poukážu ještě na tuto výbornou práci Hrdličkovu; prozatím dostačí k této stati uvésti všeobecný závěr dra. Hrdličky v knize citované: ''Různé nálezy lidských památek v Severní Americe, jimž starobylost' geologická bývala přisuzována, byly podrobeny krátké prohlídce. Vidomost', nehledě k jiným pozorováním, že v každém jednotlivém případě, kde dosti kostí uchováno jest ku srovnání, somatologická zřejmost' svědčí proti geologické starobylosti pozůstatků těch, a pro úzkou příbuznost' jejich, ba totožnost' s pozůstatky novodobých Indiánů. Za těchto okolností pak jenom jediný závěr oprávněn jest, který zní, **že tak dalece, na této pevnině lidské kosti nesporné starobylosti geologické nejsou známy.** Toto nemusí býti považováno za rovné s prohlášením, že by nebylo starobylého člověka v této zemi; to míní toliko, že jestliže dřevní člověk v Severní Americe žil, přesvědčivý důkaz toho se stanoviska fysické anthropologie dosud čeká svého provedení — — —.''

K této stati probádal jsem tyto spisy: Review of the Evidence Relating to auriferous gravelman in California. Smithson. Rpt. 1899. W. H. Holmes.'' ''The auriferous gravels of the Sierra Nevada—J. Whitney.'' ''On the occurrence of Stone mortars in the ancient River gravels of Butte Co. Calif.'' J. B. J. Skertchley.'' ''The pliocene skull of California''—Blake. ''Skeletal Remains suggesting or attributed to early man in North America—Bureau of am. Ethnology.' Aleš Hrdlička.)

PAMÁTKY ARCHAEOLOGICKÉ A ANTHROPOLOGICKÉ, OBJEVENÉ NEDALEKO TRENTON V NEW JERSEY.

Prožíval člověk v Americe tak zv. dobu palaeolithickou tak, jak se o ní vykládá v Starém Světě při praehistorii lidstva?

(K této stati jsem prostudoval a použil prací známého archaeologa amerického **W. H. Holmesa** a slovutného anthropologa, krajana našeho, **dra Aleše Hrdličky** u Národního Musea ve Washingtonu.)

Vědecky neuspokojeni **starobylostí** nálezů v Californii, orbat'me nyní zraků svých k východu Americkému, k řece Delaware, kde prý objeven palaeolithický člověk na pevnině americké, a kde v život vyvolána byla celá literatura archaeologická o tamních nálezech.

STAROBYLÉ PAMÁTKY PO ČLOVĚKU V NAPLAVENINÁCH ŘÍČNÍCH V ÚDOLÍ TOKU DELAWARE, NEDALEKO MĚSTA TRENTON, VE STÁTU NEW JERSEY.

V říčních nánosech, v údolí Delaware, byly mezi tvary umělejšími, hlazenými, objeveny i hrubě spracované nástroje kamené. Jelikož náno-

sy ty jsou pokládány od některých badatelů za útvar diluviální, byla nálezům tamnějším se stanoviska anthropologického podkládána veliká důležitost' pro domělou jejich velikou starobylost'. Celý šik učenců, o věc se zajímajících, účastnil se bádání; jedni snažili se dokázati, že našli člověka v Diluviu, který právě na americké půdě žil v době palaeolithické, druzí, konservativnější, neuznali nalezených nástrojů za palaeolithy vůbec, prohlásivše je za nepovedenou a povrženou práci národa historického. A jak se zdá, vědecký boj ten vede se až do dnes, a kdož ví, v čí prospěch bude rozhodnut.

Zálibu ve starých památkách měli přistěhovalci na východě již na počátku osmnáctého století. Petr Kalm ve svých "Travels into North America (r. 1770.)" udává, že obyvatelé v okolí Racon mu vypráveli, že při kopání studní, ve hloubce od dvaceti do padesáti stop, přicházejí na množství ústřicových, škeblových a mušlových skořápek, rákosovou třtinu, trámce, spálené dřevo, dřevěné uhlí a nástroje na kopání, asi takové, jakých dosud Indiáni užívají, a z toho prý soudili, že tu obýval člověk již v dobách dávno minulých. A tak v minulém století povstaly i mnohé soukromé sbírky, avšak vědecky neuspořádané, beze všeho ladu a skladu. Až r. 1872. Dr. Charles C. Abbott z Trenton začal si počínati při sbírání systematicky, a tím velice prospěl archaeologii a pozdějšímu bádání nejen v údolí Delaware, nýbrž v celé Americe. Dr. Abbott napsal o svých objevech i cenná pojednání. *)

Sbírky jeho vzrůstaly rychle; za tři léta nashromáždil více než 9 tisíc ukázek a do r. 1884. bylo jich na 20 tisíc! Sbírka umístěna jest hlavně v Peabody-ově archaeologickém museu v Cambridge, Mass.

Nálezy podroboval důkladnému zkoumání a roztřídil je: na nálezy na povrchu, k nimž počítal i ty, které byly pluhem vyorány, a nálezy z větších hlubin.

Prvnější jsou z jaspisu, pazourku a křemene a mají ráz doby neolithické, jako vůbec všechny předcolumbické nástroje indiánské.

Druhá třída vykazuje tvary z argillitu (trapu) práce hrubé, nedokonalé, takže dr. Abbott i jiní nerozpakovali se pokládati je za vzorky doby palaeolithické, což s jásotem přijato bylo, neboť doposud žádný nález v Americe neoprávňoval archaeologa, aby se domýšlel, že praobyvatel Ameriky prožíval na americké pevnině tak zvanou dobu kultury starokamené.

R. 1875. v Nature Dr. Abbott píše: "Nikdy jsem se nepotkal s pazourkovou šípenkou v dolních, nevzrušených usazeninách pískových a štěrkových, a zřídka kdy jsme přišli na hrubý nástroj rázu staro-kameného na povrchu půdy."

K vůli důkladnosti budiž zde poukázáno ku charakterisujícím jednotlivostem aspoň při jednom nálezu. (Volně použito: E. A. Allen, History of Civilisation. Vol. I. str. 293 a násl., kdež spisovatel se dokládá pracemi dra. Abbotta.)

Uvedené již město Trenton v New Jersey jest vystavěno na štěrkovém tarasu(roz. útvar geolog.), jehož povrch jest mezi 40 a 50 stopami nad údolím Delawaru. Tento štěrk jest zřejmě říčním nánosem a byl tu v minulosti uložen řekou Delaware. A v tomto nánosu byl velký počet oněch palaeolithů objeven.

Tak jeden maně odkryt byl ve stráni řece čelící. Po prudkém dešti sesula se vrchní část' stráně, a ka-

*) Bibliografii, vztahující se k nálezům v údolí Delaware viz ve výborném Hrdličkově spise: Trenton Crania—Bulletin American Museum of Natural History Vol. XVI. str. 57. a násl.

mený nástroj z argillitu tak přišel na denní světlo. Byl nalezen krátce po sesutí a sice jeden a dvacet stop pod povrchem, téměř na spodní vrstvě, na níž nános říční spočíval. Nad ním těsně byl balvan asi stoliberní a nad tímto opět jiný daleko větší a těžší. Z toho se soudilo, že nález nemohl přijíti na své místo, až když štěrk zde utvořil stratum (klidnou usazeninu.) Byl-li tento štěrk sem nanesen v periodě diluviální, a byl-li tento kousek otlučeného kamene dílem rukou lidských z těch dob, pak ovšem starobylost onoho řemeslníka by se mohla vyjádřiti jedině číslicí, označující nám v minulosti trvání doby palaeolithické.

Avšak nejen dr. Abbott a badatelé amer., nýbrž i učená Evropa účastnila se pomocí svou ku vyvolání palaeolithického člověka na západní pevnině. Prof. Boyd Dawkins z Anglie, znatel starokamené doby evropské, bádal zde nějaký čas, avšak výsledek jeho práce mi není znám.

I na jiných stranách se nezahálelo. Signore Capillini, rektor Bologneské university, našel při návštěvě své ve Spoj. Státech u Bourlington v Iowě palaeolith z bílého pazourku, a též na dalekém západě americkém prof. Josef Leidy r. 1873. objevil prý u velkém množství palaeolithy jaspisové, pazourkové a křemené blíže Fort Bridge ve Wyomingu. Píšet' o svém objevu:

"Na některém místě nástroje kamené jsou tak četné, a zároveň tak hrubě spracované, že člověk neustále jest v pochybnosti, má-li je považovati za přirozené či náhodné, a kdy je uznávati za tovary umělé. Některé planiny jsou tak hustě pokryty přirozeně i uměle štípanými kameny, že se podobají bojišti velkých vojů z doby kamené."

Veliké stáří těmto (domnělým) palaeolithům podkládal dr. Leydy proto, že pomocí svého přítele, dra. Van A. Cartera, který se zabýval řečí, dějinami a způsobem života sousedních kmenů Shoshonských, se dověděl, že tito rudoši jmenované kameny měli ve veliké úctě, pokládajíce je za dar bohů svým předkům.

Podobné zhruba oštípané a nehlazené kameny byly nalezeny slečnou Fr. E. Babbittovou r. 1879. u Little Falls v Minnesotě; dr. Metz-em v nánosu řeky Little Miami u Lovelandu blíže Cincinnati; profesorem Mc Gee-em a jinými, a nálezy tyto všechny považovány za palaeolithické a přiřknuta jim rovnocennost' s diluviálními nálezy učeného geologa francouzského Boucher-a de Perthes v nánosech řeky Somme u Abbeville ve Francii. *)

Připustíme-li tedy, že nálezy Trentonské jsou palaeolithy ne domnělé, nýbrž skutečné, jest nám, abychom velkou starobylost' jejich uhájili, dokázati, že nános, v němž objeveny byly, jest skutečně diluviální a nikoliv alluviální.

Učiniv první své objevy, dr. Abbott uznal nános ten za útvar epochy (doby) ledové. Později prof. Lewis, člen státního sboru zeměměřičského v Pennsylvanii rozhodl, že jest z doby poledové, tedy daleko ne tak starý. Professor Wright z Oberlin, také člen jmenovaného sboru, domnívá se, že přece jsou ty nánosy z doby ledovcové, avšak z konce jejího trvání.

*) Slavný francouzský archaeolog Boucher de Perthes mezi rokem 1836. a 1841. prozkoumal u Abbeville ve Francii vykopaniny z jeskyň i nánosů říčních které byly původní a od doby svého utvoření neporušené. Zde pak v nánosech, náležejících pleistocenu, odkryl nástroje lidské neuměle, hrubě, otloukáním a nikoliv hlazením zhotovené. Jsou to nejvýznačnější památky doby staré kamené v Evropě a ráz jejich pokládán za jedině jistý při vědeckém určování jiných palaeolithů. Americké nálezy toho druhu postrádají buď úplně nebo částečně určující známky nálezů Abbevillských, a proto často za nedohotůvky neolithů bývají pokládány.

Věc vykládá se takto: Ku konci druhé epochy ledové *) obrovský ledovec ''Hudsonský'' dosáhl svým jižním průčelím severní části státu New Jersey a asi 65 mil nad Trenton nahromadila se hraničná moréna, což geology pevně zjištěno. **)

Konec epochy ledové byl prý poměrně náhlý, a tím nastaly zátopy a povodně, o nichž stěží si můžeme učiniti představu; nebot' dále k severu byly ledovce až na míli tlusté. V době pak, kdy ledovec Hudsonský ustoupil již snad až do hor Catskill Mountains, byla zajisté řeka Delaware velmi vzedmuta a proudy svými vymílala a odnášela deposity zmíněné hraničné morény a usazovala je jako říční nános po svém toku. Povstalé tím tarasy spadají jako formace do poledové epochy.

Mohl člověk v té době žíti? Kladnou odpověd' dávají mnozí badatelé; nebot' podnebí se oteplovalo, a počasí bylo skoro takové, jaké máme ted'.

Tou dobou povstala naše Velká Jezera; proud Svato-Vavřinský byl ovšem ještě ucpán ledem, a proto vody Jezer hrnuly se na jih údolím Mississippským do zálivu Mexického, který v té době tvořil moře daleko většího rozsahu, než jest dnes. Snad v době té ještě žil mastodon a slon, ježto jejich kosti v říčním nánosu u Trenton a jinde ve žlutce (Loess) byly nalezeny.

Los, sob a pižmový tur vydali se na sever za průčelím ustupujícího ledu a mrož do studených vln Oceánu.

*) Někteří geologové tvrdí, že byly dvě i více epoch (dob) ledových. Možno však, že se tu jedná o ledovce lokální (místní).

**) Viz: Terminal Moraine of the Second Glacial Epoch by Thomas C. Chamberlin" —U. St. Geol. Survey 1881—1882.

Hlen, jíl, písek a kamení, jež ledovec vleče s sebou hromadí se v mohutné obloukovité hráze zvané morény. Skládají se z hranatých i zaoblených úlomků různých skal, bez ladu a skladu nahromaděných, a tím liší se od naplavenin.

Dr. Abbott našel v nánosu říčním asi 14 stop pod povrchem zub mastodonta, který asi byl z některé stráně z původního lože vymyt přívalem vod a podruhé pochován v naplavenině. Předivnou náhodou s řečeným nálezem odkryt byl i lidský zub—třetí stolička prostřední velikosti, s dvěma kořeny, téměř úplně spojenými. Skleň zubová není prasklá, a zub přihlazen jest v čtyřstranou pyramidu. Z toho objevitel usoudil, že tu mastodon žil současně s člověkem.

Kdo byl tento lid, jenž vytvořil ty hrubé tovary argillitové? Ku kterému plemenu patřil? Byli to Indiáni, nebo snad nějaký rozdílný na pevnině Americké starší lid? Indiáni, jak známo, vyráběli nástroje hlazené, leštěné, často velmi jemně zpracované i vkusně okrášlené—bylit' neolitičtí; mimo to užívali lepšího, vhodnějšího kamene, než hrubšího argillitu. Zdá se, že to byl lid podobný plemenu t. zv. Trogloditů — člověka jeskynního — který v Evropě prý žil v době staré kamené, jakožto předek dnešních Eskimáků u moře Arktického. Dr. Rink prozkoumal dialekty a ústní podání rozličných kmenů Eskimáckých a pokládá je za velmi staré plémě americké, jehož původní sídla byla značně na jihu; praví:

''Eskimáci zdají se býti poslední vlnou nějakého domorodého amerického plemene, jež se dostalo v tyto končiny z krajin více mírných, sledujíc hlavně řeky a vodní proudy a stále se podávajíc nátlaku kmenů jižnějších, zalidnilo konečně severní břehy mořské.''

Mr. Dall, známý badatel na Aleutských ostrovech, potvrzuje náhled Rinka, pravě: ''Eskimáci byli jednou usazeni ve středu Severní Ameriky a vykazují tutéž oblast' jako mrož, totiž jižním směrem až do New Jersey — —.'' Z toho lze prý souditi, že

palaeolithický člověk v New Jersey byli předkové novodobých Eskimáků.

Než zkoumejme věc ještě podrobněji. (Viz E. A. Allen, History of Civilization, Sv. I., str. 301.): "Dr. Abbott ukázal ze tvaru tovarů, z polohy, v níž byly nalezeny, i jinak, že palaeolithický národ nepřetržitě obýval v této krajině až do poměrně nové doby, po níž teprve se tu vyskytují tovary Indiánské. To jest důležité. Dr. Abbott mluví ze zkušenosti; nasbíravš 20,000 ukázek kamenných nástrojů, všímal si hlavně, v jaké hloubce a poloze byly nalezeny. Povrchní půda krajiny v New Jersey, kde objevy své učinil, skládá se ze setlelých rostlin, travin a stromů. Tu našel značný počet nesporných nástrojů indiánských.

Počet jich však náhle se menšil, čím více se vnikalo do spodnějších vrstev, což svědčí, že Indiáni byli pozdějšími přistěhovalci. Pod vrchní půdou jest vrstva písku, ležící na štěrkové naplavenině, kde byl objeven velký počet nástrojů méně rázem svým dokonalých, tvořících takřka přechod mezi hlazenými nástroji indiánskými a hrubě otloukanými palaeolithy. Ty pak jsou nejen nižší, nedokonalejší formou, nýbrž i z jiné látky. Jsout' vždy zhotoveny z argillitu. Dále bylo znáti, že počet jejich velmi se zmenšoval v povrchním útvaru a na povrchu velmi zřídka se vyskytovaly — — —."

Tot' jsou ovšem jenom důměnky, jež vědecky opříti nelze—a jak z dalšího pojednání seznáme, těžko jest přesvědčenu býti, že by v těchto končinách byli kdy obývali Eskimáci nebo jiný od Indiánů rozdílný předhistorický lid.

Názor Holmesův o objevech Trentonských.

Aby spravedlnosti učiněno bylo zadost', je nutno vyslechnout i druhou stranu, která palaeolithického člověka epochy ledové v Americe "doposud" neuznává, a vyslechnout trpělivě i její důvody a vývody, jež "naprostou" starobylost' nálezů Trentonských i jiných domnělých palaeolithů amerických nejen seslabují, nýbrž i popírají.

Klíč k záhadám minulým jest nám hledati v přítomnosti. Musíme poznati národ, který krajinu obýval v dobách historických, abychom mohli objeviti člověka předhistorického a nahlédnouti do jeho duševní dílny.

Jest nám tedy pátrati po národu nebo národech, kteří v minulosti obývali údolí řeky Delaware.

"(Dr. A. Hrdlička: Trenton Crania str. 32. a násl.)

V době příchodu bělocha celá krajina, později známá pode jménem New Jersey, patřila Indiánům Lenape či Delaware. Sídla tohoto národa se rozprostírala od Mohicannituck (řeka Hudson) dolů k Potomacu a od temeniska velkých řek Susquehanny a Delaware k Atlantickému Oceánu (Heckwelda.)

Sousedící kmenové na severu (Mohegani, Narraganseti, Pequoti a j.) i na jihu (Nanticokové) všickni uznávají svoji příbuznost' s Delawary, a byli asi velmi pravděpodobně odnože téhož národa. Zdá se, že mezi Lenapi a Mengwi či Iroquoisi nebylo jiné pásky, leč že před časy ve spojení s nimi se přistěhovali na východ. —"

Několik tlup Lenapů se usadilo na březích řeky Delaware i její přítoků. Řeky této si vážili a dali jí jméno: Lenape-Whittuck, což značí: "Proud Lenapů."

V době, kdy po prvé se sešli s bělochem, měli tu postaveny četné

vesnice. Tam, kde stojí město Trenton, blízko vodopádu Delawarského, měli Lenapi vesnici, zvanou Chichohaki, což značí "sesouvající se břeh", protože rozložena byla na vysoké stráni, která se časem sesouvala.

Vzdělávali půdu, pěstovali kukuřici, provozovali plavbu, hon, rybářství a válečnictví; i průmyslně byli činnými, tkajíce rozličné látky a shotovujíce hliněné nádobí tvaru jednoduchého. Potřebné nástroje i zbraně hotovili z kamene, užívajíce však velmi po skrovnu i kovů. Z lastur, dřeva a kostí shotovovali různé okrasy. Kamené jejich i sousedních kmenů výrobky byly neolithické.

Domorodci Američtí v době předkolumbické žili v době kamené, t. j. užívali k výrobě pro existenci potřebných nástrojů kamene, třeba že tu i tam se byli naučili užívati kovu (zlata, stříbra, mědi a Mound Builders snad i železa.)

Není tedy divu, že archaeolog americký musí pozornost' svou obrátit i ku starým lomům kameným, z nichž praobyvatel bral hrubý materiál, jako: pazourek, novaculit, křemen, břidlici, argillit, jaspis, mastek, talek, slídu a měď. V lomech pak spracován byl štěpný kámen jenom zhruba a to tvrdými kameny, dřevem, kostí a někdy také ohněm.

Podiviti se člověk musí takovým starobylým lomům, kde domorodec zmohl ohromné massy skal,takže byla změněna i tvářnost krajiny. "Na jednom místě v Arkansas, dle důměnky, nad sto tisíc krych. yar. kamene bylo odstraněno a propracováno." (Holmes: Modern Querry Refuse and the palaeolithic theory. Science Nov. 25. 1892.)

A takové lomy a skladiska, vhodného kamene ku štípání, vyhledávali i Lenapové. Z nánosů říčních a břehů dobývali oblázky. V okolí Trentonu jediný kámen, vhodný ku štípání, jakého člověk doby kamené s prospěchem mohl užiti, jest argillit (trap), jenž četně vtroušen jest ve zdejším nánosu. Jest na bíle dni, že ho bylo snadno dobýti. Když zásoba došla, šlo se dále proti vodě Delaware a tam objeven pazourek a jaspis, který také výborně ku štípání se hodil. Kolik asi let tu Lenapové své nástroje hotovili, nedá se určiti. Snad několik set, snad několik tisíc.

Při práci v lomech nevhodné a pokažené kusy hrubého materiálu bývaly pohozeny; nebot' každý nástroj se nepovedl, ba nepovedlo se jich více, než povedlo.

"Na každý million oštěpových hlavic, šípenek, nožů, bodců, kopáčků a škrabátek a těch se užívalo na miliony, bylo v Americe několikráte několik millionů zlomených, přeražených a nepovedených pokusů každého toho druhu v lomech a dílnách, a kdež je lze nyní jinde nalézti, než právě v těchto lomech a dílnách? Závěr ten jest neúprosný." (Holmes.)

Tak se to má i s nálezy u Trenton. Jest nám zde opět dovolávati se učenců takových, kteří bez předsudku, objektivně věci jdou na kloub a s opatrnou konservativností, nedávajíce se svésti formou, nálezy ty posuzují, zařad'ujíce je v dobu, do níž patří, totiž v dobu neolithickou.

Nelze s určitostí dokázati, že by nálezy Trentonské formou svou se shodovaly s pravými palaeolithy evropskými, nýbrž jeví nápadnou shodu s odpadky a nepodařenými a nedodělanými nástroji neolithickými, jichž ve starobylých lomech amerických nasbírati lze celé náklady. Nedodělávky ty jsou velké, malé, dlouhé, krátké, jevící vždy jakous takous podobu nástroje, který měl býti vyhotoven. Forma jejich také odvislá jest od druhu kamene upotřebeného.

Jakým způsobem však dostaly se hluboko do země?

I tu není odpověď těžká a proti rozumu. — Břehy se sesouvaly a pohřbily je; mnohé zapadly do děr, způsobených palisadami, jimiž domorodci ohražovali své vesnice; kořeny stromů, zuřící bouře a záplavy prudké pomáhaly je pohřbívati. Časem pak pokryty byly nánosem, upevněny v pevných na pohled nevyrušených naplaveninách a usedlinách, až konečně člověk po staletích odkryl tyto pohozené formy a pokládal je za tvary starší, než ony hlazené nástroje, jichž Amerind užíval v době, kdy se po prvé setkal s bělochem.

O správnosti této theorie svědčí i to, že v pravých, nesporných a nevzrušených nánosech ledových u Trentonu a na svahu břehu Delaware i potoku Assanpink v přítomné době po palaeolitických památkách není sledu. R. 1892. byl v té krajině shotoven rovnoběžně s břehem řeky průkop pro dráhu, a ač pět neděl důkladně nános vykopaný byl prohlížen a vědecky zkoumán, nebylo nalezeno žádných památek kamených po člověku z doby diluviální. (W. H. Holmes: Primitive Man in the Delaware Valley. Science, Svaz. IV. No: 153. 1897.) A tak velká, abych řekl, geologická starobylost' člověka v Americe zbudovaná na hrubých tvarech kamené práce lidské u Trenton, nemusí býti vyjadřována snad tisíciletími, nýbrž staletími.

NÁZOR DRA A. HRDLIČKY O STAROBYLOSTI LIDSKÝCH PAMÁTEK U TRENTON.

V nánosech jižně od Trenton odhalil nejen kamené nástroje, nýbrž i kostry lidské dr. Abbott a assistent profesora Putnama, pan Volk, před a po roce 1890. Většina jich umístěna jest v Peabody-ově museu v Cambridge, ve Field Columbian museum v Chicago a v museum pennsylvanské university ve Philadelphii a New Yorku.

Nálezy tyto řadí se k nálezům archaeologickým, o nichž jsme právě jednali. Některé byly pohřbeny hlouběji, jiné náhodou vyorány. V dubnu 1899. objevil v nově vykopaném příkopu na farmě Abbottově jihovýchodně od Trenton pan Volk některé kosti lidské a s nimi jeden argillitový nástroj asi 6 stop pod povrchem. Při kopání studně pro gasometr u Trenton našel jeden z dělníků lebku ve hloubce as 12 stop. V okresu Bourlington (N. J.) nalezena opět jiná lebka.

Při jižní hranici města Trenton, na hřbitově zvaném Riverwiew Cemetery, přišel hrobník při kopání nového hrobu na lebku v hloubce 3 stop a odevzdal ji Mr. Volk-ovi, který ji upravil a uchoval pro Peabody-ovo museum.

Po kterém národu zůstaly tyto památky? Ve které době žil tento lid? Dr. Putnam a Russel popsali tyto starobylé kosti, avšak pohled do minulosti této krajiny i národa či národů ji obývajících umožnil dr. Aleš Hrdlička se stanoviska historického i fysického, důkladně památky ty r. 1898. vyměřiv a lebky objevené s jinými přístupnými lebkami národů historických srovnav.

Dříve, než k závěrům jeho poukážeme, jest nám vrátiti se k dějinám kmene, který v historických dobách zde obýval, a to byli, jak již připomenuto, Leni-Lenape-Indiáni.

Jest žádoucno, pokud možno, ukázati, jak asi dlouho v údolí Delaware žili, a byla-li krajina ta obydlena již před nimi snad nějakou jinou vyhynulou neb odstěhovavší se rasou.

Dr. Hrdlička (Trenton Crania str. 37.) píše: "Lenapové nepokládali se za domorodé v krajině, ve které

je našli první Evropané; naopak, uchovali si dosti jasnou tradici o přistěhování se do těchto krajin v dobách ne velmi vzdálených.

Dva oddělené a samostatné výklady této tradice byly nám uchovany Heckewelderem a Rafinesque-m (dle Britona: The Lenape, Phila. 1885.). Dle těchto tradic Lenapové žili původně ve vzdálené krajině na západě nebo severozápadě a daleko za "Namaesi Sipu" ("Mississippi?). Z nějakých příčin podjali se dlouhého stěhování na východ. Jedna část' kmene ve spolku s Mengive (Iroquoisy) přešla Namaesi Sipu, přemohla Alligevi—Indiány, usadila se v dědinách východně od řeky a po dlouhý čas obsadila jejich i okolní krajinu a Lenapové žili jižně od Mengwe. Lovci lenapští náhodou objevili Susquehannu a pak moře, řeku Delaware a Hudson.

Navrátivše se, zvěstovali, že země ta jest prosta nepřátel, a brzy na to část' kmene odstěhovala se do nově objeveného území. Nepřítomnost' nepřátel nebo "hadů" tvrzena je v obou vypravováních, Heckewelderově i v Rafinesqueově Walam Olum. *)

V obou pak tradicích a dalších dějinách Lenapů není ani nejmenší zmínky o nějakých obyvatelích v té krajině nebo nepřátelích, ani o jiných kmenech v sousedství.

Dále není tu známky, že by řeč Lenapů v New Jersey byla podlehla nějaké patrné změně, což by se bylo asi stalo, kdyby se byli spojili s nějakým cizím národem. Tyto okolnosti umožňují jenom jeden závěr, totiž že území mezi řekami Susquehannou a Hudsonem, a od temeniska těchto řek až k moři, v čase přistěhování se Lenapů—nebylo obydleno."

Ve které době Lenapové do údolí Delawaru přišli nelze s dějepisnou určitostí stanoviti; přibližně však otázku odpověděti možno na základě zmíněného Walam Olum. Tyto mnemotechnické zápisky—jsout' ovšem obrazně vyřezávány do dřevěných hůlek, protože Indiáni fonetického písma neměli—záleží ze tří zpěvů národních, v nichž mluví se o devadesáti šesti vůdcích národa; jestliže stanovíme průměrně panování jednoho každého vůdce na 20 let, tu by byli přišli do nynějšího New Jersey asi r. 1587. Tento letopočet shoduje se i s údajem Rev. Charlesa Beatty-ho, jemuž jeden Lenape r. 1767. vypravoval, že jsou v krajině té již 370 let, totiž od r. 1397.

Výpočet svůj zakládal na počtu perliček ve svém wampum, *) k nimž každou zimu jednu přidal.

*) Walam-Olum: červené vruby: Lenapové totiž hleděli pro budoucnost' svým potomkům, písma fonetického nemajíce, zachovati národní mythy, kroniky, příhody, řeči a j. pomocí vroubkovaných hůlek dřevěných, nebo vyřezávanými výkresy na prkénkách a kůře stromové. "Walam"—v moderní řeči Minsi-ů "walumin"—značí "malovaný". To však jest již přenesený význam, protože kořen slova "wulli" původně znamená: něco příjemného pro oči.—"Olum" pak jest: vrub, značka, výkres a p. Pisatel těchto řádků právě se zanáší výkladem a překladem Walam Ol. do jazyka českého.

*) Ind. wampum mívalo podobu pasu. Složeno bylo z menšího nebo většího množství velkých kotoučků lasturových, různě obarvených, jež navlečeny byly na provázku a jednotlivé řady dohromady připevněny. Barvy měly svůj společenský význam. Wampum používalo se při smlouvách, i jako záznamů letopočetných. K wampum vztahovalo se jisté ústní podání, pro kmen důležité. Bývalo v opatrování kmenových náčelníků.

Dr. Hrdlička po důkladném vyšetření kostí a lebek činí tento závěr: ''— — — I. Větší část' lebek a kostí z údolí Delaware od Trenton patří národu Lenapů.

II. Plemenná totožnost' kostí v hloubce pohřbených na farmě Abbottově jest nejistá, avšak v mnohé příčině se shoduje s kostmi Lenapů.

III. Nálezy Abbottovy v naplavenině (úlomky) nevykazují známky svého plemenného rázu.

IV. Lebky z okresu Bourlington a ze hřbitova Riverview u Trenton jsou obě rázu, jenž jest úplně rozdílný od Lenapského a kteréhokoliv Indiánského východního nebo jiného, o němž tak dalece máme vědomost.''

Z toho patrno, že až na dvě lebky, tělesné pozůstatky objevené v této krajině, patří národu historickému, Indiánům Delawarským, a že o nějaké naprosté starobylosti jejich řeči býti nemůže.

PLEMENNÝ RÁZ LEBKY Z OKRESU BOURLINGTON A ZE HŘBITOVA ''RIVERVIEW''.

Dr. Hrdlička tvrdí, že obě tyto lebky jsou útvarem svým úplně rozdílné od lebek nejen Lenapských, nýbrž indiánských vůbec. Jsou to lebky velmi nízké. Patřít' plemenu anthropologovi americkému úplně neznámému, či doposud nepoznanému. R. 1902. domýšlel se dr. Hrdlička, že jsou to lebky nějaké dosud neznámé rasy, která obývala úvodí Delawarské před příchodem Lenapů — anebo pozůstatky pozdějších přistěhovalců, nebo snad zajatců či hostů u kmenů Lenapských. Jak z dřívějšího vysvítá, byly nálezy tak zvaných ''Trentonských palaeolithů'', přisuzovány Eskimákům, s nimiž prý se tu kolem r. 1000. dle sagy o Eriku Ryšavém setkali Grenlandští Normani, při svých romantických nájezdech a výzkumných cestách do Vinlandu. Tito odvážní bukanýři nazvali domorodé obyvatelstvo Vinlandu a okolních krajin—skraelings—zakrslíky. Avšak ani archaeologie ani fysická anthropologie neukazuje, že by kdy Eskimáci byli jižně od řeky Sv. Vavřince bydlili. Spíše se zdá, že již v těch dobách krajina zaujata byla kmeny algonkinskými a Iroquoiskými. Lebky řečené nijak nejeví pevně stanovený ráz lebek eskimáckých.

Nízké lebky vyskytují se také u evropských Basků—a jejich polysynthetická řeč euskara velmi prý se podobá řeči Algonkinů. Bylo by lze na základě nálezu oněch sporných lebek přidati se k názoru těch několika badatelů, kteří Basky pokládají za předhistorickou kolonii americkou? Tot' pouhé doměnky, jež za vědecké považovati nelze. Nízké lebky jsou velmi vzácné—ba daleko vzácnější, než nízká čela—mezi Indiány. Lebka rázu Bourlingtonského však mezi Indiány doposud objevena nebyla.

Dr. Hrdlička tedy obrátil pozornost' v tom směru k písemnictví a památkám ve světě Starém.

R. 1874. popisuje Virchow velmi nízké lebky ze severozápadního Německa od Labe až po Nizozemí—avšak žádná z nich nebyla ''geologicky'' stará, tedy diluviální; a také nikoli pathologická, nýbrž normální. Zahrnuje je pak pode jménem ''chamaekefaly'' ve zvláštní skupinu.

R. 1875. objeveny byly a popsány (od J. Gildemeistra) podobné lebky ze starobylého pohřebiště pod kathedrálou Brem-skou, z nichž nejstarší jsou z desátého (snad i z devátého) století.

Uvážíme-li však, že do údolí Delawarského stěhovali se nejen Švédové, nýbrž i mnozí Holland'ané—a v Hollandsku chamaekefali se udrželi snad jako pozůstatky nějaké předhistorické rasy—tu snadno objasniti lze nález lebky Bourlingtonské i River-

view-ské. A uvážíme-li dále, že ani s geologického stanoviska nesporně místo jejich nálezu objasněno nebylo, malá zbývá čáka, že by lebky ty byly diluviální.

"LOESSMAN"

či

"Objevy památek lidských v pobřežní žlutce řeky Misouri, považované za útvar čtvrtohorní."

(K této stati použil jsem prací: Dra Aleše Hrdličky, prof. Holmesa, prof. Šimka, prof. Aughey-e, prof. Barboura, archaeologa Gilder-a.)

Mnoho hluku ve světě vědeckém, hlavně v posledních několika letech, způsobil tak zvaný "loess mann", nebo jiným slovy řečeno: "Objevy památek lidských ve spraši (žlutce), považované za útvar čtvrtohorní."

Protože nálezy ty se udály v Nebrasce nebo ve státech sousedních, jest věc pro nás tím zajímavější.

Usazeniny čtvrtohor rozděliti možno na tři druhy: nepřímým působením ledovců čtvrtohorních usadil se na různých místech "drift", o jehož utvoření se domnívá slavný geolog Lyell, že jest výsledkem tání obrovských ker ledových způsobem, jaký možno ještě do dnes sledovati na Greenlandu, kde se právě odehrávají zjevy "doby ledové"; přímo pak v před pohybujícími se ledovci vytvořeny byly "**morény**", skládající se z hrubého písku (štěrku) a kamení. Působením pak vod a větrů povstaly prý **nánosy hlinité**, zvané "**loess**"— (spraš, žlutnice, žlutka). V těchto vrstvách, zemité to hlíně, prosáklé vápnem a nasycené jemným pískem, nejčastěji nacházíme zbytky zvířat dilluviálních a s nimi na mnoze i zbytky lidského těla a výrobků lidských.

V Nebrasce význačná plocha pokryta jest loessem, jehož vrstvy vykazují různou sílu nánosu.

Jak povstaly tyto nánosy?

Někteří — přívrženci tak zvané theorie vodní, fluviatilní — se domnívají, že byly způsobeny vodou řeky Missouri a přítoků její i vodou dešťovou. Jiní — uznávajíce theorii glaciální — soudí, že povstaly přímým působením ledovců, a konečně jiní hlásí se ku theorii vzdušné (aeolické, aerické), dle níž jsou původu větrného, obdobné vrstvám jemného prachu, které se dosud ve značné síle a rozsáhlosti ukládají na př. na planinách čínských. Jiní jako A. Peuck, J. Geikie připouštějí možnost všeho; jedna vrstva jest prvého, jiná jinde druhého původu. Beze vší pochyby byla však největší část loessu utvořena vodami čtvrtohorními. Tyto vymílajíce spodní vrstvy třetihorní a jiné starší vrstvy zanechaly výmol na planinách, stráních, údolích v podobě jemného nánosu loessu. Později vlivem pronikající vody a změnami teploty okysličil se loess, rozpouštěly se v něm vápence a tím se změnily tyto nánosy ve svrchních vrstvách v červenavou hlínu t. z. "hlínu cihlářskou nebo žlutnici," pod níž ještě tu a tam bývá neokysličená vrstva loessu šedavého." (Dr. L. Niederle: Lidstvo v době předhistorické. S. 26.)

(Nejlepším znatelem loessu v úvodí mississippském jest učený krajan náš prof. Boh. Shimek. Jeho originální theorie o původu loessu budou zajisté v brzku ve světě geologickém uznány za standard.)

OBJEVY AUGHEY-OVY V NEBRASCE A IOWĚ.

Ve své geologii Nebrasky professor Aughey píše: "...Po léta vytrvale jsem se pídil po lidských památkách v nánosech žlutky. Před osmi lety (r. 1872.) našel jsem v průkopu železničním, tři míle východně od Sioux City, Iowa, malou šípenku v těchto nánosech. Pátral jsem totiž po měk-

kýších a vydobývaje je velkým nožem, narazil jsem na cosi tvrdého a odkryv to, shledal jsem k svému velikému podivu i radosti, že jest to šípenka. Jak dalece jsem věděl, **byla to první známka přítomnosti člověka v této době** (rozuměj: vytváření se loessu. Pozn. sp.) doposud objevená. Téhož roku našel jsem několik odštěpků pazourkových na stráních za Jackson v okresu Dakota (Neb.), avšak nebylo úplně jasné, že by byly původu lidského.

Můj další nález byl asi dvě a půl míle jihovýchodně od Omahy, v průkopu železné dráhy, kdež jsem nalezl hrubý šíp a (snad) hrot kopí. Bylo to r. 1874. Byl dvacet stop pod povrchem žlutky a nejméně šest palců od stěny průřezu, takže nemohl se ssouti na toto místo.

Prvnější nález byl patnáct stop pod povrchem nánosu. Zdá se tedy, že nějaké starobylé plemeno žilo kol břehů toho starobylého jezera a proháněli svoje čluny na jeho vodách a náhodou upustili své šípy do vody či vystřelili je na okolo plující ptactvo vodní. Také jest možno, že tyto šípy dostaly se do starého jezera v naplaveném dříví. Nalezl jsem jednou šíp, utkvělý ve kmenu, který připlul po Missouri, a kdyby se byl dostal až do Gulf of Mexico, mohl býti později objeven, až by ta část' země při ústí Mississippi se stala suchou pevninou. Třináct palců nad bodem, kde posledně zmíněný šíp byl nalezen, a to v nezčeřené žlutce, tkvělo několik obratlů slona (Elephas Americanus.) Nešt'astnou náhodou ty obratle se na vzduchu částečně rozpadly. Z tohoto spojení lidských památek s pozůstatky tlustokožce jasně vysvítá, že člověk tu jako v Evropě byl současníkem slona, aspoň v části údolí Missourského.

V r. 1876. a na jaře r. 1877. nalezl jsem dodatečně šípenky ve žlutce v údolí řeky Republican. Jednou.... východně od ramena Republican v okresu Dundy. Byla ve žlutce pod druhým ložiskem černé ornice, či čtrnácte stop pod povrchem. Zde tedy pravěký člověk žil, než vynořily se dvě suché pevniny, mezi nimiž a po poslednější tato krajina se stala dnem žlutkového jezera. Hon. R. W. Furnas nalezl také sekerku v žlutce pět stop pod povrchem v Brownville, Nebraska." (Sketches of the Physical Geography od Geology of Nebraska. Omaha 1880. str. 284. a násl.)

Kdy as Aughey-ův člověk se prohánět po neurovnaných březích diluviální Missouri, Platte a snad Republican? Kdy as hotovil si kanoe a kamennou zbraň, aby mohl při svitu luny a úsměvu "muže v měsíci" vyjeti po zčeřených vlnách geologického, sladkovodního jezera loess-ového, aby mohl dovedně lučiti na vodní drůbež a připraviti si chutnou večeři z jejího masa, a lahodně znějící píšt'alku z její kostí pro obveselení svojí "ledové" povahy? Jakou to geologickou novellu napsal nám pilný professor Aughey?

Věru, že ty obratle onoho předpotopního slona "omažského" hanbou a rozpaky na prach se rozpadly snad úsilovnou "vědeckou" (?) pílí geologického enthusiasta, který za každou cenu vyčarovati se snažil "ledového" muže ve společnosti nosatého tlustokožce.

Je to odvážná věc, se slony geologickými si pohrávati; nebot' nevděční potomci řadící se pod prapor královny Geologie, rádi dopomohou k nosu, za nějž žádný slon by se styděti nemusil, člověku, který u vědeckém zápalu sníží střízlivou vědu geologickou v domainu rozčilené a nespoutané obrazotvornosti.

Podobně vědecky nedostatečnou starobylost' nalézáme u objevu **lebky od Tomáše Belta**, která objevena

byla v Colorado v domnělém loessu.

V Illinoisu objevena kamenná sekerka v loessu 70 stop pod povrchem —''údaj to obzvláště zajímavý, protože není známo místo v Illinoisu, kde by loess dosáhl jenom přibližně této hloubi; — — — a údaj slečny Owen-ovy o nálezu kamenné sekery v Saint Joseph, Missouri, v hloubce čtyř stop, podepřeném zákonitým doznáním dohlížitele lomu, která byla, soudě z popisu, jednoduše pochována v mohyle, poměrně nedávno rukou lidskou zhotovené, rázu, který jest obyčejný podél návrší údolí Missourského.'' (B. Shimek, Nebraska, Loess Man).

Patrnot', že při závěrech o velké, geologické starobylosti památek lidských v loessu, v pravou míru třeba uvésti enthusiasmus mnohých vědců, a pilně toho pak na straně druhé dbáti, kdo nález učinil, a zda údaje jeho možno považovati za závažné.

SKAMENĚLÉ POZŮSTATKY PO ČLOVĚKU NALEZENÉ NEDALEKO LANSING, KANS.

V únoru r. 1902. při kopání šije pro sklep odkryl farmář Martin Concannon na své farmě blíže Lansing skamenělé pozůstatky dvou velikých bytostí: lebku s některými druhými částmi kostry dospělého člověka a úlomek dolejší sanice dítěte šesti nebo sedmiletého. (Stáří toto udává po důkladném měření a šetření na slovo vzatý kraniolog Dr. A. Hrdlička.)

Objev tento vyvolal v příslušných kruzích vědeckých pochopitelné vzrušení, takže toho léta sešli se tam zeměpytci, starožitníci a jiní badatelé, jimž na srdci leží stanoviti dle možnosti starobylost' člověka v Americe. I činnost' písemnická vzpružena a v časopisech vědeckých napsány o důležitém nálezu učené články. Psal: Prof. T. C. Chamberlin v říjnovém a listopadovém čísle Journal of Geology—1902.; prof. S. W. Williston v Science 1. srpna 1902.; Mr. Warren Upham v Science 29. srp.; prof. N. H. Winchell v American Geologist v září 1902.; W. H. Holmes v Amer. Anthropologist, Vol. 4. 1902.; Dr. A. Hrdlička v Amer. Anthropolog (N. S.) Vol. 5. č. 2. 1903. The Lansing Skeleton. Mimo to na místo nálezu se dostavili: prof. R. D. Salisbury; prof. Samuel Calvin; dr. Erasmus Haworth; dr. George A. Dorsey a Mr. M. C. Long. Hlavní věc ovšem byla stanoviti pevně geologicky stratum, v němž kostra byla pohřbena a dle toho dohadovati se času její starobylosti. Lebka jest dosti zachovalá a byla nalezena dvacet stop pod nevzrušeným nánosem, tvořícím vyvýšeninu, na níž obydlí Concannovo stojí.

O tomto nánosu zavládlo mezi přítomnými a vůbec súčastněnými vědci dvojí mínění. *)

''Jedni věří ,že tato usazenina jest pravá (glaciální) žlutka, vybraná přímo z průčelí ledu v údolích na hoře; tu pak by značila jeden ze stupňů epochy ledové. Druzí se domnívají, že se skládá z jemně sdrobnělé látky vybrané z ložisek žlutky v sousedních loužích a jiných drsnějších látek z návrší, které rozmeteny byly v poměrně nové době místními silami uvnitř i nade vchodem do skromného údolíčka — — — — Já se kloním ku podpoře druhého náhledu, nejen proto, že se jeví podepřen geologickou zřejmostí, nýbrž i proto, že jest v souhlasu s tím, co posud známe o dějinách člověka v Americe. Lebka souvisí rázem svým

*) První náhled o vysokém stáří nálezu přijal: prof. Williston, Warren Upham, prof. Winchell. Druhý názor konservativnější pak hájili: prof. Chamberlin; prof. Salisbury a dr. Sam. Calvin.

s lebkami historických obyvatelů krajiny, Indiánských kmenů, ve kteréžto věci, dle náhledu některých životozpytců, tají se domněnka proti velké její starobylosti; a dále

nemáme dodnes podstatné a nepochybné zřejmosti, že člověk jakéhokoli plemene žil v Americe v době ledové — — —'' (W. H. Holmes, Fossil Human Remains in Kansas—str. 747.)

Místo nálezu leží na svahu údolí říčky při její ústí do Missouri. Ti, kteří pokládají nános za žlutku usazenou tu v době ledové do neznáma tehdá zvodněným proudem Missourským, musí ovšem velikou starobylost' lebce přičísti. Vždyt' považíme-li čas, který to vzalo vyplniti nánosem údolí as 200 stop hluboké a až tři i více mil široké—a nyní opět ty věky, které potřebovala říčka, aby prořízla tento nános až k nynějšímu svému toku, tu jistě uplynulo deset, dvacet snad třicet tisíc let. Kdož ví? Věda nemá tu pomocné chronologie, jest úplně bezmocna.

Držíme-li se názoru druhého, dostačí nám snad několik set let na označení starobylosti nálezu.

W. H. Holmes v článku právě citovaném uzavírá následovně: ''Starožitník (archaeolog) by měl raději nalézti jiné než čistě geologické znaky, jež by ho podporovaly při jeho závěrech. Jest částkou našeho všeobecného vědění, že člověk obýval pevninu Americkou dlouhou dobu, že by ji byl však obýval v období ledovém, nebo v době, kdy ledové průčelí konečně ustupovalo k severu, není dokázáno. Mimo to — — — lebka jest dobře uchovalá a čerstvá a jest blízce totožna s lebkami našich historických kmenů. Tedy, když, jako v případu našem, dva přípustné výklady geologických úkazů jsou možny—jeden ukazující, že pozůstatky po člověku jsou v útvaru, kde bez ublížení rozumu mohou býti očekávány, a druhý zanášející přítomnost' člověka nazpět deset nebo dvacet tisíc let—člověkozpytec by měl důsledně přijmouti aspoň na zkoušku první z těchto výkladů — — — jako výsledek svých vlastních pozorování v Lansing a uvažuje také závěry dosažené professorem Chamberlinem a jeho společníky, uznávám, že těžko dohadnouti se jiného závěru, než že ty lidské pozůstatky zařaditi dlužno do doby poledovcové, čímž si představuji celou tu dobu následující konečnému ustoupení ledovců z krajin jižně od Velkých Jezer.''

Vizme, co o nálezu v Lansing soudí Dr. A. Hrdlička: (The Lansing Skeleton—by Aleš Hrdlička. American Anthropologist (N. S.) Vol. 5. No. 2.—1903. Opomíjím v citovaném místa příliš odborncká, hlavně výměry plné krkolomné techniky.)

''Kostra tak zv. ''člověka z Lansing'', jejíž dějiny staly se dobře známými psaním Willistona, Uphama, Winchella, Chamberlina a Holmesa, byla mnou zkoumána (lebka pod ochranou mr. M. C. Longa v Kansas City, Missouri, ostatní částky kostry v rukou prof. E. Hawortha v Lewrence, Kansas) čtvrtého a pátého října, 1902. Laskavostí pana Longa bylo mi umožněno navštíviti a zkoumati dle přání místo, kde kostra byla nalezena, a po malém kopání v šíji, na jejíž konci kostra byla objevena, nedaleko od tohoto konce, nalezl jsem sám kus nejspíše lidské kosti in situ. Avšak obojí, jak moje návštěva, tak i tento nález jsou důležitosti podružné. Výsledky mého zkoumání kostry byly čteny před mezinárodním kongresem Americanistů ve schůzi v New Yorku v posledním říjnu od dra Jiřího A. Dorseye, který též lebku prohlížel a shodoval se s mými náhledy. Uveřejnění této zprávy bylo však zdrženo mojí

poslední výpravou do Mexika. Lebka z Lansing jest nyní uložena v National Museum a zkoumal jsem ji opět i srovnával s četnými nepopíratelně novodobými indiánskými lebkami. A proto tato zpráva měla by býti osvobozena všeho podezření o chvatně vykonaných závěrech.

Somatologický ráz kostry.

Kostra jest obstojně úplná, avšak mnohé části jsou poškozeny a mnohé úlomky scházejí. Všechny části kostry ukazují skoro jednostejnou bledožlutavou barvu a všechny jsou podobné pevnosti. Části kostí vykazují přilnulou půdu, která nyní jsouc suchá, jest jednostejně šedivá. Ve spojení s tím jsou místa, na nichž jest těsně přimknutá, tvrdá, křehká, šedivá, očividně vápenitá massa. Kosti jsou hezky tvrdé a ne příliš křehké; nejsou dostatečně skřídovatělé, aby zanechaly známku na černé tabuli. Zachovaly úplně své složení a nevykazují stopy skamenění. Částky kostry jsou úplně pravidelné, t. j. svobodny všech nesrovnalostí nebo nemocí, na jednu výjimku: několik článkových povrchů jest obklopeno mírnými krajovými výrostky, jaké se často přiházejí u starších osob, nebo při jistých tvarech dny. Kostra patří rozhodně muži asi pět a padesáti let. Muž ten byl prostřední postavy (asi 1.65 m.) a obvyklé tělnatosti.

Kosti dolejších končetin ukazují lepší vývin než hořejších, označujíce větší poměrně užívání dříve uvedených.

Se stanoviska anthropologického všechny částky kostry a zvláště lebka blíží se těsně každou důležitou známkou rázu průměrné kostře dnešního Indiána ve Středních Státech. Zoologicky, jakož i vzrůstem kostra Lansing-ská jsou téhož řádu i jakosti s kostrou novodobého typického Indiána od horního Mississippi. Není podobnosti mezi lebkou z Lansingu a lebkami nalezenými na hřbitově Riverwiew u Trenton a v Bourlington okresu v New Jersey.''

Lebka jest plemenného rázu dolichocephalů *) (cephalic index 73.75 a basion bregma 14cm.) a jeví krychlový obsah nad 1500 krych. cm. Srovnána jsouc s lebkami posud žijících Ponků, Kawů a Pawneeů, nejeví podstatného rozdílu.

Uzavírá tedy dr. Hrdlička takto: ''Nevyhnutelný závěr z udaného vyšetření, jež bylo provedeno naprosto bez předsudků a napřed ustáleného mínění (leč s tou nadějí, že ten vzorek snad ukáže se býti starobylým nade všelikou pochybnost', nebot' takový objev by byl veliké důležitosti pro americkou ba i všeobecnou anthropologii) jest, jak již i dříve vyjádřeno, že kostra z Lansing jest skutečně totožná s typickou mužskou kostrou veliké většiny novodobých Indiánů ve Středních i východních státech. Každý předpoklad, že jest tisíce let stará, by v sobě tajil netoliko snadno přijatelný předpoklad starobylé existence člověka na této pevnině, nýbrž i dalekosáhlý velmi obtížný závěr, že tento člověk byl fysicky totožným s Indiánem doby přítomné, a že jeho tělesný ráz po celá tisíciletí, jež prožil, nepodlehl naprosto žádné důležité proměně.''

*) Dlouholebec. Číslo, jež nám šířku lebky k délce vyjádřené 100, se nazývá ''délkový index''. Pomocí jeho pak kraniologové dělí tvar hlavy na: 1) dlouholebé (dolichocefalní) s indexem do 75; 2) středolebé (mesocefalní) s indexem od 75 do 80; 3) krátkolebé (brachycefalní) s indexem nad 80

GILDEROVA MOHYLA.

Široké údolí řeky Missouri ve východní Nebrasce ohraničeno jest rozmanitě zakulacenými pahorky a návršími, jichž tvar větrem a vodou během dlouhé doby byl narýsován. Severně od Omahy běží tato krablatina ve vzdálenosti osmi mil od řečiště a nad městečkem Florence se mu opět těsně přibližuje. Severně pak od Florence tvoří příkrý, častými roklinami rozbrázděný val, který nad potokem Ponca vypíná se v kopec zvaný Long hill. (Asi 3 míle od městečka.)

Zde v červnu r. 1894. pátrali někteří z omažských ochotníků v archaeologii po hrobě známého náčelníka indiánského ''Black Hawk-a''.

(Černý jestřáb — Makatavimešekakea—jeden z náčelníků kmene Sauk a Fox; vyznamenal se v indiánské revoluci r. 1832. Zemřel v Iowě r. 1838. Mrtvola jeho byla umístěna na povrchu země, oblečena vojenským krojem, s mečem a maršálskou holí. R. 1839. byla ukradena, dovezena do St. Louisu, zbavena masa, a kostra umístěna v budově Historické Spol. v Bourlington, kdež r. 1855. při požáru shořela. Marně tedy byla hledána v Nebrasce na břehu Missourském.)

V hloubi asi šesti stop odkryl jeden z nich—Mr. Huntington—lebku, která vyjmuta byvši z ložiska, se na kusy rozpadla; pro zvláštnost útvaru čela však upoutala jeho pozornost, že úlomky pečlivě sebrav, donesl domů. Protože dalším vykopáváním nepostihli ani jiných lidských kostí ani archaeologických památek, opustili nedodělanou práci.

Po dvanácti letech—r. 1906.—pátral zde pilný sběratel starých památek indiánských pan R. F. Gilder a odkryl několik více méně zachovalých lebek a lidských kostí, jichž starobylost však sám nemoha stanoviti, obrátil se na státního geologa prof. E. H. Barboura v Lincoln, který na podzim téhož roku vypravil se k místu nálezu a prohloubiv štolu až na 12 stop, objevil asi 200 úlomků různých lidských kostí. Lebky pak a kosti nalezené Gilderem i při dalším kopání dodány pro sbírku státní university v Lincoln.

O nálezu pak napsal prof. Barbour několik učených pojednání se stanoviska geologicko-palaeontologického, z nichž vyžírá, že tu nalezeny památky po člověku v době poledové, kdy tvořen byl Long hill nánosem loessu glaciálního.

(Evidence of Loess man in Nebraska. By Erwin Hinckley Barbour. Lincoln.)

Jako v jiných případech tak i zde věc uvedli na pravou míru dva čeští učenci—Dr. Aleš Hrdlička a prof. B. Šimek—a se vzácnou střízlivostí ukázali, že v mohyle Gilderově nebyl objeven s toužeností hledaný nebraský ''loess man''—homo dilluvii testis.

Patřme, co o věci píše Dr. Hrdlička: ''— — — Není sporno, že tyto různé výzkumy byly důmyslně provedeny, a že čistá snaha byla učiněna stanoviti i rozhlásiti úplnou pravdu vzhledem k nálezům, avšak, jestliže přítomný poznatek řečených vzorků nestranně jest pozorován, zjevno jest, že důměnka o větší geologické starobylosti kteréhokoli z nich potká se s vážnými námitkami — a na druhé straně není zde nepřekročitelných překážek, že by všechny nebyly poměrně novějšího původu.

Jestliže existence geologicky starobylého člověka v kterékoli části této země všeobecně má býti uznána, tu zřejmost má býti prázdna vážných pochybností a nejistoty. Že ta podmínka není splněna v případě tomto, potvrdí následující úvaha:

Do hloubky pěti stop a méně obsahovala mohyla Gilderova zřejmě pozůstatky asi dvanácti těl. Tu byly mužské i ženské kostry od stáří dětinného až k dospělosti. Dvě nebo tři z lebek s několika kostmi sdruženy leží v hloubce mezi dvěma a půl stopami a povrchem. Pod nimi dle důkladného dosvědčení pana Gildera byla vrstva hlíny neurčené plochy zapeklá ohněm. Tot' obyčejný případ v pohřebních mohylách tohoto okrsku, aby zapeklou tvrdou vrstvou neměla k tělům přístup zvířata dravá. Pod touto přikrývkou zatvrdlé hlíny leží pomíšeně—i částečně v jistém přirozeném spojení—zbytky osmi neb devíti těl. Ještě hlouběji pak až k bodu jedenácti a půl stopy nalezeny byly tu i tam kousky lidských kostí. Případy anatomického sdružení jevily se do hloubky šesti až šesti a půl stopy. Pod tím pak vše bylo beze spojení a úlomkovité.

Výklad tohoto zjevu by byl jednoduchý, jelikož podmínky pozorované jsou obyčejnými vlastnostmi při nízkých mohylách v této krajině se vyskytujících. Některá z těchto těl, jak se zdá, byla pohřbena hned po smrti, jiná vystavena byla před pochováním živlům na lešeních, nebo podobně s nimi naloženo. Později pohřby téhož nebo cizího národa snad byly učiněny na pokrajích mohyly a také nad zapeklou hlinou — — — a jest na nejvýš pravděpodobno, že, kdyby se nejednalo o velké obočí a nízká čela některých lebek, otázka geologické starobylosti nikdy by se nebyla dostala do popředí vzhledem k některým z těchto pozůstatků.

(Hrdlička: Sk. R. str. 87. a násl.)

Nízké čelo spojené s vydutým obočím bývalo vždy považováno za neklamnou známku starobylosti plemena. A názor ten snad nabyl platnosti v kruzích vědeckých, že tento ráz mají lebky, které od některých anthropologů považovány jsou za diluviální, jako lebka Neanderthalská, Spy-jská, pak lebky nalezené v Čechách u Podbaby a Mostu. Dr. Hrdlička porazil náhled ten na čisto, poukázav, že lebky s nízkým čelem a vydutým obočím nejsou vzácny i u Indiánů moderních. Mezi kostmi a v jejich blízkém okolí objeveny oblázky a skamenělé mušle, z čehož se soudilo, že útvar nánosu byl neporušený, a kosti že se tam octly v stejné době, s oblásky a mušličkami, totiž v době, kdy se útvar ten tvořil, tedy v době ledové, diluviální, nebot' profesor Barbour loess ten pokládá za "ledový". Professor Šimek však velkou geologickou starobylost nánosu tomu odpírá, a to na základě dlouholeté zkušenosti a studia. Dovozuje' jasně, že usazeniny tyto a nánosy nejsou utvořeny činností ledovců diluviálních, nýbrž různými factory—a hlavně větrem—v době recentní.

Těžko věru věřiti, že by v tak zvané době ledové—o níž by si mohl člověk představu snad utvořiti navštíviv ledovce Groenlandské nebo Himalajské—byli našli někteří ze živočichů v loessu skamenělí potravu z říše ústrojné.

Ostatně jest na bíle dni, že lidé, kteří na Long hillu pochovávali své zemřelé, z hrobu vyházenou hlínu řešetem neprosívali, nýbrž ji na mrtvoly opět naházeli, a s ní vše, co v ní původně vězelo.

Zapékání země nad hroby bylo obyčejem u "Mound-Builders" (jestliže dnes ještě o Budovatelích Mohyl jako o zvláštním plemenu mluviti dovoleno jest)—a shledáváme se s tímto zvykem při mnohých hrobech v úvodí Missourském. Zdá se, že zatvrdlý povrch hrobu měl chrániti mrtvoly před vyhrabáním od divokých šelem, jichž zde, zvláště z čeledi psovitých vždy dosti pobíhalo.

Nalezené kosti jsou všechny stejných vlastností; nejsou skamenělé, mají stejnou barvu, křehkost, vryp a j., což těžko jest vyložiti, mají-li některé z nich původ z předešlé doby geologické.

Na různých kostech z různých hloubek spatřiti lze známky způsobené (rukou lidskou) nějakým ostrým nástrojem. Tot' nejsou podružné poškozeniny, kdy snad v dobách dávných proudem vody byly přenášeny z původního ložiska do usazujícího se loessu—nýbrž spíše známky učiněné v době, kdy byly zbavovány částek masitých, a pohřbeny z prozatímního ''pohřbu''—na lešení nebo na stromě—do země. Takovýt' byl zvyk od pradávna mezi Indiány obývajícími údolí Missourské a toků pobočních. Vždyt' ještě před nedávnem takovým spůsobem vystavovali své mrtvé nárůdkové patřící ke skupině Siouxů—jako: Omahané, Poncové, Winebagové, Dakotové, Mandáni a jiní. A právě tato krajina již několik set let obydlena byla Omahany, kteří rádi mrtvé své pohřbívali na vysokém břehu Missourském. Vzpomeňme jen slavného pohřbu náčelníka Black-Bird-a. A že menší úlomky kostí se mohly dostati do slušné hloubky až 12 stop, možno vysvětliti tím, že země provrtána jest četnými chodbami různých hojně se tu vyskytujících hlodavců, hlavně hrabošem a syslem. Jak snadno pak vodou nebo zvířetem samým kůstka zavlečena býti může do značné hloubky. A tu připomenouti dlužno, že nalezen v řečené hloubce zub, který znamenitým zoologem při Národním Museu za zub syslí uznán byl — —

Vedlo by daleko a z rámce této práce probírati ještě jiné objevy a památky, jimž velká geologická starobylost aspoň některým badatelem přisuzována bývá. Z uvedeného dovoditi možno, že **nesporně vědecky** ani jediného případu archaeologicky a najmě anthropologicky uvésti nelze, jenž by nám dokazoval přítomnost člověka v Americe v době diluviální. **Pokusy pak stanoviti číslicí starobylost jeho rozbíjí se o nedostatečnost měřítek chronologických, a berou na se formu jalových dohadů.**

Na anthropologa čeká v ''mladé'' v tomto směru Americe řádný kus práce, ač přiznati dlužno, že v posledních několika desítiletích zvláště ústavem Smithsonským obrovská síla látky sebrána byla. Pilné, hluboké a bedlivé studování Indiána, jeho řeči, mythologie, tradic—snad odhalí aspoň částečně roušku, halící jeho původ a starobylost. S povděkem pak sledujeme tuto práci vědy i proto, že se jí chápe i ruka česká, jak patrno z důkladných děl Dra Aleše Hrdličky ve Washingtonu.

''Et dedit mundum disputationi eorum.''

(Dalším dokladem, že lebky s velmi nízkým čelem netřeba považovati vždy za geologicky starobylé, jest Hrdličkův článek: ''New Examples of American Indian skulls with Low Forehead''—v Proceedings of the U. S. Nat. Mus. November 1908.,—kdež autor zkoumá 2 lebky: jedna z Oregon, druhá z Missouri. Obě po důkladném zkoumání uznává za novodobé.

ČETNÉ RODINY ŘEČÍ V SEVERNÍ AMERICE UKAZUJÍ NA ZNAČNOU STAROBYLOSŤ.. ČLOVĚKA V AMERICE.

Indiáni vykazují velikou členitost'. Jednotliví kmenové, nárůdky a národové mohou býti spojeni ve skupiny, které se od sebe liší rozličností mravů, zvyků, (snad) původem a řečí.

Při důkladnějším pozorování však shledáme, že tato různorodost' hlavně řečí jest jenom zdánlivá. Indiáni tvoří i svými řečmi a nářečími individu-

elní rodinu, lišící se podstatně od rodin jazyků ve Starém Světě.

Nejlepšího a nejspolehlivějšího přehledu rudého plemene dosíci lze roztříděním jednotlivých kmenů ve skupiny, vykazující vespolek příbuznost' řečí.

Řeč podléhá sice změnám, avšak celkem zdá se býti nezničitelnou.

V moderních jazycích možno s jistotou mathematickou sledovati zvuky, které se ozývaly před dávnými věky v prařeči toho kterého plemena.

Kořeny řeči a grammatická stavba přivedou nás často k uznání příbuznosti dvou kmenů nebo národů, kteří jinak se zdají býti sobě úplně cizími. Na tomto poli ovšem na amerického jazykozpytce čeká práce obrovská, uvážíme-li počet a rozmanitost skupin řečí Indiány užívaných.

Někdo by se domníval, že se může naučiti ''indiánsky''—jedné řeči— a dorozuměti se pak s každým kmenem Amerindů. — Tomu není tak.

Algonkin nerozumí Iroquois-ovi; Iroquois neporozumí Sioux-ovi atd.

Ba, jednotliví kmenové v těchto skupinách, ač nemají řeči různorodé, přece tak svérázné, že jeden druhému nerozumí; ku jasnějšímu pochopení podávám něco dále rozdělení Indiánů dle řečí v jednotlivé skupiny, a některé skupiny pak rozdělím na řeči i nářečí, abychom si učinili pojem o bohatosti linguistické Nového Světa, která rozmanitostí svou předčí jazykové rozdělení ve Světě Starém.

Dříve než tato členitost' byla známa v době columbického objevení, mnohý missionář usadil se u některého kmene indiánského, čítajícího třeba jenom několik set duší, naučil se s velikou prací a vytrvalostí jeho řeči—a pak chtěl touže řečí hlásati slovo Boží u nárůdku sousedního; sotva však překročil oblast' jmenovaného kmene, setkal se s úplně jinou, neznámou řečí, a tím práce zákopníků osvěty a civilisace mezi Amerindy byla ztěžována a nepřinášela užitku kýženého.

Vzpomeňme jenom na ty obrovské obtíže v tomto směru, jež musil překonati pater De Smet u svých kmenů Oregonských! Nebylo písma, knih, ba ani tlumačů! Co to dalo za práci vyjádřiti písmenou ty podivné, uchu Evropana nezvyklé hlásky hrdelní a zubní—chrčivé i drnčivé—jimiž mnohá nářečí Indiánská oplývají. Co to dalo za námahu nalézti případná slova pro ony transcendentální pojmy, jimiž nauka náboženská oplývá!

Věru bylo to dílo nemalé, přeložiti ''Otče náš'' a napsati malý katechismus.

V Severní Americe našlo se do dnes šedesát pět skupin řečí, které tak se od sebe liší, že se zdá pravdě nepodobno, že by byly měly kdy týž počátek—a na základě srovnávacího jazykozpytu lze dokázati, **že měly,** což svědčí o velké starobylosti plemene indiánského.

Bureau of American Ethnology vydalo mapku od J. W. Powell-a pod jménem: ''Linguistic Families of American Indians North of Mexico.'' Různé rodiny řečí jsou označeny různými barvami; jména jazykových skupin odvozena jsou hlavně od zádruhy nebo kmene, který ve skupině národní hrál důležitou roli svým počtem duší, chrabrostí, pokrokem a p. Nebo dle znamenitého vůdce, obětníka atd.

Vědeckou methodou studují řeči Indiánské: Gallatin, Turner, Buschmann, Adam a j. a snad přece jednou se podaří, at' již etymologií nebo morfologií či oběma způsoby, nalézti prařeč Indiánskou, nebo sdružené s ní řeči snad v Starém Světě se ještě ted' vyskytující.

Ti ovšem, kteří se domnívají—a to nikoli důměnkou vědeckou, nýbrž spíše svévolností—že člověk ze Sta-

rého do Nového Světa přišel v době předledové jako pythekoanthrop, nikdy neodkryjí na základě řeči jeho původ. V krátkém přehledu od severu na jih přejdeme jednotlivé skupiny národů, jak osazenu měli pevninu a ostrovy Nového Světa ve století šestnáctém.

ESKIMO.

Na březích Severního Oceanu, od hory sv. Eliáše na západě až k zálivu Sv. Vavřince na východě a částečně na východním i západním břehu Groenlandu, ani na sto mil do vnitř pevniny od břehů mořských se nevzdalujíce, žijí "moderní" Troglodyti, hyperborejští Eskimáci. Jméno jest původu Algonkinského, kdež: **Eskimantick** značí: "jedlíci syrového masa". Pod panstvím ruským žije nárůdek podobného jména: Sirojedzi.

Panuje důměnka, že Eskimáci asi před tisícem let žili jižněji na břehu Atlantického oceanu. Dle vypravování sagy o Ericku Ryšavém, který od krále Skandinavců Olafa r. 1000. byl poslán na Greenland, aby tu zavedl náboženství katolické, bydlili Eskimáci ve **Vinlandu**, nedaleko Cape Cod, kde se s nimi odvážná výprava Erickova setkala; jsou tu nazváni "Skraelingar"—skrčkové! (Někteří novější badatelé se domnívají, že jsou tu míněni Micmac—Indiáni z Nového Skotska. "The voyages of the Northmen—Julius E. Olson — New York, 1906. Charles Scribner's Sons.")

Snad jim na vrub přičísti dlužno i palaeolithické památky od Trenton z údolí Delawarského, které tu objevil a důkladně popsal i zachoval Dr. Abott.

Eskimáci byli nazváni od Baera—"Phoeničany severu", protože tráví čas na moři obratně řídíce své kayaky, jakoby s nimi byli srostlí; praví to obojživelníci.

Uprostřed sněhu a věčného ledu, za noci celé měsíce trvající, jsou lidem dobrosrdečným, veselým, povídavým a pohostinným. Mistrně jejich život vylíčil odvážný Nór Nansen, který s malou družinou prošel od východu na západ přes ohromné ledovce Greenlandské a nějaký čas žil mezi Eskimáky, očekávaje lod', na níž by se mohl vrátiti do své vlasti.

Řeč Eskimáků má ráz starobylosti; jest venkoncem americká, agglutinující a nanejvýše polysynthetická; slovosled našemu opáčný. Malá ukázka nám vše lépe vysvětlí:

"On praví, že také ty spěšně tam jíti chceš, abys krásný nůž si koupil."

Eskymácky: "Sanig — ik — sini — ariartok — asuar — omar y — otit — tog — og." Doslovný český překlad by zněl: "**Nůž krásný koupiti tam jíti spěchati chtíti právě ty také on praví.**"

Missionáři, Moravští bratří, úsilovně již staletí pracují mezi Greenlandskými Eskimáky. Na pevnině pak u Hudsonu a v Alašce působí katoličtí kněží. Proto není se co diviti, že mají Eskimáci také písemnictví. Na Greenlandu působili katoličtí missionáři již kolem roku 1000. a v Gardaru byl biskup několik let později. Byla zde celá řada kostelů a klášterů. Eskimáci však—tuším as ve 14. století—osady přepadli, obyvatele vraždili a města i chrámy pobořili. Trosky velikého chrámu spatřiti lze v Kakortog.

První tištěná kniha eskimácká pochází z r. 1656. Jest to slovník v díle: Olearius's Voyage. První pojednání o řeči jest v knize Hanse Eyede-a o Greenlandu z r. 1729. Na to r. 1746. od Anderson-a.

R. 1744. byla v Kodani do řeči esk. přeložena čtyři evangelia. První grammatiku pak vydal Egede mladší v Kodani r. 1760. (**Hans Agede** se

narodil 31. ledna 1686. v Trondenaes v Norsku. Byl 15 let missionářem v Greenlandu. Začal překládat Nový Zákon do eskimáčtiny, a jeho syn dílo dokončil. Egede-ovi dalo velikou práci naučiti se eskimácky — — — dítky jeho pochytily již řeč snáze. S jejich pomocí sepsal ''greenlandskou'' grammatiku a přeložil pro ''nedělní školu'' částky z evangelií.)

V dialektu Labradorském byla vytisknuta první kniha r. 1800. a sice čtyři evangelia; autor neznámý.

Na dalekém západě při úžině Behringově sebral a přeložil texty eskimácké Veniaminoff a Netzvietov mezi rokem 1840.—48.; v tom čase pořízen byl i slovník řeči Aleutské, a mluvnice Kadiak-ská.

Nejlepší sbírku ukázek z písemnictví Eskimáků má major Powell ve Washingtonu; knihovna Britického musea a kongresu Spoj. Států. (J. C. Pilling. Bibliography of the Eskimo Language. Washington 1887.)

Řeč Eskimáků, jak jsme již napsali, má ráz veliké starobylosti; bývá srovnávána s některými nářečími Alto-urálskými, jako se samojed-štinou, finnštinou — a zajímavo by bylo nalézti, v jakém asi poměru dějiném stojí k euskáře, agglutinační řeči starobylých Basků, o nichž někteří se domnívají, že jsou zbytkem ''osady'' Amerindů z dávných dob. (Viz: De Roo: Hist. of Amerika before Columbus. Sv. I.) Badatel Dall, jenž studoval Eskimáky na Alašce a domorodce Aleutské—srovnává grafické výtvory Eskimáků na kosti s výkresy z francouzské jeskyně Dordogne, jež starožitníci přičítají člověku jeskynnímu, který prý ve čtvrtohoří za doby kamenné starší žil v Evropě a jemuž v knihách dáváno jméno Troglodites. (Z řeckého: trógle—jeskyně. Dle rozdělení Mortiletova žili Troglodité v době kamenné, periodě diluviální, době palaeolithické. Kdy to bylo? Na to nám anthropologie fysická ani historická dnes odpověděti neumí. Ona nepočítá s číslicí, nýbrž dobami. Zdá se, že v Čechách i na Moravě také již v té době člověk žil, jak svědčí lebky z diluviálních náplavů: podbabská, střebichovická a mostecká. Nálezy z této doby v českých jeskyních jsou řídké. Za to v tom směru bohatá jest Morava. Její jeskyně byly před věky obydleny Troglodity.)

Také Boyd Dawkins, osvědčený znatel praobyvatelů evropských, vyslovuje mínění—na základě těchto grafitů, způsobu života atd. — že Eskimáci jsou potomci bývalých evr. Troglodytů, kteří v době poledové(?) pronásledujíce soba (a jiné nyní již vyhynulé ssavce, jako: mamuta a medvěda jeskyního) ustupovali s jižním okrajem obrovských ledovců až na sever—a tu směrem východním i západním—snad přes Island a Greenland—došli do Ameriky, a nemajíce spojení s jižní civilisací, zůstali v témže stavu, jako byli před věky—totiž v ''**kultuře doby kamenné**''. (Pozoruhodno jest, že v dobách objev. Columbického byly u nich nalezeny některé předměty železné, které bezpochyby obdrželi od Normanů, obsadivších Greenland a navštívivších Vinland na pevnině Americké kolem r. 1000. Indiáni železa neznali. Není také dokázáno, že by je byli znali Mound-Builders. Ostatně, dle nových výzkumů národozpytných, nebyli Budovatelé Mohyl nějakým plemenem různorodým od našich ''moderních'' červených Indiánů.) Důměnka, že Eskimáci zůstali při kultuře doby kamenné, nenalezla ohlasu u badatelů nejnovějších a vedlo by nás daleko, udávati příčiny, a bylo by to bezvýsledné, **nebot' důměnka se staví proti důmĕnce, a fakta dějiná scházejí.** Závěry na základě objevů z archaeologie praehistorické

mají se díti s velkou obezřetností. A to se, Bohu žel, neděje—čímž pravda historická trpívá.

Eskimáci sami mezi sebou si říkají "**Innuit**"—což značí "muž"; řečí rozpadají se na mnohá nářečí a podřečí, a jedna zádruha jich v dobách neznámých přešla přes úžinu Behringovu do Sibíře, kdež sídlí pode jménem "**Čukč-ové**". Řeč posledněj ších jest zbarvena vlivem okolních kmenů ne-innuitských.

Oblast' eskimácké řeči jest obrovská; nejvýchodnější osada od nejzápadnější jest 3,200 mil vzdálena; sledujeme-li však mořský břeh, vzroste na 5,000 mil. Styk s civilizací stal se jim osudným, tak jako Indiánům (na malé výjimky) ve Spoj. Státech. Ubývá jich. V létech devadesátých v před. století měli na **Greenlandu** sedmnácte osad při východním břehu s 550 obyvately; **Eskimácká missie** při břehu západním r. 1886. měla 10112 duší. Nejsevernější kmen, tak zvaní "Arctičtí Horalé", (Arctic Highlanders), o nichž velmi málo doposud známo, čítají as 200 duší. Slovutný znalec Innuitů a vůbec severozápadních kmenů domorodých, dr. Boas, udává přibližně počet Eskimáků "**středních**" nebo "**Baffinských** 2,000 duší.

V Alašce, na Malém Diomede ostrovu—který má 40 obyvatel—na ostr. Alleutských a Sv. Vavřince napočetl ethnograf Dall 20.000 duší.

Na půdě americké žije tedy asi 34,000 Eskimáků.

Nejzajímavějším nárůdkem na světě jsou zmínění již "Arktičtí Horalé", jak byli nazváni Sirem Janem Ross-em, který je objevil r. 1818. Obývají břehy severo-západního Greenlandu, jižně a podél Smith Sound. Jižně až na skupině ostrovů Cape York-ských (asi 76 st. sev. š.) Nejseverněji až k Ita (skoro 79 st.) Při lovu velryb, mrožů a tuleňů překročují často tyto hranice; dle rozvalin obydlí a nalezených rozmanitých nástrojů obývali dříve na sever až ku 82. st. sev. šíř. Od roku 1818. byli navštíveni Franklinem, Kane-m, Hayes-em, Hallem a poručíkem Pearym na jeho cestě k severní točně; i velrybolovci sem mnohdy zabloudí. O Eskimácích západního Greenlandu neměli ani potuchy a s nimi, pokud paměť jejich sahala, nějakého spojení. Když k nim přišel Sir Ross, nechtěli věřiti, že přišel od jihu, domnívajíce se, že tam lidstva nestává, nýbrž že je tam věčný led.

Z ostatního světa znali toliko několik svých soukmenovců z protějšího břehu země Ellesmere-ovy na západě, a ty nazývali "Adlet". Velice se jich báli, pokládajíce je za krvelačné a vraždící. (Střední Eskimáci ve svých pověstech vyprávějí o "Adletech" velmi často; jest to prý podivná rasa lidu, který pochází z psů. Děje se tu asi narážka na Indiány, kteří se s Eskimáky navzájem smrtelně nenáviděli; Labradorští Innuiti nazývají Indiány potupně: alla.)

Arctičtí Horalé jsou nejsevernějším národem na světě a jejich osada Ita jest nejsevernější místo lidského pospolitého bydlení. V oblasti jejich byly dva meteority z telurického železa, z nichž malé kousky pomocí kamenů uráželi, rozklepávali, ostřili u velkosti nehtu prstového a pak v držátka zasazovali, čímž obdrželi pilky, nožíky a škrabátka pevnější, ostřejší a k užívání v práci pohodlnější, než nástroje kamenné. Tím ovšem nijak nejsme oprávněni se domnívati, že prožívali dobu železnou; nedobývali totiž kovu toho z rudy, nýbrž nalézali jej ryzí.

Jižně od ledového domova starobylých Hyperborejců rozkládá se valná oblast' řečí a nářečí rodiny

ATHAPASCA.

Tímto jménem prvně byli označeni od jazykozpytce Gallatin-a (American Antiquarian Society's Transactions, sv. II. 1836.) dle jezera Athabasca, což značí dle výkladu katol. missionáře Lacombe-a **''místo sena a třtiny''**. Také bývají nazýváni: Déné neb Tinné.

Vlast' jejich rozprostírá se od zálivu Hudsonova až k Tichému Oceánu a na jih částečně až k Velkým Jezerům. Spřízněné kmeny zasahují daleko na sever, lovíce až při ústí řeky Mackenzie—a jižním směrem po obou stranách Skalistých Hor, v Oregonu při pobřeží jižně od řeky Columbie; někteří dostali se již v dobách pro Ameriku předhistorických na planiny Nového Mexika, totiž známí Apačové, Navajo-vé; a Lipan-i prohánívali se v deltě Rio Grande del Norte a na pobřeží zálivu Mexického. (Velmi podrobně popsána jest hranice této rodiny v Powellově: Indian Linguistic Families—Bureau of Ethnology, Athabascové jsou tu rozděleni na: Severní, Pacifické a Jižní. — Knihy, pamflety, literatura drobnějších prací v časopisech, novinkách atd., týkající se této rodiny podrobně snesena v ''Bibliography of the Athapascan Languages by James C. Pilling. Smithsonian Institution. 1892.)

Nedivno, že tito jižní kmenové opustili svoji původní domovinu na drsném severu. Vždyt' jest to ''terra damnata''. K moři nemohli, aby na něm vynutili lehčí obživu, a země sama nedávala jim bez práce a znalosti ''žní''. Kornu, u všech Indiánů tak oblíbenou obilinu, v tomto studeném povětří pěstovati nemohli; daří se sice až k 50. stupni sev. šířky, avšak chudě. Byli odkázáni na honbu v prairii a pralese, v údolí a na horách. Vedli život stěhovavý, plný nejistoty, útrap a zkoušek; zvěř jest rychlá—a koňů nebylo; zvěř jest chytrá, ba chytřejší a dokonalejší než člověk. Či může člověk lítat prostorem jako orel—nebo pohybovat se plazením bez nohou jako had, aby po něm nezůstalo ani stopy a sledu? Nárůdkové tito byli na velmi nízkém stupni mravnostním; takořka u dna mezi kmeny Indiánskými vzhledem k pokroku a lidskosti. A tato duševní ubohost' hlubokou brázdou vryta jest do povšechného charakteru Athapasců, takže ani kmenové přesídlivší do končin mírnějších a teplejších, nezměnili a nezjemnili původní povahy své.

K této skupině či rodině zařaditi dlužno asi šedesát řečí a nářečí, z nichž mnohé od sebe se liší jako čeština a němčina. Několik, o nichž v běžné literatuře americké zmínka učiněna bývá, zde vyjmenujeme: — Athinné, Apači, Bobří Indiáni, Taculli Chippewy-ové, Chiracahu-jští a Coyotero-Apači, Déné, Psí Žebro, Zajíci (Peau de Liévre), Henagové, Hupa-ové, Inkalik-ové, Kajuhkhotana, Koltšané, Kutčini, Kwalhiokwa, Lipani, Tututen-ové, Montagnaisové, Nabiltse, Navajo, Sikani, Otročí Ind., Sursee, Umpkwa Willopahové a jiní.

O těchto Indiánech povšechně a o jejich řeči zvlášt' napsáno bylo asi 450 pojednání, jež rozličnou formou byla vydána tiskem; mimo to v různých sbírkách chováno asi 120 rukopisů. (Viz: Athapascan Languages J. C. Pilling—Wash. 1892.)

Velmi pilným a spolehlivým pracovníkem na poli písemnictví Athapasků byl katolický missionář, **pater Emile Fortuné Stanislas Petitot**, jehož krátký životopis a seznam hlavních jeho prací k našemu podivu i poučení uvádím.

Narodil se 3. prosince 1838. v Grancey-le-Chateau v Burgundsku ve Francii. Studoval v Marseilles v ústa-

vu sv. Ludvíka a později vyšší seminář r. 1857. Na kněze byl vysvěcen 15. března 1862. Několik dní na to odebral se do Anglie a pak přeplavil se do Ameriky. V Montreal-u sešel se s monsign. Taché, biskupem u sv. Bonifáce, s nímž vydal se na severozápad, kdež stal se missionářem nepřetržitě až do r. 1874. mezi Indiány a Eskimáky; odtud vrátil se do Francie, aby dohlédl na uveřejňování několika děl svých zeměpisných a jazykozpytných. R. 1876. vrátil se na své missie a pobyl zde skoro 6 let. R. 1882. vrátil se opět do své staré vlasti navždy. Léta ztrávená v nehostinném severo-západu poskytla jeho čilému a vnímavému duchu příležitost' ke studiím a poznatkům zeměpisným, jazykozpytným a národopisným. Ze všech těchto prací vysvítá, že se chopil díla s chutí, a že v práci té vědecké a namáhavé nacházel radosti. Byl prvním missionářem, který navštívil Veliké Jezero Medvědí r. 1866. Pěšky dvakrát přešel z Good Hope do Providence a v zimě podnikal cesty čtyřicet až 50 dní trvající krajem pustým, pokrytým sněhem a ledem. Byl prvním křest'anským missionářem u severo-západních Eskimáků; navštívil je při ústí Anderson roku 1865. a r. 1868. při ústy řeky Mackenzie.

V r. 1870. hlásal křest'anství Innuitům ve Fort McPherson na řece Peel. V letech sedmdesátých procestoval Alašku a r. 1878. pěšky přišel do Athabasky a pak plul po Saskatchewanu v lod'ce. V kraji Chippewayanů založil Ind. missii u jezera Angling, již zasvětil sv. Raphaelu. R. 1882. odebral se do Francie.

Jeho činnost' jak missionářská, tak vědecká byla přímo ohromná. Jméno jeho na obloze světa učeného se stkví jako hvězda první velikosti. Byl v uznání svých zásluh vládou francouzskou jmenován důstojníkem Akademie a jmenován činným i čestným členem mnoha učených společností. Spisy jeho zabývají se kmeny Eskimáků, Athapasců a Algonkinů.

Nejznámější a mezi všemi rudochy u bělocha nejoblíbenější byli

ALGONKINOVÉ A IROQUOISOVÉ.

(Použito: The Lanepe and their Legends''—D. G. Brinton M.D.)

V čase objevu Columbického osazeni byli Algonkinové a Iroquoisové v celé Canadě a východní části Spoj. Států na sever od 35. rovnoběžky. Poslednější pode jménem ''Pěti Národů'' (Five Nations) — (Huroni, Tuscarora-ové, Susquehanoquové, Nottoway-ové, a jiní) bydlili mezi proudem Sv. Vavřince a jezerem Ontario a Roanokem; Čerokí-ové pak v údolích východního Tennessee jsou s nimi národnostně spříbuzněni.

Bylit' bojovníky smělými, ukrutnými, bezohlednými—a při tom do jisté míry a svým způsobem—politicky vyspělými. Jsout' Iroquoisové ''indiánskými Římany''; v dobách prvního osazování Ameriky racou gallskou i anglosaskou hráli pro svoji neústupnost' a hájení práva domorodého nemálo důležitou roli.

Algonkinové obklopovali území jejich na všech stranách, zaujímajíce ostatek zmíněného okrsku na západ až k Horám Skalistým, kdež až do dnes jeden jejich kmen má svoje loviště v údolí řeky Saskatchewan, totiž dobře známí Černonožci (Blackfeet).

Algonkini byli geniálnější než Iroquoisové, mravů jemnějších a letory veselé, živé, pohyblivé; žilit' převážně na slunné prairii, beze stínu, bez klidu, na vše strany široký rozhled do smavé dálavy—kdežto Iroquoisové libovali si v temných, stinných, tajuplných ústraních v pralese—a věc jest jistá, že okolí velice přispívá na utváření temperamentu toho kterého národa.

Velkými muži vykázati se může tato rodina: Král Filip válčil s puritány; Pontiac smrtí obmyslil každého bělocha, který se dopustil pychu, nebo neprávně se usadil na jejich domovinu; Tecumseh a Black Hawk shromáždili kol sebe zádruhy z hor a lesů i rovin, aby svedli onu památnou bitvu v údolí Mississippském. Kdož by neznal statečnou a dobromyslnou Pocahontas, která byla dcerou této rodiny?

Oblast' řeči Algonkinské byla obsáhlá: Na dalekém severu hraničíce s Eskimáky lovili **Cree-ové,** pronásledujíce losa, caribou a jelena od jižních břehů zálivu Hudsonského až do úpadu jezera Hořejšího, kdež se potkávali s **Chippeway-i,** svými blízce řečí příbuznými. V Indiáně nynější a Illinoisu na úrodných prairiích rolničili i lov na bůvola provozovali a jinou zvěř vysokou—**Miami-ové.** Rozloha nynějšího Ohio a Kentucky řídce zalidněna byla potulnými kmeny této rodiny; za to na východě Alleghani-ského pohoří v úvodí mocného proudu Delawarského, Potomac-u a Hudson-u na holých návrších Nového England-u a Nového Škotska, i v bařinatých pralesech Virginie a Caroliny stavěli Algonkini svoje cabiny a kolem nich palisadové opevnění; tu pěstovali kukuřici, zde v ''dílnách'' pod širým nebem hotovili nástroje své z argilitu, pazourku a j. Byly to kraje dosti hustě zalidněné. Kdo by dnes vzpomněl na jména všech těchto kmenů a nárůdků?

Znamenitější z nich byli **Micmac-ové** v Novém Škotsku, **Abnak-ové** v Maine, **Pequot-i** a **Naragansetové** v Novém Englandu; **Mohegan-i** na řece Hudson; **Leni-Lenapové,** kmen velmi dobře známý pro svoji mírnost' a učelivost', usazeni byli na březích Delawarských; rozpadali se dle řeči na zádruhu: **Minsi, Unami, Unalachtigo;** kolem zálivu Chesapeake-ského lovili a hospodařili **Nanticok-ové;** na staroslavném Potomacu žili **Pascataway-ové;** na jihu pak **Powhatan-ové** a **Shawni-ové;** mezi Velkými Jezery a řekou Ohio panovali: **Ottawa-ové, Illinois-ové, Pottawatomi-ové, Kikapú-ové, Piankišóvé** a jiní.

Tato jména rodová, sama o sobě nemající pro nás významu, mají nám ukázati **hlavní** řeči, patřící k rodině **Algické**—a nebudeme se diviti, že tu lze nalézti na čtyřicet různých dialektů.

(Slovo Algonkin povstalo porušením z ''Agomígwin'', což značí: lid na druhém břehu. ''Algic'' jest přídavné jméno zhotovené indiánským badatelem Mr. Schollcraftem ''ze slov Allegheny a Atlantic''. Lépe jest užívati Algonkin i jako podstatné i jako přídavné jméno. ''Iroquois'' jest pofrancouzštělé spojení domorodého slova: ''hiro''—já jsem řekl, a ''kué''—výkřik ve veřejném shromáždění na souhlas a libost' s mluvícím. (Brinton: The Myths of the New World—str. 39.)

A jestliže v učených knihách budeme snad čísti o tajemných ''Mound Builders''—vzpomeňme si, že tajemství jejich původu bylo objasněno pilnými badateli—zvláště znamenitým Cyrem Thomas-em, který jasně dokázal, že onino tajuplní **''Budovatelé Mohyl''** byli Indiáni času historického a sice—**Cherokís-ové.** Jejich řeč má omezený počet slov společných s Iroquoi-štinou; i stavbou se jí podobá. Mezi sebou se nazývají ''Atsálagi'', což značí: ''osoba patřící k našemu národu.''

Daleko na jihu naší slavné republiky, na teplých březích Mexického Golfu, usazeni byli národové, kmenové a zádruhy mluvící řečmi, patřícími k rodině či skupině

ČAHTA—MUSKOKI.

Znamenitější jsou: Čoktó-é, Čikasó-é, Horní a Dolní Crík-ové a Seminolové. Společná jejich tradice vypravuje, že dávno přišli do těchto končin ze západu a původní obyvatele jednak zahubili, jednak se s nimi smísili; byli to mimo jiné **Učíové a Timukua-ové,** z nichž poslednější zaujímali větší část' půlostrova Floridského ve století šestnáctém. Ačkoliv snad poslední duše Timukuaská zemřela více než před sto léty, přece jejich řeč št'astnou náhodou slovníkem a mluvnicí na naše doby dochována byla; jest to nářečí obsáhlé i lepé formou a složením.

Tito nárůdkové, ač při moři—osad na ostrovech nebo v Jižní Americe nezakládali. Zdá se, že mezi obyvately Antill a jimi nestávalo pravidelného spojení. Také obyvatelé Baham, Antill a Jižní Ameriky, jak bádání jazykozpytné dokazuje, nikdy žádné colonie na Floridě a břehu zálivu Mexického nezaložili.

Na západ od Algonkinů a Muskhogeanů od Mississippi až k Horám Skalistým a na severu od Saskatchevanu až po tok Arkansasu sídlila, lépe řečeno prohánela se, lovíc bisona, rodina

ŘEČÍ DAKOTSKÝCH ČI SIOUXSKÝCH,

kteráž pro nás Nebrasčany nemalou má zajímavost', protože někteří její význační nárůdkové i zádruhy žili v hranicích našeho státu—ne snad **od věků,** avšak přece po několik století.

Kmenové při Atlantickém oceanu a jižní od Velikých Jezer a proudu Sv. Vavřince až po záliv Mexický stavěli si vesnice opevněné—hlavně na návrších přirozených i umělých—a půdu v okolí vzdělávajíce sázeli kornu, melouny, tykve, boby a jiné rostliny. Jsouce převážnou většinou od nepaměti rolníky a rybáři, nevěnovali se honbě celý rok a k vůli výživě, nýbrž jenom pro zábavu a to jen mezi žněmi a časem nové setby.

Siouxové také vzdělávali malá políčka—to však nebyl hlavní pramen jejich výživy, nýbrž honba, lov—a to na bisona, kterého následovali a tím měnili stále místo svého pobytu, takže byli dnes tu, zítra tam.

Pokud neznali koně—který se zove indiánsky šunka-wakan—bývala honitba obtížná, a těžké bylo dobývati živobytí pro celé tipi. (Šunka: pes; wakan: čarovný, nepochopitelný. Patrno, že pes byl ode dávna od Indiánů ochočen, koní však před příchodem bělocha neznali.) S koněm však —(kdy byl mezi ně od Francouzů, Angličanů a Španělů zaveden, těžko určiti na desítiletí, ač to bylo mezníkem v jejich dějinách)—vzrůstala chut' k honbě ještě více, takže tato acquisice civilisační vlastně Sioux-y v civilisaci zadržela. Nárůdkové lovečtí těžko se civilisují; snáze to jde u národů, kteří potravu umělým způsobem musí na přírodě vynutiti, totiž rolničením. Rolničtí národové žijí snáze ve vesnicích, budují města, množí se více a rychleji, a proto musí ostře přemýšleti o prostředcích, aby se fysicky udrželi, tříbí tím svoje schopnosti duševní—takže můžeme směle říci: **že hromadné, pospolité obývání jest civilisace.**

Lovečtí, nestálí národové, nemají dějin. Není na ně času. Nestojí to za to, něco zaznamenati! A jak to zaznamenati? Není písma—není knih—písmo obrázkové a hlavně symbolické tak snadno se zapomíná—a výklad jeho jest tak neustálený po čase, že původní tradice pomocí těchto mnemonických pomůcek bývá znešvařena k nepoznání.

Rodina Sioux zabírala následující krajiny v Severní Americe: V Canadě část' Assiniboia a menší kousek jihozápadního čtverce Manitoby.

Ve Spoj. Státech: Jihovýchodní větší polovici Montany; celou Severní i Jižní Dakotu; severní a východní Nebrasku; severovýchodní polovici Wyoming-u; jihozápadní polovici Minnesoty; menší západní část' Iowy; východní půlku Kansasu; celý stát Missouri mimo severovýchodní cíp, kdež domovali Algonkini; severovýchodní Oklahomu a severní i východní Arkansas.

Siouxové nebyli vždy na prairiích Missourských a západních Mississippských; neprovozovali vždy ''výhradně'' honbu; zdá se, že bývali dávno—před několika sty léty—na východě s Algonkiny, Iroquoisy, slovem, že jejich otčina, původní potud, pokud jejich tradice sahá, bývala **východně od Mississippi**—snad při řece Ohio a východně od pohoří Alleghanského. Odtud pak většina jich táhla na západ—a několik zádruh, které snad později se rozmnožily v kmeny—a což méně známo jest: **zaujali krajiny v části Virginie a v části obou Carolin.** V národopisu je nazýváme ''Východními Sioux''.

JAKÉ BYLY PŘÍČINY STĚHOVÁNÍ SIOUX-Ů NA ZÁPAD?

Věc udála se v době praehistorické, a proto těžko lze pravdy postřehnouti. Hale se domnívá, že kmeny Siouxů sledovaly ''bůvola'', jak ustupoval k západu; avšak tato důměnka není št'astná. Jak patrno, byli již někteří z těchto kmenů západně od Mississippi před 350 léty, a bůvol na východě býval ještě dosti hojný před 100 léty. Divoch opěšalý a vyzbrojený toliko lukem a šípem, nemohl tak snadno vyhledávati zvěř na širší oblasti. K tomu bylo třeba pušky, koně, dráhy a civilisace, a tím způsobiti ''porážku ve velkém'', která smetla s povrchu země majestátné čtyřnožce na žírné půdě americké. Máme dostatečné svědectví, že bůvol byl četný v pohorských krajinách Virginie a Caroliny skoro do r. 1730., a v údolí Ohio a Tennessee až do konce francouzsko-indiánské války, a úplně nevymizel z této ústřední kotliny až teprve r. 1810.

Jest nám určiti jiné příčiny než nedostatek zvěře.

Nejpravděpodobnější příčina tohoto exodu byl nátlak ze severu i jihu, kdež vesnice své měli kmenové příbuzní, téhož původu, a ti pak na vybranou dali slabším kmenům Sioux-ů bud' utéci, aneb zůstati a býti rozdrobenu jako mezi dvěma mlýnskými kameny. I vybrali si přirozeně opustiti krajinu a ustoupiti přes hory, jediný to směr otevřený, jehož použiti mohli.

Všechny kmeny Muskhogean-ské o sobě tvrdily, že přišly přes Mississippi, a tradice o tom nejjasnější jest mezi těmi, kdo přešli řeku naposled—totiž Choctaw a Chickasaw. Na svém postupu střetli se naposledy s Timuquanan-y a kmeny Uche-skými ve Floridě a Georgii a pak povstal dlouhý zápas, který skončil vyhubením Timukua a utonutím posledního Uchi v národě Creek-ů v době již historické, takže raca Muskhoge-jská zvítězila na Floridě i v Jižní Carolině. Tento nájezd od jihu měl vliv na kmeny v Carolině severnější.

Yamasi-ové v Jižní Carolině byli Muskhogeani, zdá se, že vypudili původní kmen Uche-jského plemena.

Jest neužitečno zabývati se důměnkou o stěhování se těchto kmenů před dobou, než tradice všech nabývají jakési souvislosti. Poznatek z ústního podání i z dějin tohoto období vykazuje sídlem plemena Algonkinského pobřežní kraj, ležící mezi řekou Sv.

Vavřince a zálivem Chesapeake. Kmenové, zaujímající tuto střední polohu —Abnakové, Mohegani, Lenapové a Nanticokové—sami o sobě tvrdili, že jsou jediným národem, a že jsou ''pradědy'' čili prarodiči celé rodiny.

Odtud, když se byli rozmnožili, založili ''osady'' na severu při pobřeží, zatlačujíce zpět Eskimáky a snad i Beothuky, — na západě a severozápadě po údolí Sv. Vavřince a jezer— a na jihu zabrali pobřeží Virginie a část' Caroliny, kdež spojeni jsouce s kmeny Iroquoiskými, vytlačili Čerokí od hořejšího toku Ohio a přinutili je vzíti za vděk horskými vazy na jihu. Většina těchto ''národních pohybů'' náleží do doby praehistorické, vyjma vpád kmenů algonkinských na severozápad, který jest již novodobý. Od zavedení palné zbraně během posledních dvou století Ojibwa-ové zahnali **Sioux-y** a **Minitari** ze středního Wisconsinu a od jezera Hořejšího za Mississippi, a Crí-ové (vyslov: Krý) zaujali krajinu od Winnipegu až ku Velkému Jezeru Otročímu, a Blackfeet-ové, Chyennové a Arapahové trhli se od Saskatchewanu a Červené řeky a založili si ''nestálý'' domov na planinách.

Tot' možno nazvati **nájezdem algickým** oproti Sioux-ům.

Vypuzovací i vyhlazovací boj proti Sioux-ům, prohlásili i kmenové patřící k tak zvané konfederaci Iroquoiské.

A byli to nepřátelé nebezpeční, vytrvalí a nemilosrdní jako Tataři: Kam šlápla jejich noha, tam tráva nerostla. — My vidíme, jak pronásledují okolní kmeny jako štvanou zvěř a jejich jméno s hrůzou vyslovováno bylo národy žijícími mezi Hudsonem a zálivem Mexickým. Ani kmenová příbuznost', což stejné jest s pokrevností, nebyla s to jejich choutky panovačné a dobyvatelské zastaviti.

Vždyt' stejně nemilosrdně ruka jejich zasahuje Hurony, Erie, Conestogy jako Ottawy a Illinoiské. — Nemožno s jistotou dějepisnou říci, kdy asi se vrhli prvně na kmeny jižní—zdá se však, že před 300 léty.

Roku 1608. **Jan Smith** objevil Iroquoiské pode jménem **Massawomek**— a dověděl se, že jsou smrtelnými nepřátely kmenů Virginských a Maryland-ských.

R. 1701. Jan Lawson generální zeměměřič Carolinský, učinil okružní cestu středem z Charlestonu do Pamlico, a tu odevšad—od Indiánů i trader-ů (obchodníci, hlavně potulní mezi ruchy)—slyšel, jak ukrutně řádí ''Sinnager-ové (rozuměj: Iroquoiští Seneca-ové), kteří vyhladili prý již pevnější v odporu kmeny na severu a nyní se obracejí na jižní. **A tu také právě sídlili nárůdkové Sioux-ů.**

Větší kmenové ohradili se v táborech a pevnůstkách palisádových, a vysílali špehy a přední stráže, aby ohlásili blížící se nepřátely. Menší pak kmenové a zádruhy utvořili confederaci jako—Tutelo-vé, Saponi a jiní Sioux-ského původu—a dovolávali se ochrany a záštity osadníků anglických. —

Lawson popisuje Iroquoisy jako ''druh lidí, kteří dělají výpady na tisíce mil do vzdálenosti a zmocní se jako kořisti všeho, nač dolehne jejich ruka. Jsou obáváni ode všech divých národů, k nimž jsem přišel.'' Tot' nazvati možno **nájezdem Iroquoiským** oproti ''východním Sioux-ům.

Že naši nebrasští Poncové, Omahané, Santee-ové a ostatní Siouxové do nynějších bydlišť svých přišli od východu, **dokládají i různé jejich pictografy,** chované od některých wičaštů jako cenná rodinná památka přecházející z otce na syna.

Jednu z těchto pintur popisuje Fred M. Hans ve své knize: "The Great Sioux Nation". Píšet' na str. 288. takto: "Sioux-ský záznam smlouvy jejich starobylého náčelníka "**Nape-Waxaka**" s Vilémem Pennem, na březích Delawarských r. 1682. vykazuje 196 černých bodů. Tyto body udělány jsou na kůži pod nohama dvou podobizen, po jednom hned po prvním sněhu podzimním každého roku od času smlouvy až včetně k podzimu r. 1878. Snímek byl zhotoven od Sitting Bulla, kmenového "medicine-mana" velkého národa Sioux-ů v červenci r. 1879. výslovně pro authora (roz. Hans-e.) O bezlistém stromku na pintuře vykládal Sitting Bull, že označuje čas smlouvy, totiž podzim, kdy listí stromové opadá. Počet bodů značí počet zim, jež uplynuly od doby smlouvy. Jméno náčelníka, vyobrazeného v pictografu, bylo Nape-Waxaka, pravil Sitt. B. Přeloženo do angličiny značí: "Strong Arm"—Silná Ruka. Jméno bílého muže v rekordu nakresleného bylo "Onas".

Podání o těchto jménech bylo zachováno od otce na syna mezi Sioux-i, a nikdy nebylo zapomenuto od náčelníků kmenových. "Onas" jest pojmenování dané Vilému Pennovi náčelníkem Nape-Waxaka-ou v době smlouvy, jakž svědčí i zápisy vládní; a jestliže čtenář spočte body na pictografu a odečte jejich součet (196) od roku 1878., tu smlouva mezi Pennem a Leni-Lenapskými Indiány, jichž náčelníkem byl Nape-Waxaka, se stala r. 1862; a náš zápis vládní dokáže, že kmenová správa "Sioux-ů byla opatrna u vedení záznamů."...

Zde ovšem jest mnoho nejasného! Na jiném místě (viz: článek Santee) dokládajíce se dějepisnými údaji, jsme viděli, že Dakotové, k nimž zádruha Sitting Bullova patřila, žili již před rokem 1650. daleko na západ při Mississippi—a byli "velkými" nepřáteli Algonkinů, k nimž Nape-Waxaka patřil; nebot' Delawarští Leni-Lenapové byli Algonkini v pravém toho slova smyslu. Zdá se, že při smlouvě mluvil Waxaka za jiné kmeny Sioux-ské—snad za naše Nebraské Ponca a Omahany—nikoli však za Dakoty.

Zajímavo bude sledovati jejich tah a stěhování, a dověděti se, jak a kdy přišli do Nebrasky a okolních států.

S jistotou dějepisnou jejich pohyby i příčiny pohybů sledovati nelze; jsout' zde mnohé důměnky, a tu přidržím se náhledů, jak je vykládá v úvodu své práce: "The Siouan Tribes of the East", James Mooney. (Viz str. 10. a násl.) "Asi r. 1701. Ohio byla známa Miami-ům a Illinois-ům pode jménem "řeka "Akansea-ů", protože tento lid dříve žil u ní. Akansea-ové (Arkansa nebo Kwapa) jsou kmenem Sioux, který žil tenkrát (roz. 1701.) na dolním toku řeky Arkansasu, nyní pak v Území Indiánském. Více než před 60 léty major Sibley, jeden z nejlepších znatelů (té doby) západních kmenů, dověděl se o této věci od starého náčelníka Osage-ů, známého to kmene Sioux-ů, mluvícího touže řečí, jako Kwapa-ové. Náčelník pravil, že ústní podání přecházející od starých na mladé, bylo v ten smysl, že Osageo-vé se přistěhovali z východu, protože obyvatelstvo příliš vzrostlo na pláních honitby. Popsal přítoky Alleghany a Monongahely a vodopády Ohio-ské u Louisville, kdež prý nějaký čas společně bydlili, a kde celé skupiny od sebe se odloučivší, se v okolních krajinách usadily.

Ti, kteří nezůstali v oblasti Ohio, dali se po vodě až dosáhli ústí a pak šli proti vodě (roz. Mississippi) až k ústí Missouri, kdež opět se oddělili;

jedni šli severně proti proudu Mississippi, druzí pak proti vodě Missourské. Vypočítával pak několik kmenů, kteří povstali z tohoto původního ''stěhujícího se tělesa národního''. (Featherstonbaugh: ''Excursion trough the slave states etc.'' New York—1844.)

Catlin vypravuje podobnou pověst' o **Mandanech,** jiném to národu Sioux-ů, kteří žili daleko na hořejším toku Missouri, a Dorsey se dověděl, že toto podání jest totožné u všech kmenů této rodiny. A v skutku dva z těchto kmenů (v Nebrasce) **Omahané** a **Kansa-ové,** chovají si posvátné mušle (lastury), jež prý si přinesli s sebou od velké vody (moře atlantického?), kde slunce vstává. Kdy as toto veliké hnutí na západ se stalo, možno toliko přibližně stanoviti. Jako většina Indiánských stěhování bylo asi zdlouhavé; určitého cíle před očima neměli; zastavili se v krajinách k lovu příhodných, nebo když narazili v tahu na nepřátelský kmen jim v cestě stojící; spíše podobno bylo toto stěhování bloudění Hebrejů v poušti, než pravidelnému, stálému pochodu vystěhovaleckých houfů širou prairií.

De Soto našel ''Capaha'' či Kwapa již usazené na západním břehu Mississippi r. 1541., ač ještě značně vzdálené od pozdějšího jejich stanoviště při ústí řeky Arkansasu. Jméno **Kwapa,** vlastně ''Ugáqpa'', značí lid žijící ''po řece''—oproti tomu však **Omaha,** vlastně ''Umanhan'' (ježto vyslov nosově, jako ve francouzštině) značí ''proti řece''. Dle podání Osage-ů vystěhovalečtí kmenové když byli překročili hory, sledovali asi údolí New-river a Big Sandy do Ohio, šli po této až k její ústí a tam se rozdvojili; část' šla proti Mississippi a Missouri, část' pak dala se směrem jižním a jihozápadním. Na pochodu ke slunce západu tvořili Kwapa asi zadní voj, protože jméno jejich nejdéle se udrželo v podáních kmenů Ohio-ských a byli v okolí toku Ohio ještě v dobách cest De Soto-vých.

I národní hrdinná pověst' o původu jména ''Sioux'' svědčí, že přišli do Nebrasky z východu.

Pojednávaje o nebraských Santee-Sioux-ech dovodil jsem doklady historickými původ slova ''Sioux''. — Jsou však ještě jiné výklady nátěru národního a jeden z nich zde uvedu, jakožto doklad **Otosis,** která v podobných případech hraje úlohu humoristickou. (Otosis záleží v tom, že za vlastní slovo správné se užívá slova podobně znějícího, které však má úplně jiný význam. Na př. nedaleko Chattanooga jest jeskyně mající Cherokee-ské jméno: ''Nik-a-jak''. Bílí osadníci tamnější to poměnili na: ''Nigger-Jack''—a uspůsobili k tomu hned i vypravování o uprchlém a nevinně pronásledovaném černém otroku. (Brinton: American Hero-Myths.) Sioux, považuje-li se za dvojslabičné slovo, složeno jest ze slabiky: ''**si**'', značící: řezati—a ''**oux**'', značí: hrdlo; tedy ''**hrdlořez**''. Časem pak, při ohních stanových, vyvinula se pověst' hrdinná, a mnozí bona fide prohlásili ji za pravdu dějinnou. F. Hans, který vypravování to má z úst lidu Dakotského, podává je takto(str. 296.): '' . . . Každá zádruha, kmen nebo národ divokých Indiánů mají svůj značkový záznam o původu jejich jména,, na nějž pak navázána jest tradice hlavního náčelníka vojenského nebo medicin-mana kmenového. Ústní podání o původu jména vždy chované u ''Velkého Národa Sioux'', jest toto:

R. 1685. mladý bojovník kmene Leni-Lenapů, sídlících u řeky Delaware, provedl několikráte se zvláštním zdarem ''hrdlořezství'' ve vesni-

ci zádruhy, Miami-Indiánů, kteří žili tenkráte v nepřátelství s Leni-Lenapi, přinášeje odtud každých několik dní několik Miami-jských skalpů. Tento bojovník, ač opěšalý, byl velmi hbitý a přiblížil se nepozorovaně k nepříteli, který nemaje ani tušení o jeho přítomnosti, oddálil se od ležení v malých hloučcích o dvou až sedmi—a tu stal se obětí číhajícího, který jako lev mocnými skoky je překvapoval, a rychle jejich hrdla podřezával; strhnuv pak s hlavy skalpy, nedal se hned na útěk, nýbrž vyčkal, až z ležení byl pronásledován: pak skrytý za skaliskem neb křovím, čekal na první pronásledovatele; nic netušící přepadl a zabíjel. A to opakoval několikráte. Takto zabil prý nad sto Miami-ů za jedno léto a skalpy přinesl ku svému lidu. Takové vážnosti se těšil u svých, že měl pověst' ''medicin-mana'' síly nevídané—a byl poctěn prostulým příjmením: .**Sioux,** což značí ''**hrdlořez** — — — —''

Na to smělý Indián prý ve shromáždění starších v mistrné řeči vyzýval soukmenovce, aby se svěřili jeho vedení; slova jeho poslechnuto —a nová zádruha vešla v život, zádruha ''hrdlořezů'', před nimiž celé okolí se třáslo. F. Hans dodává, že zádruha pohltila celý kmen Leni-Lenapů, což ovšem není pravda, neboť dějiny nás poučují o jiném. Leni-Lenapé byli Algonkini, měli svou řeč, zcela rozdílnou od řečí Sioux-ských— a žili v plném květu i síle ještě tenkrát, když Sioux-ové na západě tvořili již mocný národ. Toto vypravování tedy jest pouhou národní pověstí, povstalou asi v dobách nedávných, kdy někteří Dakotové neznámé jim slovo ''Sioux'' svým způsobem si vykládali. Opět zde připomenouti dlužno, že Dakoti, Poncové i Omahané pokládají jméno to za příhanu, názvisko potupné a neradi je slyší.

K rodině Sioux čítají se tyto řeči: **Dakota, dhehiga, Kwapa, Kansa, Osage, dčivere, winnebago, mandánština, hidatsa, tutelo, beloxi.**

Mnohé z nich pak rozpadávají se na podřečí a nářečí, na př. dhehiga má nářečí Omaha a Ponka.

Některé z nich, zvláště východních Sioux-ů, jsou již řeči mrtvé, které se nám zachovaly jen v názvech řek, hor, potoků a p.

V Nebrasce doposud čile užívána jest dakota od Santee-ů, a dhehiga u Ponků a Omahanů.

Do řečí Sioux-ských přeložena jest celá bible, pod názvem: ''**Dakota wowapi wakan**''; školní knihy a časopisy jsou dodnes vydávány.

Ve Fort Totten v Sev. Dakotě vycházejí noviny: ''**Šinasapa Wočeklye —Traeyanpaha**'', což značí: ''Ohlašovatel modlitby černého kabátu,'' vydávané od Rev. Jeroma Hunta z řádu Benediktinů. (Šina: dlouhý, řásný kabát; sapa: černý; tedy: černý kabát, což značí: katolický kněz. Míněna tu kněžská klerika.)

První **zápisky** o řeči Dakotů pocházejí od slavného **missionáře Františkána Hennepina z roku 1680.** — (Hennepin první přišel z bělochů k vodopádům Sv. Antonína v Minneapolis. Jak těžko mu bylo přiučiti se řeči Nadowessiouxů, vysvítá z jeho zápisů: ''... Jakmile jsem se dověděl slovo: Tahetčiaben, což značí v jejich řeči: Jak toto nazýváte? — brzy jsem byl s to mluviti o věcech obyčejných. Bylo to ovšem velmi těžké, protože nebylo tlumače, který by byl znal oba jazyky. Na př., když jsem se chtěl dověděti, co značí u nich: běžeti—byl jsem nucen běhati od jedné stěny ke druhé v kabině... jednoho dne mi řekli názvy všech částí mužského těla.'')

První **tištěný** slovník národa Nau-

dowessi v cestopisu Carverově byl vydán r. 1778.

R. 1833. vydal páter Mazzuchelli modlitební knihu pro Winnebago-y s názvem:

OČANGRA
ARAMEE WAWAKAKARA.

(Detroit.)

R. 1834. byla vydána malá sbírka hymnů v řeči Oto. **První to kniha pro Nebrasku vůbec.** (Viz článek o Otoech.)

První kniha pro Osage byla tištěna r. 1834. sepsaná od Montgomery a Requa pod názvem: "**Wašaše wageressa pohygreh**"—první kniha Osage-ů.

Riggs a Pond uveřejnili první knihy pro Santee r. 1839.

Hamilton a Irvin na svém domácím stroji vytiskli první knihu v nářečí Iowů r. 1843.

Podobná knížka pořízena pro Omahany r. 1850. od Rev. E. McKenneyho—a r. 1873. malou naučnou knihu pořídil Rev. J. Owen Dorsey pro Ponky.

Bible celá přeložena jest od Rev. Williamsona a Riggse v nářečí Santee-ův.

Jest dlouhá řada spisů, článků a cestopisů, kde se spisovatelé dotýkají řeči Sioux-; nás však nemálo může zajímati mluvnice řeči Dakota, vydaná r. 1852. v Lipsku od H. E. von der Gabelentz (Grammatik der Dakota-Sprache), kdež učený linguista na str. 7. srovnává několik slov dakotských se slovy alto-urálských řečí, z jichž nápadné podoby mnozí hádali na alto-urálský původ Sioux-ů. Malá ukázka nám lépe věc objasní:

Dakotsky: **Maka** (země); ostiácky: mech; finnsky: maa; mordwinsky: moda.

Dak.: **Paha** (hora); yakahirsky: pea; taiginzky: bié; mordw.: panda.

Dak.: **Re** (břeh); otiácky: rep; tungussky: yre; tibetsky: ri.

Dak.: **Peta** (oheň); yakutsky a čuvačiánsky: wot; syrjenijsky: bi.

Dak.: **Mini** (voda); koriácky: mima; tungus: mu.

Dak.: **Pa** (hlava); finn.: pee; magyarsky: fe.

Dak.: **Ate** (otec); turecky: ata; uher.: atya.

Dak.: **Ina** (matka); turecky: ana; uher.: anya; mongol.: enie.

Dak.: **Tanin** (věděti); uher.: tanitni; mongol.: tanicho; mordwin.: tonawtoms. atd. atd.

Podobnost' některých slov řečí Nového Světa se slovy řečí Starého Světa neznačí i nutně příbuznost' kmenovou, národní či plemennou; spíše se zdá býti nahodilou. Řeči Indiánské jsou tak starobylé a tím svérázné, že formální podobnosti s řečmi turánskými dnes již vystihnouti nelze. (Několik Čechů ženitbou dostalo se do zádruh Sioux-ů v Dakotě i v Nebrasce. Tlumočníkem generála Crooka v létech sedmdesátých před. stol. ve Wyomingu v povstání Sioux-ů, byl M. Hronek, rodák z Domažlicka. Není mi známo, kde se "dakotě" přiučil. Z českých kněží v Nebrasce pěstoval před léty "dakotu" důstp. J. Macourek, nyní v Ravenna, Nebr., který má i slušnou sbírku Indiánských curiosit.)

V Nebrasce, vedle řečí Siouxských, zastoupeny byly i řeči patřící k rodině

CADO-Ů.

Sem dlužno zařaditi zádruhy Pawnee-ů, lovících při řece Platte. Řeč má nádech dialektů jižních. Na jihu totiž je třeba hledati původní vlast' bojovných a ukrutných Pawnee-ů. Nejdůkladnější záznam o jejich řeči pořízen byl Alicí C. Fletcher-ovou, která za přispění dovedného tlumače a civilisací dosud "neporušeného"

zaklínače kmenového zaznamenala ''náboženstvo-národní'' obřad ''Hako'', při němž vzýván jest ''Tyráva atius''—''Mocná Síla'' i jiní menší výpomocní bůžkové a duchové; mimo to oslavována a opěvována ''matka korna''—starobylá to výživa jižních Indiánů—a pak silně jeví se tu **myth sluneční**, společný všem Indiánům americkým. Tvořit' společnou basi jejich náboženských názorů. —

I zosobněná země jest tu vzývána; bohyně Země—Životodárná—u veliké úctě byla mezi Indiány; z ní povstal či vyšel první člověk, a ona ho jednou ''pozře'', až zemře. Proto Země na některých pinturách jižních národů bývá zobrazena, jako ohyzdná hlava s otevřenými ústy, plnými ostrých zubů.

Abychom si učinili pojem o řeči Pawnee-ů, podávám zde z originálu modlitbu k ''Zemi životodárné i vše požírající'' zároveň s českým překladem. (Hako: A. Pawnee Ceremony—str. 163.):

Hú, Iri! H' Uraru ti raša-a-ha!
Ava! Ti raša-a-ha!
Iri! H'Uraru ti raša-a-ha!

Hú! Iri! H' Uraru ko ti ša-a-ha!
Ava! Ko ti ša-a-ha!
Iri! H' Uraru Ko ti ša-a-ha!

Hú! Ka-a kaharu ti raša-a; ha!
Ava! Kaharu-a; ha!
Ka-a kaharu ti raša-a ho!

Hú Ka-a kaharu ko ti ša-a; ha!
Ava! Ko-ti ša-a; ha!
Ka-a kaharu ko ti ša-a; ha!

Překlad:

Ejhle! Naše Matka Země tu leží!
Ej! Dává nám ze své úrody.
Poděkujte Matce Zemi, která zde leží!

Myslíme na Matku Zemi, jež zde leží!
Víme, že nám dá ze své úrodnosti,
Poděkujme Matičce Zemi, jež zde leží!

Patřte, na Matičce Zemi rostící pole!
Patřte — na slib její úrodnosti.
Poděkujme atd.

Vidíme na Matičce Zemi rostící pole.
Vidíme slibnou její úrodnost'.
Poděkujme atd. — — — —

Probádav dle možnosti zajímavý náboženský obřad Pawnee-ů ''Hako'', přišel jsem k nezvratnému přesvědčení, že i tento národ původně byl monotheický či jinými slovy, že ctil a uznával příčinu všech věcí živoucích i neživoucích, skutečných i pomyslných pode jménem

''Tyráva atius — Otec Sil.''

Byl dle náhledu Pawnee-ů příliš vznešený a nedostižný, než aby byl přímo s člověkem, nebo člověk přímo s ním ve spojení.

Stvořil tedy síly—roz.: bůžky, duchy—podřízenější, kteří jako prostředníci mezi ním a člověkem působili. Monotheický či jednobožský ''základní'' názor Pawnee-ů daleko jest zřejmější a význačnější, než u nebraských Dakotů. U nich totiž jasný snad před věky názor ''jednobožský'' rozplynul se v mlhavém širokém pojmu ''wakan''.

Velmi nepatrné a chatrné ''kultury divošské'' jsou tak zvaní **Root Diggers a Comanchové** v Novém Mexicu, kteří prý celkem ještě nižší stanovisko ve vývoji lidského pokroku zaujímají než kmenové Athabasca. Patří k rodině ''**Indiánů Hadích či Šošon-ů**''.

Kdo nám za to ručí, že nejsou degenerovanými potomky některého kmene v minulosti pokročilejšího?

O některých zádruhách se praví, že ''jsou bližší zvířatům než kterékoli

jiné plemeno lidské na zeměkouli''. (Report—Ind. Affairs—1854. strana 209.)

Znamenitý anthropolog Virchov na základě srovnávací kraniologie řadí jejich lebky mezi tvary nejnižší. (Crania Ethnica Americana.)

Tvoří snad tito ubozí tvorové onen toužebně Darwinisty hledaný článek mezi anthropoidními opicemi řádů vyhynulých a člověkem?

Nikoliv! Jsou to lidé úplní—a k opicím mají tak daleko svým příbuzenstvím—jako nebožtík Voltaire.

Rozvážní 'leboznalci'' jsou si toho dnes vědomi, že na základě útvaru lebky lidské těžko jest činiti nějaké ethnické závěry.

Kranimetrie (měření lebek) pro vědu exaktní nepřinesla toho užitku, jenž od ní byl očekáván; sklamalat' i mnohé z těch, kteří moderní bestialisaci člověka pokládali za důměnku vědeckou. Podivno, že tito kmenové, na tak nízkém stupni lidského vzdělání stojící, byli (snad) dříve pokrevně i řečí spojeni s nejvyspělejšími Indiány Mexickými z rodiny řečí Nahuatl, totiž se zakladateli království a puebla Anahuac. Šošoni, kdy poprvé se o nich zmínka děje v dějinách Ameriky, bydlili daleko k severu při hořejší Missouri v krajinách nyní obsazených kmenem Blackfeet-ů. Na podobu šošonských řečí (jako comanč, vihinašt, utáh a j.) s dialektem proslavených a civilisace se dotýkajících Aztec-ů prvně poukázal prof. Buschmann (r. 1854.)

Nemožno za nynějšího stavu vždy ukázati s jistotou na původ Indiána.

Jisto jest, že starobylost' jeho na půdě americké jest veliká, a slušno ji měřiti ne staletími, nýbrž tisícletími.

Jak jsme z předešlého článku poznati mohli, jest spletilost jazyků a hojnost skupin řečí v Americe veliká. A z toho i značnou starobylost amerického Indiána dovoditi můžeme.

Původní praosada Amerindů byla asi nepatrná—nebot' nedá se tak lehko věřiti, že by se byl vystěhoval najednou celý značný národ—a její členové mluvili as jedním jazykem. A kdyby na počátku se na tyto jim neznámé břehy bylo přistěhovalo více různých kmenů mluvících různými řečmi, byli by si vybrali za řeč všeobecnou k vůli lepšímu dorozumění bud' jednu z řečí přítomných, nebo byli by během **dosti krátkého času** vynalezli řeč novou. A těžké by to ovšem nebylo, pokud osada byla členstvem poměrně slabá.

A nyní pozorujme věc dle obdoby podobných úkazů u jiných národů! Co se asi dálo v prvních dobách života té osady? Její členové usazovali a zařizovali se asi v některém vábném údolí, přebředli řeku a přešli přes horstva. Vzdalovali se od sebe, čím dále tím více, a zakládali z různých příčin nové zádruhy, kmeny a osady. Pokud žili tito ''noví'' v přiměřené vzdálenosti od **první mateřské** osady, mluvili ještě společnou jim řečí. Když však tyto podružné osady se staly opět osadami mateřskými jiných zádruh oddálivších se —a to tak daleko, že první mateřskou i ''svou'' mateřskou osadu třeba již ani nenavštěvovali—tu si utvořili v nových jsouce okolnostech i novou řeč. Vždyt' řeč jest organismus—a zvláště, není-li spoutána písemnictvím—který dosti rychle se přetvořuje a utváří v dialekt a později, působením různých činitelů i v novou řeč.

A tak rozšířili se od severu k jihu, od západu na východ, a když Columbus ze svého Quanahani se díval na záhadné krajiny ''svojí Indie'', měla pevnina Nového Světa od pěti do deseti millionů Indiánů. Každý kmen —ba zádruha měla svoji řeč. **Kolik**

tu uplynulo v moře času století, než z jednoho původního jazyka si cestou přirozenou utvořili několik set různých řečí a nářečí?

Vše vyvíjelo se na nové půdě, v novém různorodém okolí svým způsobem: Tkaní látek, tesání a úprava stavebních i okrasných kamenů, budování příbytků, lov zvěře i rybolov. Ani v náboženských pověstech nebo v ústním podání nemožno vystihnout nějakého cizího elementu, který by nám ukázal stezku, jíž se bráti dlužno, abychom došli oné krajiny a onoho lidu, u něhož prapočátek Indiánů dlužno hledati.

Zdá se, že marné jest pátrati po **podrobnější období** s krví a kulturou národů zaoceánských—a nikdy snad na základě stávající obdoby zjevů příliš všeobecných nebude možno stanoviti původ našeho Indiána. A je náš rudý Indián původním domorodcem, či snad tu před ním obývala nějaká jinorodá raca, at' již autochtoní nebo exotická—která snad před příchodem Indiana vymřela, nebo mísíc se s ním svůj původní ráz ztratila, takže dnes ji nelze již objeviti? Či máme spatřovati potomky její v Eskimácích a v Patagoncích?

Při vší rozdílnosti řečí jeví Indiáni nebrasští a severo-američtí vůbec plemennou rovnost a jednotnost'. Všeobecně se uznává, že nejsou autochtoní, nýbrž exotičtí. Velká většina badatelů ukazuje na původ jejich asijský. Avšak hledati dnes mezi národy Starého Světa jejich původní kmen, či vymezovati jejich ethnickou příbuznost' s Malajci, Číňany a Turanci—jest velmi obtížné. Řeč doznala délkou času jak v Asii, tak v Americe takových podstatných i hlubokých změn, že **na její základě** pátrati po původu Indiána ve Starém Světě by nevedlo k žádoucímu cíli. (Práce anthropologická v tom směru lépe bude odměněna, jak ukázal dr. Aleš Hrdlička při poslední návštěvě své v Sibiři a Mongolsku. Na jeho práci později poukáži.) Původní umění a zručnost'—až na ukázky nejjednodušší—byly ztraceny v bloudění a stěhování po mnohé věky. Náboženství, až na některé pratradice, společenská pravidla, vláda, průmyslnost', a jiné zjevy společenské měnily se a úplně pozměnily v různých dlouhých dobách, na různých místech, za různých okolností. Snad v dobách šedé minulosti nynější rudí "přistěhovalci" američtí ve Starém Světě provozovali rolnictví, pastýřství. Zde však při dlouhém pochodu pustými, snad již tenkráte ledovými krajinami Úžiny Behringovy vše bylo zapomenuto. Snad uměli původně dobývati a zpracovati některé z kovů; snad v keramice vynikali? Avšak vše bylo zapomenuto, i ty jednoduché tovary života domácího.

O STAROBYLOSTI ČLOVĚKA V AMERICE NA ZÁKLADĚ OBJEVŮ V HROMADÁCH ODPADKOVÝCH A LASTUROVÝCH (SHELL-HEAPS.)

Objevené a uchované památky svědčí, že člověk již od dávna obývá Nový Svět. A jestliže geolog se nemýlí, tvrdě, že kdysi oba Světy byly pevninou spojeny tvoříce tak jedinou oecumenickou areu, můžeme očekávati, že budou podány starožitníky důkazy o starobylosti člověka v "Novém Světě" tak velké, jakými dnes vykázati se může spolubratr jeho ve Světě Starém.

Avšak jest těžko, ba nemožno dnes určiti, kdo byli první obyvatelé — tedy první přistěhovalci. Nepatrné údaje, které nám podává geologie a archaeologie, jasně ukazují, že různí

kmenové a národové již dávno nalezli v Americe hrob, a tím ustoupili bud' svým potomkům, na novém základě hmotném i mravním se vyvinuvším, nebo nově přibylým hordám ze Starého Světa.

Mnozí z badatelů se domnívají, že naši Indiáni nejsou původními obyvateli, nýbrž že před dávným časem přišli do Ameriky, kterou nalezli zalidněnou, a tu domorodce snad prý vyhubili, z původních sídel vytlačili anebo se s nimi pomísili.

Kdy to bylo a jaká byla ta první horda Turanců-Indiánů, ovšem nedovedou říci.

(Velikou obtíž při bližším určování původních praobyvatel amerických hlavně starožitníkům španělským dělávaly údaje biblické. Zvláště biblická potopa tu stávala v cestě —. Hájilit' mnozí názor, že zmíněná potopa byla **naprosto všeobecná;** totiž že vody pokryly celou naši zeměkouli na 9000 m. vysoko. Jelikož však názor tento v mnohých bodech vymoženostem vědeckým odporuje a jelikož:—''obrana Písma sv. má býti vážná, z čehož však nikterak neplyne, že by se měly hájiti stejně všechny názory, které jednotliví svatí Otcové neb pozdější vykladatelé pronesli. Vždyt' i oni, řídíce se názory svých dob, při výkladu míst, o přírodních věcech jednajících, nesoudili snad vždy dle pravdy, takže mnohou věc napsali, která se dnes nezamlouvá.'' (Lev XIII.) — budeme s dobrým svědomím se držeti názoru o potopě ve smyslu relativně všeobecném — t. j., **že potopa zaplavila celou zemi a pohubila veškeré lidstvo, které měl spisovatel na zřeteli, o němž se v Písmě sv. jedná.** O praobyvateli americkém však Písmo sv. nejedná, a tím celá potíž pro nás odpadá.)

Různé části lidské kostry i mnohé tovary kamenné, rukou člověka otloukáním a hlazením urobené, byly v různých útvarech geologických odkryty, avšak ani o jediném z dostatek nesporně dokázati nelze, že by byl člověk žil v Americe v některé z předcházejících geologických epoch. Tím ovšem není řečeno, že se nepodaří v budoucnosti důkazu podati. Ani kosti lidské, nalezené ve sdružení s kostmi vyhynulých—předpotopních (?) — ssavců, nepodávají dostatečného důkazu o starobylosti geologické. Nevíme, kdy ssavci ti vyhynuli. Kosti ty jsou němé, svědčící toliko, že zde kdysi žili lidé — jedni dlouholebí, druzí krátkolebí — avšak byli-li to lidé na nejnižším stupni vzdělanosti, anebo do jisté míry pokročilí, kdož může věděti? Odkud přišli? Měli nějaké ponětí o Bohu?

Nikdo nedovede říci.

Dr. P. Jousset se domnívá, že braziliští Botocudové, Patagonci a Eskimáci jsou potomci původních obyvatel Nového Světa a byli prý původně barvy žluté.

V dobách předhistorických žil v celé Americe lid, který po sobě zanechal tak zvané:

HROMADY ODPADKOVÉ —

(Kjoekken moedding)

(dánsky: Kjoekken: Kuchyně; moedding: smetiště. Anglicky: Kitchen-Middings.) Tyto skládají se ponejvíce z milionů skořápek různých jedlých mušlí a kostí zvířat, popelem promísených, mezi nimiž se nalézají různě spracované nástroje kamenné, hrubší střepy, ale žádná stopa kovu nebo obilí. Ze všeho je viděti, že to byl lid chudý, který se živil ponejvíce lovem vodních zvířat. Bydlil na pobřeží v létě i v zimě bud' pod širým nebem nebo v jednoduchých chýších a vedl asi takový život, jaký vedou doposud obyvatelé Ohnivé Země na pobřeží jižního konce Ame-

riky. Kosti lidské se **pravidlem** v hromadách nenacházejí. (Dr. L. Niederle: Lidstvo v době předhistorické. S. 96. (To platí ovšem o Evropě. Americké ''shell-heaps'' dosti lidských kostí vykazují.)

V Americe tyto shell-heaps bývají tři a až třicet stop vysoké a pokrývají značné plochy zvláště na pobřeží Atlantickém od Nova Scotia dolů k Floridě a dál až do Brazilie.

Znamenitá hromada odpadková byla objevena na březích řeky Saguassu v Brazilii, pak na pobřeží Zálivu Mexického i ve všech téměř Jižních Státech. Při Oceanu Tichém pak od Alašky až do Střední Ameriky. Na ostrůvku Stalling-ově, dvě stě mil od ústí řeky Savannah, byla nalezena hromada průměru tří set stop při výšce patnácti stop. Obrovská to necropolis. Nalezena tu byla, jakož i v jiných hromadách, keramika, kamenné sekery,pazourkové nože a jiné.

Na ostrovech Aleutských jest veliké množství značných shell-heaps, které svědčí, že od dávných věků tu byl usedlý lid typu Orarianského—pobřežního—který byl na velmi nízském stupni vzdělání, nemaje příbytků, obleků, neznající ohně, lampy a okras a o zbrani snad způsobu jen nejjednoduššího; bez pomůcek k lovu zvěře a rybaření—požívající vše syrové, jak to nasbíral na pobřeží. (Winchell.)

Tento lid způsobil nejdolejší vrstvu ''hromady'' a dle prof. Dall-a, který důkladná tu konal studia anthropologická, bylo třeba k nánosu tomu asi tisíc let; střední, pozdější vrstva—zvaná ''rybna'', protože tu člověk požíval tedy i lovil ryby—a nejnovější, nejhořejší, zvaná ''lovecká'', protože i kosti zvířat se tu nacházejí, potřebovaly ku svému nahromadění od patnácti až do dvaceti set roků.

Dle jeho důměnky asi 3000 let bydlil zde ''člověk odpadkových hromad''.

Nedaleko Silver Spring jest hromada, pokrývající téměř 20 akrů, a na ní roste hájek dubový, vykazující stromy objemu od 13 do 27 stop. Stromy, jak vykopávkou u největšího z nich zjištěno, jsou původu mladšího, než hromada; vyrostly na ní. Mr. Wyman spočítal u některých ''roční kruhy'' a přišel k výsledku, že největší by mohly míti stáří šesti set let; tedy při objevení Ameriky Columbem byly již 200 let staré — a tím jich původ se vymyká z dosahu dějin i tradice americké.

Tyto hromady jsou daleko staršího původu, než stromy na nich rostoucí, nebot' kdo může říci, kolik let již byly snad od lidí opuštěny, nežli na ně jakousi náhodou zabloudil nějaký žalud.

Ohromnou starobylostí se však nevyznamenávají. Nebylyt' v nich posud nalezeny kosti zvířat vyhynulých —třeti- a čtvrtohorních, nýbrž zbytky po zvířatech doposud žijících, vyjma kostí velikého jelena a druhu šelmy psovité, kteří však patří do zvěřeny poledovcové.

Tato historická smetiště nám jasně ukazují, čím se souvěký člověk živil: U břehu mořského a při březích řek pojídal toliko ústřice, mušle a podobné vodní živočichy; dále proti vodě při řekách a jezerech nacházíme zbytky ryb, pomísené s kostmi ssavců, a v Californii tu i tam kamenné hmoždýře, svědčící, že tu člověk sbíral již různá semena a plody a utloukal a drtil k další potřebě.

Leč jídelní lístek těchto lidiček nebyl tak jednoduchý a nevinný. V hromadě u řeky Saguassu objeveny byly různé památky po člověku a také lidské kosti, rozštípené za tím

účelem, aby bylo lze dosíci morku.

Setkáváme se tu se smutným úkazem mravního úpadku člověčenstva kannibalismem, jemuž dnes ještě někteří degenerovaní kmenové holdují, a to z příčin mnohdy těžce vysvětlitelných. Nadaillac i Cronau potvrzují tento smutný údaj nálezy v hromadách na Floridě i ve Státech Novoanglických.

Nadaillac (Prehistoric Amerika, s. 58. a násl.) píše: "Vše ukazuje, že ten lid byl na nízkém stupni vzdělání; netřeba tedy nám se diviti, že byl oddán cannibalismu, který zavládl také mezi stěhovavými kmeny v Brazilii; již r. 1861. Jeffries Wyman pozoroval ve vykopávce u jezera Monore, že některé dlouhé kosti (femur, tibia, humerus) byly rozlomeny v kousky několik palců dlouhé a promíchány s kostmi jeleními, tímže způsobem zlámanými.

Věnovav té věci zvláštní pozornost', brzy sebral v "shell-heaps"dostatek dokladů, že ve Floridě panoval cannibalismus. Jisto jest, že ty kosti lidské nebyly v mohyle pohřbeny; ani jedna kostra nebyla úplná; pozůstatky mnohých jedinců promíchány byly ve spletilém nepořádku; všechny kosti, zvláště dlouhé a obsahující morek, byly rozlámány jako kosti od jezera Monroe a jistě jen za stejným účelem jako kosti jelení a alligátoří, jichž tento lid za potravu užíval.

Zajímavé vykopávky v mohyle u Osceoly potvrdily domněnky Wymanovy. Pozůstatky lidské i zvířecí byly tu spečeny ve velmi tvrdý slepenec (breccia), podobný onomu z evropských jeskyň, v němž tolik dokladů (archaeologických) nasbíráno bylo. Z tohoto slepence Wyman dobyl dvě kosti stehenní, patřící dvěma různým jedincům; na jedné z nich patrný byl nářez kol do kola, aby ji bylo snáze zlomiti — — — Mezi tím, co J. Wyman dokazoval jsoucnost cannibalismu v Jižních Státech, Manly Hardy ohlašoval podobné objevy ze Států Novoanglických. ("Report, Peabody Museum—1877. Vol. II. s. 197.)

V hromadě na břehu Maine objevil na 40 dlouhých kostí — femur, tibia, humerus, radius a sternum — pánev a dvě lidské lebky. Mezi těmito pozůstatky nebyly obratle, žebra a malé kosti; ani jeden zlomek nedá se uvésti v souvislost s druhým, a tím aspoň části lidské kostry sestrojiti. Dlouhé kosti byly zlámány, a s nimi objevené ve vykopávce kosti losa a bobra týmže způsobem přelámány. Současně tu nalezeny byly i kosti ptačí a rybí, četné škeble mořské, několik úlomků keramiky, kamenná šípenka a kostěná jehlice. Na několika místech hromádky uhelných škvárů označovaly ohniště, kde si kannibal připravoval hroznou svoji hostinu.

Takové skutky, smutný důkaz úpadku lidskosti, nás nepřekvapují.

I v dobách historických nacházíme člověka požívajícího lidského masa ne z hladu, nýbrž i uprostřed blahobytu, ač snadno pozorovati můžeme, jak větší část' živočišstva kolem něho jeví zvláštní odpor proti požívání masa ze zvířete téhož druhu.

Herodotus vypravuje nám o kannibalismu různých národů v sousedství Scythie (tedy v Rusku), na př. u Androphagů a Issedoni-ů.

Aristoteles poukazuje v tom směru na některé kmeny v krajinách Černomořských. Diodorus Siculus zmiňuje se o něm mezi Galatskými (Biblické dějiny: kn. V.), Strabo pak, vykládaje o obyvatelích v Irsku, píše: "Jsou daleko divočejší Britů, požívajíce lidského masa... ba, pokládají za slušné, požírati své zemřelé rodiče."(Strabo, zeměpis, kn. IV.")

Ve starobylých hrobkách Asijské Georgie, pocházejících z osmého až do druhého století před Kr., nalézti lze uvařené a zuhelnatělé kosti lidské, památka to bez pochyby na hnusné hody kannibalské, jež bývaly as podstatnou částí pohřebních obřadů. (Arch. congress v Kazan-i, r. 1877.)

Sv. Jeroným ve čtvrtém století po Kr. tvrdí, že v Gallii spatřil některé Attacoty, pocházející od divých kmenů Scotských, kteří se živili lidským masem přes to, že vládli velikými stády vepřů, volů a ovcí, pro něž jejich prales skýtal výborné pastvy. (Quid loquar de ceteris nationibus, quum ipse adolescentulus in Gallia viderim Attakotos, gentem Britannicam, humanis vesci carnibus et quum per silvas porcorum greges et armentorum pecudumque reperiunt, puerorum nates et feminarum papillas, solere abscindere, et has solas ciborum delicias arbitrari.'' Hier. Op. vol. II. s. 335.)

Richardus Cirencesterský praví, že Attacotové žili na pobřežních pahorcích Clyde-u za velikou zdí Hadrianovou.

A proč máme býti překvapeni, spatřujíce tento ponižující zvyk u národů divokých, když setkáváme se s ním v zlaté době Říma, kde dvořané císaře Commoda, jak Galen svědčí, pojídali lidského masa se žravostí vybíravou? (Commodus žil od 161. do 192. po Kr. — Zde povšimnouti si třeba i jedné řádky z Juvenala: ''— — Sed qui mordere cadaver sustinuit, nil unquam hac carne libentius edit.'' Sat. XV. v. 87.)

Hromady odpadkové ve Skandinavii nevykazují sice stopy kannibalismu, avšak Adam Brémský, který žil v jedenáctém století a kázal křest'anství na dvoře krále Svena Ulfsena, líčí Dány toho času jako divochy, odívající se koží šelem, lovící tura (Bos Urus—Polský bison) a elka, napodobující skřeky zvířat a požírající se navzájem. (Schweden's Urgeschichte—s. 341.)

Dosti dokladů nalézti lze v Americe, kde smrt' bojovníka, určeného k snědku, bývala často provázena hrozným mučením, o němž obyvatelé druhé pevniny ani představy si učiniti nemohou. Zápisky cestopisné, uveřejněné od Bry-a, obsahují mnohé podrobnosti o způsobech přípravy, vaření a pojídání těl zajatců. (Collectiones peregrinationum in Indiam Occidentalem''—Th. de Bry—Francofurti ad Moenum—1590.—1634.

Roku 1524. Pizarro, hodlaje dostihnouti Peru po převlace Panamské, přišel jednoho dne se svými druhy do indiánské vesnice, jejíž přestrašené obyvatelstvo střemhlav prchalo; při přehlídce našli několik hořících ohnišť, na nichž domorodci právě dovařovali lidské maso. (Prescott: History of the Conquest of Peru—s. 96. 1854.)

Mexikáni oddávali se této ohyzdné choutce při každé veřejné slavnosti. Zajatec býval odevzdán bojovníku, který se ho zmocnil; ten pak sezval své přátely k veselé hostině. Prescott tvrdí, že to nebývala tabule vyhladovělých bídáků, nýbrž znamenitý banket, upravený se vší umělostí, jíž byl Mexikán schopen.

Spojenci Španělů po dobytí Mexika pojídali masa svých nepřátel a přemožených, které byli obětovali bohu války—a mezi nimi Cortez často poznal některého ze svých žoldnéřů, dle bělosti kůže. Po oběti těla byla rozřezána a části masa rozdány mezi lid.

Caribové jakož i Fijiané svědomitě vykrmovali nešt'astné zajatce, k snědku určené.

Lidožroutství bylo u Algonkinů Iroquoisů, Maumis-ů, Kikapúsů a jiných kmenů; a missionáři Jesuiti, kteří často byli svědky hostin, při nichž toliko lidské maso se předkládalo, zachovali nám o tom zprávu. Člověka zamrazí při čtení o mukách, jež si duch lidský vymyslil. U některých kmenů indiánských mučení začalo několik dní před konečným utracením oběti. Rozžaté pochodně bývaly přiloženy k různým částem těla: nehty na rukou i nohou vytrhány; maso sedřeno a hořící jiskry pouštěny do otevřených ran; obět' byla skalpována a na bolavé místo rány, tím způsobené, přiloženo žhavé uhlí.

Ženy a děti se účastňovaly s velikou zálibou trápení a když mučeník naposledy vydechl, jeho prsa byla otevřena. Umíral-li hrdinně, bylo srdce vyňato, rozřezáno na kousky a rozděleno mezi mladé válečníky kmene. Také pívali ještě kouřící krev, doufajíce, že na ně přejde udatnost', jaké právě byli svědky.

Trup, končetiny a hlava bývaly uvařeny nebo upečeny; všichni pochutnávali si na této hrozné stravě a den ukončen býval zpěvem a tancem, který přispíval k dobrému rozmaru. (Kdo by důkladněji o věci poučiti se chtěl, tomu doporoučíme: Peter Martyr d'Anghiera: ''De Rebus Oceanicis et Orbe Novo, Decades I. Kn. I.; P. Hennepin: Description de la Louisiane''—Paris 1868. s. 65, 68, 69. — La Pothierie: ''Historie de l'Amerique''. Paris 1723. s. 23. — Otec Jean de Brebeuf: ''Voyage dans la nouvelle France occidental''. Sám zahynul v podobných mukách, jaké ve své knize popisuje.)

I dnes plavci a cestovatelé vypravují o podobných výjevech. Apačové až do nedávna měli zvyk zacházeti se zajatci dle starého obyčeje svých předků.

Obyvatelé Ohnivé Země jsou aspoň omluvitelni svou ubohou existencí, žijíce v kraji zbaveném všech životních potřeb. Výpravy těchto divochů sešlých, o nichž popis od kapitána Fitzroy-e jest četbou velmi pochmurnou, byly činěny vždy za příčinou zjednati si zajatců; když se výprava nezdařila a hlad dorážel, stařeny v ležení byly chyceny, upečeny na plápolajícím ohni a kusy masa poděleni vyhladovělí bojovníci.

V posledních létech však lepší poměry nabyly převahy v těchto pustých končinách a zavedeny byly hlavně přítomností oddaných missionářů. Těžce, téměř každodenně dorážející hlad na degenerované Fuegiany mohl by snad býti jakousi omluvou jejich kannibalismu; avšak dokázáno jest, že bují tento ohyzdný zvyk i v krajinách tropických, oplývajících přebujnou, pyšnou vegetací přírody. Humboldt viděl podobné výjevy na březích Orinoco; také na Tahiti, kde jemné přítulné chování domorodců v od cestovatelů pozorováno bylo, obětování zajatců spojeno bývalo s lidožroutskou hostinou; král míval výsadu, sníst oči oběti. Příjmění královny Pomare—''Aimata'', t. j.: ''Já jím oči''—bylo poslední vzpomínkou této podivné privleje královské.

Ku konci těchto výpočtů, jež bychom mohli prodloužiti do nekonečna, povšimněme si ještě Dr. Crevaux-e, pilného badatele v poříčí Amazonském, kdež se setkal s několika kmeny lidožroutů.

U Quitoto-ů na břehu Yapury, viděl píšt'aly zhotovené z kostí lidských. Jednou překvapil starou ženu, vařící oběd; nahlédl do kotla nad ohněm—a spatřil tu vařící se hlavu indiánskou — — —

Jak ostrá tu protiva naší briliantní

křest'anské civilisace a pokroku, na nějž právem můžeme býti hrdi. Ty nám ukazují, až k jakému úpadku člověk může přijíti a které skutky možno ospravedlniti zvykem a pověrou a jakých prostředků chopiti se dlužno, aby ještě tak mnohé kmeny z hlubokého úpadku ku vzdělání se povznesly.

Avšak třeba jest si pamatovati, že kannibalismus ve mnohých případech neznamenal pouhé oddání se požitku masa lidského, nýbrž že byl výsledkem jakési pověry, že požívající s krví a masem oběti přivlastní si odvahu a sílu její. Proto čím větší byla vytrvalost' a trpělivost' mučeného, s tím větší chutí požívali jeho masa.'' Tolik Nadaillac.

Hromady odpadkové u velikém množství nalézti lze na obou stranách jak Tichého tak i Atlantického Oceánu. Na obou pevninách praobyvatelé živili se hlavně rybolovem; užívali zbraní, nástrojů a nádobí rázu téměř totožného. Máme tuto shodu přičísti náhodě, či jest tu oprávněná domněnka, že týž lid obýval ve stejných dobách obě pevniny?

''Hromady odpadkové'' objeveny byly také na cnčch přirozených mostech obou pevnin, na severo-západě mezi Aljaškou a Japanem – na Kurilách, Commandarských i Aleutských ostrovech, z čehož nejeden badatel dokazuje asijský původ toho lidu. V Omori, nedaleko Tokio v Japonsku, také nalezeny byly shell-heaps starobylosti prý znamenité a přisuzovány bývají kmeni Aino, patřícímu k rodině Mongoloidů; ještě ve třináctém a snad i čtrnáctém(?) století obývali ve východním Niphonu a v malém počtu do dnes tato zajímavá starobylá rasa se udržela při svých patriarchálních mravech a zvycích na ostrově Yeso. Professor E. S. Morse však se domnívá, že japanské shell-heaps jsou památkou po plemenu daleko starobylejším, než jakým jsou Ainos, a domněnku svou opírá o nález staré keramiky u Tokio. (''Traces of Early Man in Japan''—Popular Science Monthly, 1879. s. 257.; Memoir of the Science Department, University of Tokio, Japan, Vol. I.:; ''Shell-Mounds of Omori''.)

Nedaleko San Francisca, na břehu moře, jest ''hromada lasturová'' as na míli dlouhá a tolik též široká při výši 20 stop. Před léty byly tu objeveny kostry, z nichž jedna malého děcka zabalena byla v dlouhý pruh červeného hedvábí. Southhall se domnívá, že tento kus hedvábí svědčí o asijském původu toho národa anebo aspoň o spojení s Asií.

Podobné ''hromady odpadkové'' ve velikém množství byly objeveny na severozápadním pobřeží Evropy— zvláště v Dánsku, kdež jsou nazývány: ''Kjoekken-moedinger''. — J. Steenstrup, který tyto dánské památky zkoumal, soudí, že jsou úplně současné s dánskými hroby z doby kamenné, t. zv. dolmeny — — — soudí jen, že kjoekken-moedingy patřily chudým rybářům, dolmeny lidem vznešenějším,bohatším; obé však je současné.

Ve Švédsku přicházejí hromady odpadkové jen v kraji Schonen, v Norsku na břehu proti Juitlandu. V severním Německu prozkoumal důležitý násyp z doby neolithické G. Berendt u Tolkemitu (kraj Elbing) v Prusku, ve Francii našly se při vtoku řeky Sommy, na březích bretagnských u Plomeuru na ostrovu arrském, u St. Valéry a hlavně u Penmarc'hu, na místě zvaném Roches de la Torche atd., v Anglii, v Portugalsku, v Uhrách i na Moravě byly ohlášeny ''hromady odpadkové'' na př. v Charvátech u Olomouce,

ale jsou dosud neprozkoumány, a dle všeho z doby mnohem pozdější. (Viz: Niederle: Lidstvo v době předhistorické, s. 96. a násl.)

Dánské "hromady odpakové" jsou prý mnohem pozdější, než americké, neb v nich objeveny byly i předměty bronzové a železné, a některé z nich povstaly až v periodě římské.

To přivedlo některé enthusiasty na smělou domněnku, že v dávných dobách domorodci američtí bud' pro nedostatek místa, nebo vytlačeni byvše novými příchozími — Indiány — z Asie, přešli na severu snad přes Groenland a Iceland do Evropy a založili tu kolonie, po nichž pak památkou zůstaly ony "hromady odpadkové". A tak prý možno říci, že již dávno před Columbem Evropa byla objevena od Američanů. Nehodlajíce však zkaliti radost' těm, jimž i v tomto směru priorita Ameriky na srdci leží, přece přidržíme se názoru střízlivějšího: Člověk ode dávna již zalidnil obě pevniny a už tím žil životem na obou stranách moře totožným; proto ta nápadná podobnost zbraní, tovarů, zvyků, mravů a bájesloví.

V Brasilii nazývají "hromady odpadkové" — "Sambaqui". Cronau (Amerika I. s. 26.) se o nich rozpisuje takto:

"Burton, který r. 1865. Santosbai v brazilské provincii San Paulo zkoumal, objevil na břehu tohoto zálivu asi 20 sambaqui, z nichž jeden, ležící při Ilha de Casceiro, přes 60 metrů vysoký byl a 900 metrů v průměru měl. Skořápky tvořily konglomerát často v kusech dvaceti centnýřů váhy. Ode tří století již pálí se tu vápno ze skořepin a zásoba ještě dlouho vydrží.

Podobné vršky nalézají se při zálivu Paranaqua a jsou prý tak starobylé, že jednotlivé kupy lastur tvoří jednolitý konglomerát, který možno jen kladivem a lamací tyčí v menší kusy drobiti. Odklid takového "pahorku ústřicového" vyžaduje několika mužům práce několika let a dováží se na člunech do vápenných pecí, odkudž pak vápno ku stavbám nejen na pobřeží, nýbrž i v nitrozemí se odebírá. Lehko si lze představiti, kolik asi za tři sta let těchto sambaqui uklizeno bylo; města Rio de Janeiro, Campos, Angra dos Reis, Ubatuba, Santos a j. pohltila již sta pahrbkových sambaqui.

Zvláště pozoruhodny jsou práce, jež Dr. Karel Roth (Globus—1874.) v St. Paulo těmto hromadám lasturovým věnoval, a jsou tím cennější, protože tento badatel jim věnoval pozornost' již od r. 1846.

Dle svědectví jeho jsou starobylé "hromady" nejvíce 15—20 metrů i více nad nejvyšší hladinou vod oceánu; mnohé však jsou dvacet i více mil od moře vzdáleny při jezerech a řekách vnitrozemských. Namnoze jsou porostlé prastarými stromy, jichž kořeny s rostlinami popínavými nad nimi tvoří neproniknutelnou přikrývku.

Co zvláště význam brazilských "sambaqui" zvyšuje, jest, že často jsou i pohřebištěm svých původců, kteří časem svoje mrtvé v nich zahrabávali a lasturami přikrývali.

Důkladnějším pátráním zjištěno, že mrtvoly v sedě na zemi bývaly umístěny se vším, co za živa nosívaly, jako na př. ozdůbky ušní, závěsky na rtech, kroužky na nohou. A poblíž zřícených nebo stlačených koster, uvnitř hromady leží různé kamenné zbraně, palice, vržné kruhy, kyje, hroty oštěpů a šípenky pazourkové, třecí misky, paličky, kůželovitá drtítka, kamenné koule různé velikosti a j. Nejvíce jsou tyto nástroje z bazaltu; avšak nalezeny byly některé

i ze zelenokamu, porfýru, itakolumitu, křemene a meteorického železa atd. Vedle těchto nástrojů v bezprostřední blízkosti pohřbených odkryty byly i kostry rybí a zvířecí, na nichž lze častěji stopy ohně pozorovati.

Bezpochyby pocházejí tyto kosti ze zásob potravy, která zemřelým na cestu na onen svět dána byla. Týž účel, jak se zdá, měly i hromádky ještě zavřených conchylií, jež dr. Roth vždy u koster nalezl.

Mrtvým bývaly vždy přidány i hrudky červené hlinky nebo "bolus" jak jich domorodci až do dnes ku barvení kůže a hliněných nádob užívají. Mimo to lze tu nalézti i okrasy z pryskyřice, podobné jantaru, ze smoly, úlomky křišťálové, hliněné nádobí a pod.

Mezi kostmi zvířecími jsou ocasní obratle velrybí, jichž k jistému účelu, asi k sedění, užíváno bylo; rovněž spoluobjevené zuby žraloků byly za okrasu, protože jsou provrtány.

Když vše potřebné bylo sneseno, začali mrtvolu pokrývati lasturami. Tato práce i při značném počtu truchlících trvala asi dlouho, neboť mohyla pomalu vzrůstala do výše a objemu, jenž často nás úžasem naplňuje; bylo tu nesmírné množství mušlí — na miliony — použito. Podiv náš však vzrůstá, uvážíme-li,že veliký počet takových "mohyl lasturových" pohromadě jest a že všechny v přítomnosti v celé této krajině žijící a tlící mušle ani za pět neb 6 let by nedostačily ku zbudování jen prostřední rozsáhlé mohyly.

Při vykopávkách, jež misionář Brett v britické Guyaně podnikl v hromadě lasturové, sto stop v průměru mající, objevil rovněž hrudky tvrdé barvy, kamenné sekery, kamenné nože, obzvláštní kamennou berlu a (tělesné) pozůstatky po člověku, které však způsobem nevyslovitelným rozlámány a vespolek promíchány byly, z čehož missionář usuzoval, že tito ichthyophagové, od nichž hromada nanesena byla, snad také kannibalské hostiny mívali, kosti za účelem dobytí morku rozlamovali a pak jako nepotřebné odpadky odhazovali." Tolik Cronau.

A zachovala se mezi našimi Indiány nějaká pamět', tradice na "lid hromad odpadkových"?

H. H. Bancroft (Vol. III. s. 177.) zaznamenává, že pobřežní kmenové v severní Californii si vyprávějí o tajemném lidu, zvaném "Hogháti", jimž se připisuje ohromné ložisko lastur a zvířecích kostí, doposud žijících na planině Point St. George nedaleko Crescent City. Tito Hogháto-vé, počtem sedm, přibyli prý k tomuto místu na člunu a zde vystavili si příbytky, obvyklé mezi bělochy; to stalo se asi v době, kdy první domorodci přišli v tato místa od severu, sledujíce mořský břeh. Hogháto vé byli i lovci; zabíjeli množství elků na souši a četné tuleně a mořské lvy při svých rybářských výpravách v malých lod'kách. Častěji také prý se vypravili k jistému úskalí v moři, kdež byl dostatek jedlých lastur, jimiž obtěžkávali své čluny. Tak zásobovali se dostatkem potravy a odpadky domácí pak utvořily onu hromadu. Jednou pak vydali se všichni v člunech na moře lovit a svými harpunami napadli obrovitého mořského lva. Nemohouce však dosti rychle odpoutati provazy harpuny, dostali se do tahu silného zvířete a byli zavlečeni severozápadně ku nebezpečnému víru. Tot' prý bylo místo temnoty a zimy, kam se po smrti duše stěhují a tam chladným mrazem se zachvívají, až žijící lidé, i trpí povstalým takto větrem. A právě, když člun dosáhl již okraje obávané útoně, provaz se přetrhl, ohromné tě-

lo lvouna zmizelo v zejícím trychtýři zuřícího živlu a Hogháti byli větrem uchváceni do oblak, kdež ve svém člunu zmítáni jsouce, na všechny strany poletují. Nikdy pak již nesestoupili na zemi, nýbrž utkvěli na nebi v souhvězdí sedmi hvězd (snad Orion?), aby věděli lidé, kde dlí nyní sedm báječných obyvatel lasturového ložiska od Crescent City.

Tato ukázka indiánského folkloru zdá se býti jediná svého druhu, vztahující se na tajemné obyvatele hromad odpadkových.

Zajímavým náleziště pro starožitníka jsou t. zv. **jámy kulturní** (odpadkové, ustriny, Trichtergruben, mardelles, penpits, weems, o nichž dodatečně zmíniti se třeba. Odkryty byly jak v poříčí řeky La Plata, tak ve Sp. Státech. V Severní Americe tvoří trychtýřovité prohlubiny, 1½ metru hluboké a 1¼ nahoře v průměru. Jsou to bezpochyby předhistorická ohniště, krby, na nichž si domorodce pekl a snad i vařil potravu. Člověk hromad odpadkových stavěl si v nedostatku jeskyň chýši, upravenou z proutí, slámy a kůže, které se ovšem neuchovaly, ale zachovaly se nám jiné stopy—ohniště, jámy kulturní, naplněné až na pokraj popelem, uhlím, pískem promíchaným kostmi, odhozenými nástroji a střepinami hliněného nádobí. Člověk držel se v chýši své asi v zimě a mnohdy velmi dlouho na jednom místě, jak o tom hloubka i jednotlivé vrstvy odpadků v jamách svědčí.

Jak se zdá, člověk ''hromad odpadkových a kulturních jam'' byl již do jisté míry usedlým.

Kdy žil, odkud přišel a kam zmizel — nevíme. Jisto jest, že mohl se již vykázati jakýmsi stupněm vzdělanosti, jak zbraň, nástroje domácí a nádobí hliněné dosvědčují. Že věřil i v život posmrtný a snad i v nesmrtelnost duše, dokazují různé předměty — zbraň, okrasy a zásoba potravy, jež v mohylách lasturových v blízkosti koster objeveny byly. Nebyl bez náboženství. Pravděpodobná domněnka jest, že praobyvatel Ameriky na půdě Nového Světa prožíval tenkrát období kulturního vývoje svého totéž — jako člověk nahromadivší ''Kjoekken-moedinger-y'' na březích hlavně dánských v Evropě. Kterému z obou dílu světa patří v tomto bodu priorota, ani fysická ani historická anthropologie doposud nerozhodla. Starobylost geologickou hromady odpadkové nevykazují. —

STAROBYLOSŤ INDIÁNA V AMERICE NA ZÁKLADĚ OCHOČENÍ A ZDOMÁCNĚNÍ LLAMY.

Hodlajíce dokázati, že tak zvaná civilisace v Novém Světě před Columbem byla domorodá a nikoliv odjinud dovezená, musíme poukázati, jak Indiáni za dlouhé věky zaměnili původní přirozený základ výživy za umělý, použivše všech vhodných bylin domorodých ku zušlechtění a všech živočichů v Americe schopných ku zdomácnění. A dále musíme si všímnouti, že Indiáni před Columbem neznali ani jediného zvířete ze Starého Světa zdomácnělého pro výživu nebo práci a ani jediné zušlechtěné byliny ve Starém Světě, za potravu nebo dráždidlo sloužící.

* * *

A tu přechod od přirozené potravy, kterou příroda téměř bez práce a přemýšlení člověku divochu sama nabízela, ke způsobu umělé přípravy pokrmů a jiných podmínek k existenci a pokroku člověka potřebných, dobře dá se sledovati v Americe, zvláště v krajinách, které staly se středem oné civilisace, jíž jedinou

domorodec americký se vykázati může. Tímto způsobem přivoděný vývoj ze stavu pokleslosti — divošství — ku branám civilisace, tak pomalu a neznatelně se děje, že skutečné výsledky, změny lidské společnosti k lepšímu, pozorovati lze až za dlouhou, dlouhou dobu. Dějepis, kronika a národozpyt změnou tou se zabývají až tehdy, když jeden časový oddíl vývoje a pokroku — a to děje se velmi zdlouha — srovnati mohou s obdobím uplynulým.

Kde tato změna se udá, a okolnosti dovolují, aby přinesla kýžený výsledek, tu mluviti možno o **civilisaci.**

Kde změna stane se jen do jisté míry, protože rušivé okolnosti snad omezovaly přirozený rozvoj, tu mluví se o stupni barbarství.

A kde člověk nepomáhá utvářiti okolnosti, působící a zasahující v jeho pokrok, kde jeví nečinnost' hmotnou i duchovní, kde naivně přimknul se na prs matky přírody a dává se od ní živiti jako nemluvně od roditelky, tu se mluvívá o nejnižším stupni lidského vývoje — **divošství,** v němž ten zubožený "obraz boží" často poznává, že "matka" příroda by vlastně "macechou" slouti měla. Toto roztřídění ovšem jest příliš povrchní a neuspokojující pro všeobecnou potřebu.

Na př. Greenlandští Eskymáci, co se týče vývoje duševního, nemohou býti nijak zařaděni mezi "divochy"; avšak způsob jejich života, utvářený drsnou povětrností a neblahým útvarem krajiny, jim dodává nátěru divošství.

Z toho patrno, že v technickém smyslu třeba důkladnějšího roztřídění co do vyspělosti fysické i stupně intelligence.

(Kam zařaditi dlužno na př. ony kmeny v Severní Americe, které, ač hlavně provozovaly honbu, do jisté míry i kornu pěstovaly? Mám na mysli některé kmeny Algonkinské, Iroquoiské a četné jiné, usedlé při dolejším toku Mississippi, kde nacházíme památky po tak zv. Mound-Builders. Ti, zdá se, přestoupili hranice, jež ethnografové ve svých knihách zbudovali mezi divošstvím a barbarstvím. Ostatně i většina kmenů loveckých západně od Missouri do jisté míry pěstovala kornu, čehož mnohé doklady jsem našel u Indiánů Nebraských. Jakousi vyspělost' agrikultury nacházíme i u některých kmenů "divošských" v pralesu Jihoamerickém. Na př. u brazilských Chingů. — Proto někteří národopisci divošství a barbarství rozdělují ještě v užší oddíly; tak Fuegiané uznáni za "nižší", Eskymáci za "vyšší" divochy; černoši afričtí i ti nejpokročilejší, jsou "nižší barbaři"; staří Mexičané a Peruánci "vyšší barbaři". Novodobým Číňanům a starým Assyro-Babyloňanům přiřknuta "civilisace nižší". Mr. Lewis Morgan dělí divošství na (1) **staré,** vrcholící v poznatku ohně a rybolovu; (2) **střední,** kryjící dobu u národa od užívání ohně k vynálezu šípu a luku; (3) **pozdější,** zahrnující dobu vývoje od vynalezení luku až do zhotovování keramiky atd. Avšak ani toto roztřídění není úplné pro praktickou potřebu a hodí se snad do školních učebnic. (Viz: Payne: I. 306.)

I "výměr" pojmu civilisace různě bývá podáván, takže nám nezbývá, leč abychom vlastní úsudek si utvořili o t. zv. civilisaci kmenů Nahuatlaca v Mexiku, Mayů ve Střední Americe a Inků v Peru dle toho, jak sami svou prací se jeví na obraze života veškerého lidstva a dle sporých záznamů, jež se nám uchovaly u starožitníků hlavně španělských.

ČLOVĚK ZAČAL ŽIVOT SVŮJ NA PŮDĚ NOVÉHO SVĚTA VE STAVU DIVOŠSTVÍ.

Tot' ovšem jen domněnka; není však nevědecká, nebot' neodporuje zjevení božímu, ani výsledkům bádání dějepisného.

Zjevení boží, tradice, dějiny, památky po praobyvatelstvu ve vykopávkách při Eufratu a prostý rozum lidský svědčí sice, že člověk ve Světě Starém nezačal svůj lidský postup jako ubohý pithec-anthrop, nýbrž vyšel z rukou Stvořitele — což obrazně jest pověděno — jako tvor intelligentní; a než bloudením a hledáním potravy dosáhl pevniny Světa Nového, snadno zapomenouti mohl na původní ''oteckou'' vzdělanost' a stal se ''divým lovcem'' — divochem. A proto jsem pravil, že domněnka: ''člověk začal život svůj na půdě Nového Světa ve stavu divošství''— není nevědecká.

Avšak darwinisticky naladění badatelé a pilní harcovníci na poli theorie vývojové stůj co stůj hledí pro názor svůj sehnati důvody. (Kde se jim nezdaří ani zdánlivé důkazy, tam nastraží aspoň domněnky, na jichž vratkosti a vědecké lehkosti pak stavějí další vývody,takže člověk nedosti kritický i zapomenouti může, že celá práce jest budovou na sypkém písku v základech založenou.)

Oblíbenou domněnkou mnohých amerikanistů jest, že člověk, třeba nebyl na půdě Nového Světa autochthoním, (tuzemským), nýbrž exotickým: přišel z Asie jako přistěhovalec s různými—z jedné pevniny na druhou přecházejícími druhy zvířat, které sledoval, vlastně pronásledoval pro potravu, jsa ještě na tak nízkém stupni svého vývoje, **že člověkem nazván býti nemohl, a stupeň divošství,** jehož v Novém Světě dosáhl, **byl prý již znamenitým pokrokem jeho kultury!** Domněnka tato není pravděpodobná, protože nevědecké jest tvrditi, že se člověk vyvinul z nějakého nižšího druhu živočišného.

''Domněnka, jakoby se byl člověk vyvinul z opice, odporuje pravé vědě. Pravá věda praví, že Bohem udělené zákony přírodní jsou i dnes tytéž, jaké byly před tisíci lety. Mohlo-li tenkráte z opic vyvinouti se tělo člověka, mělo by se to díti i dnes.

Známe dnes již takřka každý koutek naší země, ale nikde jsme nenalezli ani národů, ani jednotlivců, kteří by byli na stupni vývoje mezi opicí a člověkem, kteří by tedy byli více než opice, ale méně než člověk. **Nalézáme jedině přesně oddělené opice od lidí.** Mnozí kmenové mají nepatrnou vzdělanost', avšak liší se od opice právě tak jako nejvzdělanější Evropan — mezi nimi a opicemi zeje propast' nepřeklenutelná — proto říká pravá věda, že se dnes z opice tělo člověka vyvinouti nemůže. —

Ale nebylo to, co jest nemožno za našich časů, možným v dobách dřívějších?

Nebylo!

Zákony přírodní byly i tenkráte tytéž jako dnes; kromě toho nám praví vědy historické, že známe již dějiny lidstva od více nežli šesti tisíc let — a nenašli jsme nikde ani zmínky o nějakém vývoji opice v tělo člověka.

Ale nedělo se tak někdy v dobách předhistorických?

Nedělo.

Zastanci oné domněnky sami říkají, že prý to trvalo tisíce let, než se z těla opice vyvinulo tělo člověka. Kdyby to byla pravda, jistě bychom nalezli v zemi zkameněliny nesčetných takových přechodních těl. A divná věc! Našly se snad statisíce různých a různých zkamenělin a ko-

stí různých zvířat, ale dosud se nenašla ani kostečka z tvora, který by byl více než opice, ale méně než člověk. Vyskytnou se sice občas báječné zprávy o takových nálezech, ale dosud ani jediný se nepotvrdil.

Přírodní zákony jsou stejné. Co není možno dnes, nebylo možno ani před tisíci lety, čili domněnka, jakoby se bylo tělo člověka vyvinulo z opice, odporuje zdravé, pravé vědě." (Dr. A. Musil: Od stvoření do potopy. S. 33. a 34.)

Jak možno bez ublížení vědě a prostému rozumu tedy si představiti, že praobyvatel Ameriky přistěhoval se ze Starého Světa od kolébky lidstva do Světa Nového a zde, zapomenuv na veškeru původní vzdělanost', živořil dlouhou snad dobu ve stavu velmi nízké úrovně duševního pokroku?

První lidé v poměrně krátké době zalidnili as vábné i úrodné údolí veletoku, jež bylo jejich pravlastí. A když půda nebyla již s to obživiti množící se obyvatelstvo, opustili některé rody pravlast', pustily se po řekách i přes hory; ba, některé z těchto vystěhovaleckých družin dostaly se z různých příčin do pustin a neschůdných hor, kde časem zapomněly na původní oteckou civilisaci a staly se divochy. Některé z těchto hord pronásledovaly snad tažná zvířata, přecházející ze Starého Světa do Nového — a tak se ocitly na prairiích Ameriky, aby se tu staly zárodkem nového plemene — a aby si tu za dlouhé věky vytvořily domorodou kulturu.

Snadno tedy lze pochopiti, že první obyvatelé Ameriky stali se nomády, lovci ve stavu divošství. První jejich starost' byla, tak jako i u národů civilisovaných, o nutné živobytí. Starost' o potravu byla snad po celá tisíciletí jedinou pružinou přemýšlení u "národů přirozených". Tu vymyslil si člověk jednoduché zbraně, aby mohl zvěř napadnout, nebo proti zuřivým šelmám se hájit; jednotlivec nedocílil potřebného úspěchu, a proto rodiny spojovaly se v různé větší či menší společnosti. Člověk divoch, hledaje potravy, odvažoval se v divoké neznámé končiny, vymyslil si jednoduchá plavidla, na nichž prohánĕl se po řekách, jezerech, ba i po moři na bližší ostrovy, a tak nedivme se důkazům, které nám dnes dějiny podávají, **že člověk již dávno, v dobách předhistorických, téměř každý kout Starého i Nového Světa osadil.**

Při této práci byl člověk nucen přemýšleti, a tím mu přibývalo na duševní síle, jíž se dopracoval vyššího stupně vzdělanosti.

"Starožitníci", praví lord Kames, "se domnívají, že původním obyvatelům této země byl vrozen jakýsi stěhovavý pud; to však není zřejmo, ba ani pravděpodobno. Člověk nikdy neopouští ani své společnosti ani vlasti bez nutnosti. Strach před nepřátely a divokými šelmami, jakož i vrozená touha po společnosti, jsou více než postačitelny zdržeti ho od stěhování, když už ani o tom nemluvíme, že divoši obzvláště lpí na své otecké půdě."

Učený spisovatel tento přičítá dále stěhování hlavně rozbrojům, na prvém místě ovšem válkám občanským, na druhém pak obchodu.

Před sto lety však nebylo ještě zřejmo, že člověk zaujal již v dobách šeré dávnověkosti každý díl země. (Války, jak se zdá, jsou výmyslem až dob pokročilejších, nebot' nejnižší divoši jsou z pravidla mírní a tišší.)

Obchod pak, ač jej možno v minulosti sledovat dále, než se obyčejně předpokládá, přece nijak nemohl býti příčinou prvního rozchodu lidstva. **Byla to starost' o potravu —**

a jinak nelze vysvětliti onoho ohromného pohybu v dávné šedověkosti, ještě před ranní zoří dějepisu, kdy lidstvo zaujalo každou krajinu, v níž možno potravu získati a to nejenom na známých čtyřech dílech pevniny, nýbrž i na ostrovech, jichž bylo možno dosíci na primitivních plavidlech. Ani v jediné části pevniny nemůžeme s jistotou sledovat dějiny až k době původního osazení; jinak ovšem věc se má s ostrovy a souostrovími daleko od pevniny vzdálenými. (Viz poznámku, Payne: I. 307.)

Honba za potravou představuje prvotní práci; zásoba potravy pak jest původní tvar majetku. A též při nejvyšším stupni civilisace veškeren majetek možno sledovati a rozložiti k jednotlivým zásobám potravy. Divoch právě jako člověk vzdělaný nemůže vždy žíti z ruky do úst; nebot' když se hlad již přihlásil, tu pozdě jest pomýšleti na honbu; a proto divoch — a příklad dávala mu i různá zvířata — odkládal na stranu neupotřebenou část' lovu nebo přirozených žní do zásobárny, aby ukojil hlad i v době, kdy příroda mu uzavřela svoji štědrou ruku.

Avšak zásobovati se jenom z toho, co příroda sama bez přemýšlení podávala, jest nejisté a namahavé. Zásoba tímto způsobem dala se pořídit jenom pro skromný počet jedlíků; když však rodina vzrostla v kmen, ba v nárůdek, bylo třeba starati se o potravu jiným způsobem, a sice **průmyslným, umělým.** Nedostačilo již část' lovu, nebo nasbíraného ovoce a zrn odložiti, nýbrž tuto část' umělým způsobem rozmnožiti; semena byla zaseta do země a mlád'ata zvířat v zajetí krmena a rozmnožována. Tím bylo ušetřeno i práce.

Výhodnější i méně namahavé jest pro ženy upraviti záhony pro umělou setbu a odenkové kořeny, než sháněti z daleka a široka divoce rostoucí plody; a týmž způsobem vhodnější a lacinější jest pro lovce odchovati si zdomácnělé stádo než pronásledovati rychlou zvěř v hustém, neprostupném pralese nebo na volné prérii. Jakmile jednou způsob umělé přípravy a rozmnožování potravy je divochem objeven, bývá krok za krokem zdokonalován, aby konečně stal se jedinýma úplným zdrojem potřebné potravy.

Tato snaha však nepotkává se dosti rychle s kýženým výsledkem, nýbrž naráží na mnohé překážky.

Popatřme jen na počet živočichů a rostlin, jež možno s prospěchem ochočiti, zdomácniti a za potravu i ku práci zušlechtiti; jak malý jest u porovnání s bohatostí druhů v přírodě, od nichž člověk-divoch ve stavu přirozeném potravu si bral. S výjimkou psa, měla Amerika před objevením jenom tři druhy ssavců, vhodných ku zdomácnění; byli to: Llama, paco a sob; a k tomu tato zvířata nevykazovala velikého zeměpisného rozšíření, nýbrž oblast' jejich byla omezena.

Llama a paco byly odkázány na vysoké Andy jižně od rovníku; sob pak pobíhal v rozlehlejších sice, ale nepatrně zalidněných okrajích nejdálnějšího severu. Daleko větší část' Nového Světa neměla zvířat vhodných ku zdomácnění na práci nebo potravu. Jinak ve Světě Starém; tu silou práce své i cenou potravní pomáhal pokroku: vůl, kůň, osel, velbloud, ovce, koza a prase.

Druhy tyto bývaly také zastoupeny v Novém Světě, jak svědčí ve vykopávkách nálezy kostí: slona a koně — avšak nežili tu v době objevení, patříce ku zvířeně uplynulých období geologických.

Vůl — udržel se se v divokosti jako **bison** (Bos americanus) a **pižmový vůl** (musk-ox; Bos moscha-

tus); prvnější na savaně a prérii, druhý v studeném severu; koza zastoupena jest plachou **antilopou** (antilocapra am.); **ovce velkorohá** (bighorn sheep; ovis montana) pobíhá v Horách Skalistých na jih až k půlostrovu Californskému — a **peccari**, americké prase. Zvířata tato však nelze s prospěchem zdomácniti. Z hlodavců nepodařilo se v Americe Indiánům odchovati nějakého druhu zajíce nebo králíka; toliko **morče** (ccoy, Peruvian guinea-pig) vykrmovali k snědku a za "lacinou" krvavou obět' svým bůžkům.

Z ptáků v Novém Světě po domácku chovaných náčelní místo zaujímá **krocan** (mexicky: huexolotl; krůta: totolli), jemuž ve Střední Americe a v Mexiku prokazována byla božská pocta; také **bažant, holub** a **křepelka** byla tu zdomácněna. V Peru pak oblibě se těšila domácí **husa** (ñuñuma).

Z říše rostlin celá řada byla schopna zušlechtění v Novém Světě. Avšak lovec dává přednost' živočišné potravě před rostlinnou a zůstává při ní tak dlouho, pokud štědrá příroda ji nabízí; a tak malý dělá pokrok ve vývoji duševních schopností. Příklad poskytují kmenové usedlí u řeky Columbie. Od pradávna byli v čarokrásném údolí a v přilehlých horách usazeni, protože zásoby každý rok proti vodě táhnoucích lososů byly nevyčerpatelny; kmenové tamní nezabývali se pastýřstvím ani zemědělstvím a zůstali proto na velmi nízké úrovni vyspělosti; bylit' "rybáři-divoši".

A vskutku dějiny nás učí, že národ mohl dosáhnouti skvělého bodu civilisace jenom tenkráte, když dospěl ku zdomácnění zvířat užitečných prací, poskytujících potravu, oděv a spojil je s pěstováním jedlých rostlin, hlavně obilí. Z těchto dvou jistých činitelů pokroku lidského: chování stád přispívá k zámožnosti, zemědělství k vědám.

A čím snáze v prvních dobách člověk zkrotil a zdomácněl některé zvíře, tím menší důležitosti ono nabylo, když dospěl civilisace; ztratilo obyčejně význam pro práci i potravu. Vhodný příklad dává nám

PES.

Od pradávných dob byl pes v Novém Světě zdomácnělým. V přirozeném stavu byl lovcem a časem navykl si přidržeti se táboru loveckého Indiána, kde jako příživník sytil se zbylými nebo pohozenými zbytky hostiny a tak snadno mohl býti od mládí vychováván za lovčího pomocníka svého chlebodárce; později lehce dal se úplně ochočiti a dohlížel s pastýřem na stáda. Jako pracovník se neosvědčil, až na malé výjimky; v krajinách ledových táhne saně po hladkém, umrzlém sněhu a dodává lovci-Eskimáku potřebné rychlosti v nadhánění a sledování zvěře, která jest tu jediným pramenem výživy. Za potravu slouží tento věrný soupoutník člověka v nedostatku jiné zvěře. V Severní Americe Indiáni lovečtí, když bison, antilopa, elk a jelen nehospodárnými bělochy byli nad potřebu zabíjeni, takže ve východnějších státech úplně vymizeli, chovali si celé houfce psů pro potravu; ve Střední Americe a v Mexicu byl pes jediným domácím čtyřnožcem, a proto i zde si na jeho mase pochutnávali. Měli tu čtyři odrudy psa, jež otec Sahagun ve svých výborných zápiscích jmenuje: chichi nebo techichi; itzcuintli, xochiocoyotl a tetlamin nebo teuitzotl.

Techichi byli kastrováni a krmeni na prodej, tak jako doposud se děje v Číně. I dobyvatelé španělští velmi rádi maso jeho jedli, takže brzy po objevení stala se tato odruda vzácnou a později úplně byla vyhubena.

Že i jiné šelmy psovité a kočkovité sloužívaly v šerém dávnověku lidu za potravu, četné doklady z "hromad odpadkových"(Kitchen-midden)ukazují; setkává se tu starožitník s rozštípanými kostmi vlka, lišky, rysa a divoké kočky. I maso medvědí do dnes jako pochoutka se prodává v Severní Americe. U Peršanů a Babyloňanů oblíbeny byly až do časů novějších aspoň některé části lva a panthera; kýty tygří pak bývaly oblíbeny v některých krajinách Indie.

V Peru, kde mívali hojnost' masa llamího, bylo pojídáno maso psí výminečně, snad pro změnu jídelního lístku. Znali Peruáni dvě odrudy: bezsrstný pes Caraibský na pobřeží byl nazýván v řeči quichua—"chono"; a horský pes—Canis Ingae — kterýž sloužil za potravu některým kmenům horským, býval zbožňován v chrámech a často nalezeny bývají v pohřebních mohylách psí mumie a kostry.

V pokročilém Cuzco nehrál pes důležité role a nanejvýše býval chudými přinášen k oběti. Chibchové nikdy psa neochočili. Celkem možno říci, že pes v Novém Světě málo přidal člověku divochu na jeho cestě k civilisaci. S výjimkou psa ostatní zvířata v Americe zdomácnělá jsou bejložravci a byla lovena původně pro potravu. Největší počet druhů, schopných zdomácnění, žil v hornatých krajinách střední pevniny asijské; proto již dávno byly zalidněny, ba přelidněny, takže odtud několikráte udály se veliké pohyby národů všemi směry — a snad i proto vykvetlo tu obzvláštní vzdělání, jehož sledy vykazuje starobylý Egypt, Babylon, Hindu a Čína.

Zde také dějiny Zjevení ukazují kolébku lidstva. Amerika až na psa, měla ze ssavců bejložravých jenom dva druhy vhodné ku zdomácnění: Llama, malý horský velbloud, poskytovala kožešinu pro oděv, maso za potravu a lze jí použíti až do jisté míry i za soumara; a paco, také odruda velblouda, jest menší llamy a poskytuje hlavně maso a srst'.

Jak chudá byla v tom směru America předcolumbická! A k tomu tato zvířata byla omezena na poměrně úzký pruh půdy.

Llama nehodí se k tahu, z čehož neúprosně plyne, že domorodec Americký nikdy neužíval pluhu ani kolového vozu, čímž lehce se dá vysvětliti nedokonalost' a zanedbanost' Ameriky za Starým Světem.

Avšak nebylo by spravedlivo Indianovi vyčítati a snad předhazovati nízkost' a zanedbanost' zaviněnou v tomto směru; vždyt' skutečně zdomácnil každé zvíře na půdě americké zdomácnění schopné. A na druhé straně, co se rostlin výživných týče, objevil, rozmnožil a zušlechtil dva nejcennější kořeny: "brambor a manioc", na nichž dnes lidstvo pásu mírného i horkého ve Starém Světě téměř závisí, a celému světu vypěstoval z nepatrné trávy nejvznešenější obilinu — kukuřici, jejíž úrodnost', vytrvalost' a výživnost' i všestranné upotřebení způsobily téměř revoluci v novodobém zemědělství!

Indian nemohl dostihnout v praktické vyspělosti, ba, ani číselně svého spolučlověka ve Starém Světě, protože neměl ssavců, již by ho zásobovali mlékem. Llama i paco mu mléka odepřely. Bez dostatečné zásoby mléka těžko jest odchovati rychle a bezpečně větší rodinu; dítko stěhovavého lovce Indiana ssálo prs mateřský dvě až tři léta, než bez nebezpečí mohlo býti živeno těžkou stravou člověka přírodního. Porody byly řídké, protože matka při životě potulném nemohla se řádně starat o dítě druhé,

pokud prvé nebylo dobře vyživeno, aby fysicky mohlo snášeti drsnost' kočovného života.

Abychom nabyli jasného přesvědčení o veliké starobylosti člověka na pevnině americké a zároveň i toho, že vzdělanost', jíž se během staletí dopracoval, nebyla snad ven koncem importována, nýbrž domorodá, třeba trochu důkladněji všimnouti si, jak Indian z divokého lovce stal se pastýřem stád a později — do jisté míry a v jistých končinách — i rolníkem. Tu třeba poukázati na přirozené vlastnosti zvířat, která za tím účelem zdomácnil.

LLAMA

ve stavu divokosti nazývá se **huanaco** (animal stercorarium—zvíře lejnící), pro zvyk, že ukládá excrementa na hromady, jichž Indian pak používá jako zásobáren paliva.

Žije ve všech chladných krajích Jižní Ameriky, na horách od průlivu Magellanova až k rovníku, na rovinách Patagonských a v Sierra del Fuego.

V Peru huanaco již dávno vyhynulo a dnes žije ještě v Chile a Argentině.

Llamy brzy pojdou v horkých údolích a úpadech při moři, nebot' nemohou zvyknouti na podnebí horké. Za to znamenitě prospívají jako huanaco ve výši 10,000—13,000 stop.

Huanaco rádo žije v menších i větších stádech, od 5 až do 30 kusů čítajících. Byla však v dřívějších dobách viděna stáda až o 500 kusech. Jest plaché, ostražité a téměř bezbrané; a třeba je zvířetem dosti velké postavy, dá se snadno jedinkým psem při honbě zastavit. Jest snadno zkrotitelné; v zajetí za dlouhé věky nezměnilo se postavou, nýbrž barvou srsti. Barva divokého jest temně ořechová; v zajetí vystíní se do žluta a černa, často jest skvrnité, někdy čistě bílé nebo zcela černé. Llamy s prospěchem jako soumara použiti možno až do dvanáctého roku stáří. Kolem patnácti jest nejlépe ji vykrmiti a zabíti na maso. Unese asi 30 liber nákladu.

Menší velbloud americký ve stavu divokém sluje **uicuña,** slovo téhož významu jako huanaco; zdoměnělá pak nazývá se **paco,** což značí: "probodené ucho", protože bývá vedeno na provázku provlečeném dírkou v ušním boltci. Nedá se tak dokonale ochočiti jako llama. Obývá touže rozlohu jako huanaco a sice ve výši od 13,000 do 15,000 stop nad mořem. Ku práci se nehodí, člověku prospívá svým masem a jemnou srstí.

Zdomácnění llamy a úplná změna barvy její kožešiny svědčí o znamenité starobylosti člověka na půdě Nového Světa.

A že snad uplynula celá tisíciletí od jejího zdomácnění, toho dokladem jsou mnohé legendy Peruanské, v nichž llama objevuje se zvířetem mythologickým, které pro užitek, prokázaný praobyvatelům, povýšeno bylo dávno v dobách předhistorických za "totem", jemuž přikládána byla pocta božská.

Téměř každý kmen indiánský dovede vypravovati o potopě, která zachvátila celý svět až na několik zvířat a jednoho neb více lidí, kteří pak stali se prarodiči jistého kmene i druhých Indiánů. Legenda o potopě bývá nejstarší "dějepisný rekord" kmenu.

Peruanci kmene Huarochiri na horním Rimac'u, poblíž Limy, vypravují starou pověst' národní, v níž důležitou roli má llama, která již před potopou byla domácím zvířetem indianským. Pater Avila, který tu byl r. 1608. missionářem, podává ji takto:

"Indian uvázal svoji llamu upro-

střed výborné pastvy; zvíře se však vzpíralo, jevíc smutek svým obvyklým křikem: yu, yu. Pastevec náhodou pojídal **choclło** (kornový klas); rozhněván mekotem llamy, hodil po ní okusek, — který jmenují coronta — a pravil: "Proč pak řveš a kazíš mi jídlo? Což jsem tě nepostavil do prostřed dobré pastviny?"

Na to llama odvětila: "Zlostníku, co pak ty víš, a čeho se můžeš domysliti. Pozoruj, že nejsem smutnou bez dobré příčiny; za pět dní vzduje se moře a přikryje zemi a zničí vše, co na ní jest."

Muž v obdivu, že jeho llama umí mluviti, odpověděl, táže se, zda by tu nebylo nějaké cesty k záchraně. Llama odpověděla muži, že ji musí následovati hbitě na temeno vysoké hory zvané Villca—coto, která jest mezi touto farností (San Damian) a San Geronimo de Surco, a zásobiti se potravou na pět dní, a tak že se mohou zachrániti. Muž učinil, jak mu bylo řečeno, nesa břemeno na zádech svých a veda llamu; a když přišli na vrcholek hory, zastali tu různé druhy ptactva a zvířat pohromadě. Sotva s llamou dosáhl vršku, vzedmulo se moře, zaplavilo údolí a přikrylo temeno hor, vyjma Villca-coto: avšak zvířata tísnila se, nebot' moře dostoupilo takové výše, že sotva se nohama zachytila. Byl tu i lišák, jehož oháňka byla omývána vlnami, od čehož prý koneček jeho ocasu jest až dodnes černý. Za pět dní vody opadly a moře vrátilo se ve svoji útoň; avšak země byla bez obyvatel, vyjma onoho ojedinělého muže, od něhož prý pocházejí všichni přítomní národové. Toto (dodává pater Avila) jest vidomá hloupost', protože se neudává, že by byla bývala zachráněna nějaká žena; vypravují však, že ten muž obcoval s d'áblem — — —." (Viz Markham, Narratives atd. s. 132.)

Molina uvádí podobnou legendu z okolí Cuzco (Ancasmarca), v níž pastýř a jeho šest dětí po výstraze, dané llamami, zachránili se před potopou na vrcholku hory.

Jinou pověst' o potopě, běžnou v krajinách pobřežních, zaznamenal Zarate, a ta zdá se býti původu ještě staršího. Indiani prý, provázeni svými psy, hledali záchrany před vodami potopy v jeskyních horských; vzali s sebou zásoby potravy a vchody neprodyšně uzavřeli. Když se domnívali, že vody opadávají, vypustili psy, kteří, vrátivše se, byli celí umáčení vodou, avšak nezabláceni. Po několikátém pokusu přišli psi zablácení, což bylo znamením konce potopy, a Indiani opustili dočasné skrýše své — — —

Na jiném místě pojednává se o indianských tradicích o potopě. V právě uvedených legendách se asi jedná o locální zátopy, způsobené tajícím sněhem a ledem v nebetyčných Andech, čímž bystřiny horské byly vzedmuty a zatopily obydlená údolí pobřežní. Mnozí badatelé datují tyto povodně až do předcházejícího období čtvrtohorního, kdy ohromné ledovce, jimiž tato doba jest jako "ledová" označena, tály a způsobily povodně, jichž stopy spatřujeme v tak zvaných nánosech doby "poledové".

Zdomácnění llamy sahá daleko do předhistorických dob peruanských; vždyt' mythického hrdinu Manco Ceapac-a a jeho bratry a sestry provázely llamy, když vyšli z jeskyně Paccari-tambo. Na památku toho byly v chrámu chovány čtyři obrazy llam; dva ze zlata, dva ze stříbra, které nádhernými látkami pokryté, nosívali v průvodu na nosítkách Inkové nejvyššího stupně, oděni jsouce skvostně na oslavu "slunce". —

(Intip—Raymi.) Abychom lépe pochopili význam, jejž zdomácnění llamy mělo pro pokrok indianský, třeba jest věnovati ohled údolím v horách peruanských ze stanoviska zeměpisného.

TITICACA.

Asi 13,000 stop nad mořem rozprostírá se Collao či kotlina jezera Titicaca. Útvarem svým jest to nejvýznačnější krajina v Andách. Leží na jih od spojky Severní Ameriky s Jižní a to tak daleko, jako solná kotlina v Utah na severu. U Titicaca hledati dlužno stopy prvního původního pokroku domorodého v Jižní Americe; odtud Inkové vnesli jej do krajiny Cuzco na sever a na jih pak a východ zasáhl až do Bolivijské Alta-planice.

Colla-ové, spíše známí pode jménem Aymara, kmenové to usazení u Titicaca, první v Jižní Americe, se mohou vykázati jakýmsi stupněm vzdělanosti, a oni to byli, kteří llamu ochočili a zdomácnili. Kdy to bylo, ani přibližně udati nelze; že to bylo před mnohými stoletími, toho důkazem jest ta okolnost', že tito kmenové sebe i llamu pokládali v těchto končinách za autochthoní (domorodé). Paccarisca — čili původní sídlo llamy — bylo prý na březích dvou jezer: Choclo-cocha a Orco-cocha, z nichž temení řeka Pampas. (Arriaga, str. 45.)

Inkové z Cuzco byli osadníci původu Aymárského; přistěhovali se jako jedna rodina a z původní vlasti své přinesli kornu (maize) a přivedli llamu a sice ponejprv do Paccari-tambo. Cuzco bylo obsazeno až později, což snadno dokázati lze z toho, že tu původně ''uctívání'' llamy obřadem náboženským nebývalo; až Inkové, u nichž bílá llama byla hlavním zvířetem obětním, do Cuzca kult llamy zavedli. Aymárští Colla-ové uctívali llamu jako svoje hlavní božstvo, věříce, že sídlí v ''hořejším světě'' nebo v nebi (alagpacha); tvrdili, že bílá llama ''je více miluje, než ostatní Indiány, a popřává jim hojná stáda.'' Colla-ové obětovali ''bílé llamě'' o mnoho dříve než ''slunci''. Kult sluneční se vyvinul, až když Indiáni se stali do jisté míry národem zemědělským, pěstujíce kornu, k jejíž vzrůstu třeba tepla slunečního. Llama zdomácněna byla dávno před pěstováním korny; a tak z národa pastýřů vyvinul se národ rolníků. A kde obě tyto vymoženosti Indián mohl a dovedl spojiti, dopracoval se té civilisace, s níž se první osadníci, vlastně ''dobyvatelé'' evropští na půdě Nového Světa potkali.

Titicaca dostalo jméno své dle skalnatého ostrovu u půlostrova Copacabana. Tento proslavený ostrov byl místem posvátným v Peru. ''Až k němu sledovali Inkové svůj původ, a dodnes jejich potomci chovají jej u veliké úctě.'' (Squier — Peru — s. 331.)

Slovozpyt názvu jezera býval povrchně udáván; proti vší pravděpodobnosti. V řeči quichua značí ''**caca**'' —skála''; ''**titi**'' znamená: 1.) jaguar nebo unce 2.) kov, olovo. A proto vykládalo se: ''Skála jaguarova'', nebo ''skála olověná''. Na neštěstí však jazykozpytců jaguar v této krajině nikdy nebyl spatřen, ani na sto mil v okolí, a olova se zde nikdy nedobývalo; nenít ho tu. Legenda o jaguaru, pomocí jejíž někteří starožitníci jméno skály vysvětlovali, byla novodobá. Aeosta (De Nat. Novi Orbis, Lib II. cap. 6.), který před třemi sty lety na ostrůvku bydlil a domorodou řeč znal, jasně dokazuje, že původně jméno znělo: ''Intiti-caca''—Skála Slunce.

Ve staré pověsti aymárské se vypravuje, že slunce, měsíc a hvězdy,

když byly stvořeny, vznesly se na oblohu s tohoto ostrova.

A vskutku, pozoruje-li se východ slunce s břehu Chucuito, zdá se, jakoby ze skály Titicaca se vynořovalo.

A v jedné ještě starší kronice, napsané nějakým neznámým missionářem z Tov. Ježíšova, udáno jest jméno ostrova: "Intita-callca", což ve staré aymárštině značí: "Hrob Slunce". I tu význam odůvodněn jest prastarou bájí indiánskou, dle níž Slunce při potopě světa ukrylo se ve skále ostrovní jako v hrobě, a tu ochráněno jsouc zničení, po potopě v nové kráse, vzkříšení, opět vyšlo.

Za vzorek loveckého života v kotlině Titicaca v dobách předhistorických mohou nám sloužiti lovečtí kmenové v Patagonii a Sierra del Fuego, kteří dodnes pronásledují huanaco, jehož masem se živí a kožích ochraňují před drsným podnebím své vlasti. Lovci na Titicaca ovšem llamu zdomácnili a tím dosáhli jistého stupně vzdělanosti, vyspěvše v národ pastýřů, známý v dějinách pode jménem Colla. Před nimi žily tu na březích jezera zádruhy kmene Urus, provozující hlavně rybolov. Ti však pod nátlakem mocnějšího vetřelce pomalu krajinu původní opouštěli a v přítomné době potomkové jejich zaujali totoraly při proudu Desaguaredo, který hlubokým řečištěm svým odvádí vody přebytečné z Titicaca do nižšího Oruro.

NĚKTERÁ HORSKÁ PLESA V HORKÉM PÁSMU V AMERICE MĚLA ZVLÁŠTNÍ VÝZNAM PRO PŮVODNÍ POKROK.

Na jejich březích i vodách povstala první "stálá" sídla lidská v Novém Světě.

Jsou to: Jezera mexická, Mechoacan, Itza, Nicaragua, Guatavita, Chinchaycocha a Titicaca. — Tu člověk mohl se duševně rychleji a snáze vyvíjeti, protože bažiny i voda jezerní byly mu záštitou před zhoubným nátlakem nepřátelských kmenů, a jezero pak poskytovalo dosti přístupné potravy. Rozsáhlé jezero Titicaca oplývá různými druhy výborných jedlých ryb; v tichých zátokách hnízdí vodní ptactvo v celých zástupech; břehy i okolní stráně jsou porostly vydatnou travinou — ichu —, která hojnost' pastvy zaručuje nejen pro huanaco, llamu a menší uicuñu, nýbrž i pro jiné druhy a odrůdy zvěře, již pro chutné maso loviti možno; země pobřežní, zbavena jsouc vtroušeného kamene, skýtá dobrou ornici pro výživné byliny kořenovité, domácí v mírném podnebí And.

Dříví jest zde ovšem vzácné, za to však k palivu použíti lze smolného keře **tola** (accapu), a bujně rostoucí třtina (totora) — dle Acosty — používána bývala od praobyvatelů za potravu, k palivu, k budování příbytků i rohoží, a doposud dělají tu z ní vory ku plavbě.

Skály tamní vybízejí téměř k lámání stavebního kamene, a "ichu" upotřebiti lze k doškování. Ostrovy jezera Titicaca mají jemnější podnebí, vhodné k zemědělství a zároveň jsou výhodnými pro obranu.

Proto snadno vysvětliti možno, proč "diví" lovci, pronásledující v horách divokou llamu a paco, odkryvše tuto vábnou kotlinu, ji obsadili a původní "rybáře" bud' podrobili, nebo vytlačili. Zde všechny přirozené okonosti byly tak uspořádány, že za století z divého lovce povstal národ pastýřský — Colla.

Dříve, než podáme domněnku, jakým asi způsobem z neusedlého, těkavého lovce povstal usedlý pastýř a rolník, osvětlíme ještě důkladněji poznámkou některé body, týkající se

této vysoké kotliny jezerní.

Jméno Collao jest pokažené aymárské slůvko: Ccollaui, což značí: země blaženosti, blahobytu nebo zdraví — ''Peruvia Felix''.

Dle Acosty byla tato krajina nejbohatší, nejzdravější a nejhustěji zalidněná v Americe. S pokrokem rostla i její důležitost. Za jeho času vykazovaly ostrovy ještě stopy zemědělství, a zajímavo jest čísti, co píše o důležitosti totory nebo třtiny jezerní pro původní osadníky: ''Ostrovy má (totiž jezero Titicaca) dříve obydlené a úrodné, nyní opuštěné; poskytují velmi hojně druh třtiny, kterou domorodci ''totora'' nazývají, jejíž používání velmi obecné jest. Nebot' slouží za pokrm i vepřům(?), soumarům (roz. llamám) a příjemná jest i lidem; také domy, krby, šat, plavidla a všechny takořka potřeby životní jediná ''totora'' Urům poskytuje; tak se totiž obyvatelé zovou. Tito tak se rozlišují od společenství a mínění ostatních lidí, že kdys, otázáni byvše, kdo jsou, vážně odpověděli, že nejsou lidé, nýbrž Urové, domýšlejíce se, že jsou úplně rozdílným pokolením od lidí.

V době historické rozloha jezerní velice se zmenšila a tím zároveň ztratila i na své důležitosti. Jednou sahaly vody jezera Titicaca až k Tiahuanaco, jež bývalo tu hlavním přístavem. Sem sbíhaly se tři obchodně důležité ''llamí cesty''; první přes průsmyk Tacora k pobřeží Tichomořskému; druhá vedla na východ do teplých údolí — Yunga —, v nichž se hojně pěstovalo ''coca'' a k zlatonosným proudům La Paz; třetí pak směřovala do Potosi. Tiahuanaco jest dnes vzdáleno od vod Titicaca dvanácte a půl míle a leží 120 stop nad nynější hladinou jezerní. Úbytek vod lze pozorovati téměř ve všech vnitrozemských plesech v Americe.

Aby správně doplněn byl obraz domorodého pokroku indianského, třeba jest udati způsob, jakým stal se z člověka lovce — člověk pastýř. Přechod tento snadno odůvodniti lze v krajinách pokroku jihoamerického, obzvláště v okolí Titicaca. Čím více obyvatelstvo zdejší vhodné kotliny se množilo, tím více ubývalo zvěře, k potravě se hodící. Tu bylo na čase zavésti prostředky opatrnostní, čili šetření zvěře, a to vztahovalo se nejen na divokou llamu a paco, nýbrž i k hojně zde vyskytujícímu se jelenu. Pravidla honební vykazují v tomto směru velikou starobylost'. Způsob obvyklé honby, **chasu** nazvaný, uchoval se až do dějepisné doby a není nepodobný honbám a štvanicím, jež šlechtou evropskou časem pořádány bývají; tu ovšem bývá hon pro kratochvíli a obveselení několika privilegovaných; v Collao měl význam národohospodářský.

Rozloha, k honitbě určená, byla obstoupena dvěma četnými zástupy, které se proti sobě pohybovaly k určitému bodu a zabíjely všecku škodnou šelmovitou zvěř; jeleny, huanaco a vicuñu hnaly pak před sebou do připraveného **corral-u** nebo hradiště (cancha), kdež byli roztříděni v různé skupiny. Laně, mimo přestaralé a sešlé, s několika slibnými jeleny paroháči, byly puštěny na svobodu a počet jejich poznamenán byl uzlíky Kipus; zbývající zvířata byla sporážena. Huanaco a vicuñi bývaly před osvobozením ostříhány. Maso i vlna pak rozdělena mezi účastníky lovu a to dle starého zvyku kmenového.

Udaný způsob lovu nám jasně vysvětlí původ zdomácnění huanaca a vicuñi.

Kolouši a mladé llamy původně bývaly asi osvobozeny; později aspoň částečně ponechávány v zajetí a vykrmeny na maso. A tu snadno Indianem rozpoznána byla veliká výhoda

hospodářská, když bylo umožněno, aby zajatá zvířata se doma množila. Tím povstala domácí stáda, která původně byla majetkem kmenovým, a podléhala s malou změnou týmž pravidlům, jimiž řízeno honební právo zvěře divoké. A čím více této ubývalo, tím utěšeněji vzrůstala stáda skrocená, zdomácnělá. Chov stád, spojený s pěstováním výživných kořenů sierry — bramborů a ocy —, vytvořil pro člověka nový způsob živobytí: zaměnil přirozený základ potravy — za potravu uměle vypěstěnou. Tím duševní jeho rozmach zmohutněl v šíř i hloub —, člověk dospěl vyššího stupně vzdělanosti a sice bez působení živlů cizorodých.

Vyspělost' v Collao byla domorodá.

Přechod od potravy přirozené k umělé dál se velmi zdlouhavě a bylo třeba snad tisíce let, než se stala změna úplná; a to se dálo krok za krokem. Při objevení Ameriky prožívali tento přechodní stav kmenové, obývající pralesy jak v Jižní tak v Severní Americe; tito byli postupně zatlačováni ze svých lesů do reservací na západě, nebo vyhynuli — a z oněch v Jižní Americe až dodnes mnozí nepošinuli úplně základnu potravy přirozené za umělou.

Lovec pronásledoval zvěř pro potravu a pro kůži na oblek i stan. Od zvířete zdomácněného pak se vyžaduje ještě práce. Málo jest však domácích zvířat, která všechny tyto tři věci poskytují. Ve Starém Světě velbloud, který proto nejdůležitějším zvířetem slouti může. Malý velbloud Nového Světa — llama — také z tohoto trojího ohledu užitečný jest, avšak třeba tu vytknouti, že americká auchenie může vykonati jenom tři čtvrtiny té práce, kterou skýtá africký a asiatský ''hrbáč'', a odepřela Indianovi mléka. Tyto nedostatky však nahraženy jsou tím, že llamu i paco snadno lze chovati při dostatku pastvy na trávě, nazývané **ichu**, která jako přirozená páska obepíná Andy, táhnouc se několik tisíc stop na úbočích hned pod čarou věčného sněhu a ledu. Nedávajíc llama mléka, neměla tak velký vliv na lidnatost'; i to, že se jí daří nejlépe ve vysokém povětří cordillierském, dosti zimavém, ba, částečně i nehostinném, poškozovalo její význam pro množení se obyvatelstva; a přec i při tom všem Collao býval nejhustěji zalidněný kraj v předcolumbické Jižní Americe.

O PŮVODU DOMORODCŮ AMERICKÝCH.

Obsah:

Ráj nebyl v Americe.

Ani přívrženci vědecké bestialisace člověka nehledají ''Edenu'' v Americe.

Jest pravděpodobno, že Amerind byl původu turánského či altai-urálského.

Plemenné odrodky mezi domorodci.

Národopisná jednotnost' Amerindů.

Podařilo se na základě kranimetrie objeviti stěžejné živly, tvořící základ amerického plemene?

Theorie židovská.

Křest'anství v Americe před Columbem?

Jak povstala stará americká legenda o sv. Tomáši?

Kříž v Palenque.

Theorie malajská.

Theorie phoenická.

Atlantis.

Povšechné důvody, že kultura indiánská byla domorodá.

* * *

Amerika nazývána bývá také **Západní Pevnina** nebo **Nový Svět**, ač geologicky vykazuje stejné stáří se Starým Světem.

Skládá se ze tří hlavních částí:

Severní Ameriky, Střední Ameriky a Jižní Ameriky. První rozprostírá se asi od 70. stupně k patnáctému severní šířky. — Střední Amerika tvoří šíji, běžící od severozápadu směrem jihovýchodním a zůžuje se na šíř až na 30 mil v převlace Panamské, která leží mezi 15. a 8. stupněm sev. šířky a upíná se na západní pobřeží Jižní Ameriky. Tato pak počíná u 12. stup. sev. šířky a táhne se až ku 55. jižní šířky. Severní Amerika měří směrem od sev. k jihu přibližně 3,800 angl. mil.; Jižní Amer. 4,500 mil a Střední Amer. spojuje obě tyto pevniny diagonálou jednoho tisíce mil.

Když ku konci patnáctého a na začátku šestnáctého století Evropané — především pak Španělové — začali dobývati a osady zakládati v Novém Světě, objevili zde plemeno lidské, posud nepoznané, jež "mylně" na základě chyby zeměpisné nazvali — Indiány. Později pak Amerikány (až do dob válek za neodvislost' Spojených Států); také potkáváme se v knihách národopisných se jménem "Amerind", což jest zkratkou z "americký Indián".

Lidé tito žili v úpně jiných poměrech, než Evropané. Neznali železa a vyráběli si důmyslně zbraně a nástroje z kamene; prožívalit' dobu kamennou, kterou lidstvo evropské zažilo v dobách nejapně nazvaných "předhistorických"; neznali tažného zdomácnělého dobytka, a proto nevynalezli pluhu ani kolového vozu. Proto také drobného obilí pěstovati se zdarem ve větším množství nemohli. Avšak Prozřetelnost' přivedla je ku pěstování "korny" (Maize, kukuřice), která jsouc obilinou s klasem obrovským, dávala v teplejším pásmu úrodu stonásobnou na malém kousku půdy, rozryté připálenou a zašpičatělou větví stromovou, jsouc okopána motyčkou kamennou nebo na kus dřeva uvázanou lasturou.

I zvířena a květena, v níž tento lid žil, byla Evropanům úplně neznáma. Na jihu v Peru kmeny Aymárské měly zkrocenou llamu a vicuñu a pěstovali zemáky. Nahuatlové ve starém Anahuacu (Mexicu) měli zdomácnělého krocana. Kmenové kočovní a polousedlí honili na prairii bisona.

A jelikož tento lid i jeho kultura byla tak svérázná, vyskytla se otázka: **Odkud Indián přišel do Ameriky?**

A našlo se, a jest ještě do dnes celá řada badatelů, kteří na jednotnost a starobylost domorodce amerického ukazujíce, chtějí dovoditi, **že vývojem anebo stvořením povstal na západní polokouli.** Domněnka tato však jest nesprávná a odporuje zdravému rozumu, nebot' "ráj" nebyl v Americe.

RÁJ NEBYL V AMERICE.

Vědomí a přesvědčení, že všeobecně nyní rozšířená nauka vývojová vychází hlavně z nedokázaných předpokladů, a jistota, že na základě její původ prabytostí a člověka nikdy stanoven býti nemůže, vede nás po pravdě toužící k pramenům zaručeným autoritou Nejvyššího — k Písmu sv. Tu v první knize Mojžíšově (I. 26. 27.) Bohem osvícený spisovatel zaznamenal: "I řekl (Hospodin): Učiňme člověka k obrazu a podobenství svému a at' panuje nad rybami mořskými a nad ptactvem nebeským i nad zvířaty i nade vší zemí i nade všelikým plazem, kterýž se hýbe na zemi. A stvořil Bůh člověka k obrazu svému: k obrazu Božímu stvořil ho, muže a ženu stvořil je."

Nenechal tedy Bůh člověka vyvinouti se z nižšího stavbou těla mu nejpodobnějšího zvířete, nýbrž stvořil jej; jakým způsobem byly stvořeny druhy ostatních bytostí ústrojných, rostlin a živočichů, zda všechny druhy, či jen základní kmenové, o tom

Písmo svaté nepovídá, protože to není kniha přírodovědecká.

Někteří polygeniti — na př. Morton, Agassiz a jiní — (badatelé, domnívající se, že lidstvo se nevyvinulo z jednoho páru a shledávající plemeno americké, velmi svérázným a od ostatního lidstva ve Starém Světě nad míru odlišným) tvrdí, že původ svůj lidstvo vzalo před dávnými věky na půdě americké.

Tak L. H. Morgan spatřuje americký ráj v údolí řeky Columbie v Oregonu, kde prý hledati dlužno počátky rudochů.

Dr. Falb ve vídeňských novinách ''Neue Freie Presse'' ohlašoval kdys objev, že řeči Quichuů a Aymárů v Jižní Americe jsou podobny řečem Arijským a Semitským, a že jest oprávněn spatřovati prvotné sídlo lidí bud' v Peru nebo v Bolivii.

Hle, Adam a Eva Amerikáni! Archa Noáchova v Americe, na některé z velehor naší pevniny! Amerika musí míti všechno své, a všechno to nejlepší a největší, proto importovaný Adam se nehodí k našemu velikášství. A pokud prý přesně ''vědecky'' nebude určena poloha ráje, mohou a budou mnozí Amerikáni bez hříchu ho hledati i objevovati v některém čarokrásném údolí svojí na leposti přírodní tak bohaté vlasti.

Každý téměř indiánský kmen ve svém bájesloví dovede vypravovati o původu a potopě světa a namnoze velmi podobně zprávě Noachově v Písmu sv. Ba tvrdí mnozí, že vypravování bývá biblickému podobnější, než ono klínovým písmem napsané na tabulkách hliněných v Babylonii nebo ono ze starých knih perských, indických a čínských. A z toho soudí, že potopa biblická odehrávala se v Americe, kdež prý Adam, nebo aspoň Noách žil.

Sám učený Nadaillac (Marquise Nadaillac, slavný francouzský archaeolog), zaznamenává mínění některých novějších autorů, kteří myslí, ''že Evropa byla ještě probíhána stěhovavými divochy, jichž zbraní byl hrubě otlučený kámen, když Amerika zalidněna byla již obyvatelstvem, stavícím města, vztyčujícím pomníky a dospěvším k vysokému stupni vzdělanosti.'' (Prehistoric Am. p. 13.)

I řecká mythologie a ''věrný'' popis Platonovy Ameriky (Atlantis) mluví prý ve prospěch Adama v Americe domorodého.

Mnich Cosmas Indicopleustes, zeměpisec ze šestého století, dovolávaje se autority několika sv. otců, tvrdí, že Oceán dělí celou pevninu ve dvě části, z nichž jednu my obýváme a druhá — původní to vlast' člověka— jest prý starý ráj, položený za vodami a sáhající až k nebi.

''Poslední'' objevitel Ameriky, Columbus, byl přesvědčen, že na severním břehu starodávné Brasilie tloukl na brány pozemského ráje. Ve psaní na papeže Alexandra VI. v únoru r. 1502. oznamuje, jak v jedné z dřívějších výprav sledoval ve vzdálenosti tří set a třiceti tří líg pobřeží asiatské pevniny; jak byl nucen k rychlému návratu do Španěl a zanechal svého bratra s jinými muži uprostřed zkoušek a nebezpečí. ''Avšak'', dodává, ''navrátil jsem se k nim, a veplul do zálivu, kde jsem odkryl ohromné kraje a vodstvo sladkého oceanu. Věřil jsem i věřím s mnohými svatými i učenými bohoslovci, že v tomto okolí ležel pozemský raj.''

(Navarrete (Coleccion de Viages y Descubrimientos. Madrid 1858.— 1880.) II. st. 311. podává toto psaní, které z originálu bylo opsáno synem Columbovým Ferdinandem a uchovalo se v archivech vévody z Veragua. ''— — — Crei é creo aquello que creyeron y creen tantos santos

y sabios teólogos, que alli en la comarca es el Paraiso terrenal.'' Ovšem Columbus se domníval, že přistál na východ. pobřeží Asie!)

Nemohl však pro neshody v mužstvu dále prozkoumati tohoto sídla blaženosti pozemského Adama; byl však velmi žádostiv učiniti tak později. Spatřiv z dáli deltu řeky Orinoco, pojmenoval ji ''Isla Santa'' (Svatý ostrov) a pokládal tu krajinu za část' ráje. **Domnívalt' se, že objevil cestu do Asie a věřil, že ráj leží v hranicích její.**

Na udané domněnky o ráji v Americe jest nám pohlížeti jako na soukromý ''zamilovaný'' názor jednotlivců. Naprostá většina hlubokých myslitelů ode dávna kolébku lidstva najíti se snaží v ctihodné Asii, kde teče posvátný Eufrat a Tigris, kde do dnes třeba nepatrné rozvaliny hlásají nám o ''věži'' babylonské, kde do dnes na vrcholu tajemného Araratu odehrávají se přírodní výjevy, otřesy země, laviny provázené hrůzným hřměním a zvedají se oblaky práškovitého firnu, jako v dobách, kdy po biblické potopě, někde v okolí jeho prý stála opuštěna spasná archa Noáchova.

Asie hostí do dnes velmi četné příslušníky tří hlavních plemen lidských a tří velikých rodin lidské mluvy: jednoslabičnou, agglutinační a inflectivní, což vše utvrzuje domněnku, že kolébka lidstva stála v Asii.

Quatrefages, který zajisté jest povolán o věci této se vyjádřiti, má za to, že původní umístění člověka hledati dlužno v západní Mongolii; nebot' žádná fakta doposud nebyla objevena, jež by dotvrzovala, že člověk měl původ svůj jinde než v nynější Asii, snad někde v horkém zeměpásu nebo na pevnině, která pod vodstvem moře zmizela v dobách třetihor.

Lemurie, v hlubinách útoně mořské spočívající, byla prý zemí, kde prvně člověk se vyskytl. Prostírala se mezi Afrikou a půlostrovem Malajským, a souostroví Malagsské (Madagascar a bližší ostrovy) prý na ni upomíná. Každá Lemurie jest lacinÝ, avšak nedostižný continent, kde moderní učenci by snad mohli nasbírati důkazy neklamné pro nauku pithekoidní.

I nejstarší dějiny člověka odkazují nás do Asie, kde assyrologové na základě vykopávek ve staré Babylonii a Assyrsku objevili, že obyvatelé těchto i jiných krajin již čtyři tisíce let před K. P. měli vzdělanost, které se nepokrytě obdivovati musíme.

A konečně Písmo sv. zřejmě Asii za kolébku lidstva udává.

Dr. A. Musil o tom píše v díle ''Od stvoření do potopy''. Bibl. univ. extense str. 38. a násl.: ''Dle zprávy Písma sv. bydlil první člověk v ráji, to jest v zahradě edenské. Zahradou se zove na východě každé místo, kde roste stromoví. Zahradu, krajinu porostlou stromovím, v níž usadil Bůh prvního člověka, nazývá náš (roz. český) překlad ''Zahradou rozkoše''.

Slovo ''rozkoše'' jest překlad vlastního jména ''Eden'', to je území, v němž první člověk sídlil.

Kde leželo toto území Eden, v němž Adam bydlil?

Zeměpisná poloha Edenu jest přesně určena. Územím Eden protékala mocná řeka, která je zavlažovala. Nejprve se valily její vody jediným korytem. Později byla vytvořena tři nová koryta či ramena, která i vzdálenější části území Eden pravidelně zavlažovala a do moře se ústila. Taková zavlažující koryta či ramena řeky se mohou jmenovati babylonsky ''rasu nari'', což jest hebrejsky vyjádřeno slovem ''raším'', v našich pak překladech podáno nejasně slovy ''hlavní řeky''.

Jedno rameno řeky se jmenovalo Pišón a dělilo území Eden od krajiny zvané Chavila. Tato krajina se připomíná v Písmě sv. častěji, a klade se vždy do východní části střední Arabie k Perskému zálivu. Dle toho ústilo se rameno Pišón do Perského zálivu, a Chavila tvořila západní hranici Edenu. Druhé rameno se jmenovalo Gihón a dotýkalo se země Kuš. Dle desáté hlavy prvé knihy Mojžíšovy musíme hledati zemi Kuš rovněž při Perském zálivu a to při jeho severovýchodním pobřeží. I můžeme říci, že se řeka Gihón vlévala rovněž do Perského zálivu a země Kuš že tvořila východní hranici Edenu. — —

Třetí rameno tvořila řeka Hiddekel, tekoucí východně od Aššuru. Řeka Hiddekel, babylonsky Idiklat, jest dnešní Tigris — — O čtvrtém rameni, totiž o řece Eufratu, se neúdává bližší určení. — — — Dle těchto údajů třeba hledati biblický ráj při Perském zálivu v úrodné rovině, zavlažované veletokem Eufratu, tedy v některé části pozdějšího Babylonska. V rovině Eden, ležící v teplém pásmu na březích řeky Eufratu, blízko moře, štípil Bůh ráj, v němž usadil prvého člověka. Zde tedy hledá bible začátek vzdělanosti, odtud byl zalidněn celý svět."

ANI PŘÍVRŽENCI VĚDECKÉ BESTIALISACE ČLOVĚKA NEHLEDAJÍ "EDEN" V AMERICE.

Progressionisti, porkazujíce ku vztahu lidského těla ku stavbě těla ssavčího a zvláště opičího, určovali místo člověka v soustavě ssavců v řádu primátů, které dělili na tři podřády 1.) poloopice, 2.) opice, 3.) lidi. Jiní kladou lidstvo jako čeled' do řádu opic, které dělí v ploskonosé, americké a úzkonosé ve Starém Světě. Rozlišující znaménko tvoří přepážka nosní: Člověk s otvory nosními v předu, s úzkou přepážkou nosní, dvěma zuby třenovními po každé straně každé čelisti atd. — náležel by tedy do oddílu úzkonosých; (ploskonosé mají otvory nosní po stranách, širokou přepážku nosní, po třech zubech třenovních atd.)

(O tomto pojednávají: Dr. Eduard Barák: O theorii vývojové, str. 115. 116.; E. Haeckel: Die Weltraethsel. s. 19.)

Úzkonosé opice však v Novém Světě nežijí a nežily, nebot' nepodařilo se posud palaeontologům v Americe odkrýti ani jejich zkamenělé zbytky v útvarech geologických. Z ploskonosých nebo z nejbližšího společného kmene s ploskonosými však se Indián nevyvinul, proto původ jeho hledati dlužno mimo Ameriku.

Člověk se stanoviska zoologického jeví se Darwinistům jako host nově přišlý mezi živočichy americké, k nimž nepatří; objevil se v provincii, kde nebyl očekáván. Kdyby zde byl domorodým, jistě prý by s ním ještě současně se vyskytovaly i opice anthropoidní jako ve Starém Světě. — Dále, jestliže americké plemeno jest domorodé, jak se dá vysvětliti, že nejméně pokročilí kmenové lidstva ve Starém Světě nijak se neliší od t. zv. divošských kmenů amerických? Mají' také již rozčlánkovanou řeč, jednoduché nástroje a užívají ohně. Konečně fysiologická skoro totožnost' kmenů amerických se sousedními v severo-východní Asii příčí se domorodosti Indiána v Novém Světě.

A jestliže se člověk vyvinul z jednoho páru, tu prý místo jeho zrození — Darwinistický ráj — vymezen býti musí těmito třemi známkami: 1.) Musí býti naleziště m zkamenělých zbytků lidských kostí, nebo aspoň jednoduchých tovarů, jichž člověk na začátku svého vývoje užíval. 2.) Geolog musí v krajině té zjistiti zbytky primátů anthropoidních, z nichž

se člověk vyvinul. 3.) Dokázati, že v době toho vývoje či přechodu opice na člověka poměry klimatické byly tomu ubohému, bezbrannému tvoru příznivy. Velká váha kladena bývá na předhistorickou archaeologie, ač, když člověk důkladně a nepředpojatě věci prohlédne, doznati musí, že konečné výsledky této vědy jsou domněnky, jež nijak neopravňují, historický názor o ráji v Asii nazývati snem.

Nejstarší artefacty po člověku předhistorickém nebyly prý nalezeny ani v Americe ani v Asii, nýbrž v pozdních třetihorních a časných čtvrtohorních útvarech jižní Anglie, Francie a půlostrovu Iberského i v údolích Atlasu v severní Africe.

Tak někteří progressionisti hledají ráj v těchto končinách tvrdíce, že před věky tu člověk žil s příbuznými opy a to v podnebí vskutku rajském.

Leč člověk nestranný, užívající chladné rozvahy pozná, že ta celá "exaktní" věda předhistorické anthropologie bývá z devadesáti devíti procent snůškou enthusiastů, (nadšenců), kteří by rádi "domněnku", pasovali na "vědu". Oblíbená theorie naráží se na několik obskurních nálezů.

* * *

Domněnka tedy, že by byl Amerind povstal vývojem nebo stvořením na pevnině americké, není vědecká. Všecko poukazuje k tomu, že v dobách dávno minulých. — (snad již dříve než před pěti tisíci lety)— přešel ze Starého Světa do Nového na severozápadě, kde obě pevniny (snad) bývaly spojeny širokou převlakou, a kde dnes ještě pomocí "neumělého, primitivního" plavidla lze z jedné strany na druhou se přeplaviti.

(Behringův průliv jest 36 až 39 zem. mil široký. Na obou stranách nalézají se památky po srstnatém mamutu, který tedy v jisté době mohl z jedné pevniny na druhou přecházeti. Eskimáci často jedou za obchodem z Ameriky do Asie se svými kajaky a umjaky — (menší a větší čluny.) Ba na ostrůvku Diomede, z něhož spatřiti lze břehy obou pevnin, usedlí jsou eskimáčtí Okí-ogmut-i, kteří obstarávají výměnu obchodní mezi asijským a americkým břehem. De Quatrefages psal podobně: "Blízkost obou pevnin při Behringově úžině, dále ostrovy Svato-Jirské v téže úžině, z nichž největší leží právě uprostřed mezi oběma břehy, spojení mezi Kamčatkou a Aljaškou pomocí ostrovů Aleutských, námořský ráz lidu po obou stranách, přítomnost Čukčů na obou březích, cesty, které konají pro obchod na opáčný břeh podávají svědectví, jak lehce kmeny asijské mohly přecházeti do Severní Ameriky v krajinách polárních. (Human Species, s. 199.)

Bancroft (svazek 5. s. 28.) píše: "Nade vši pochybnost' jest jisto, že od nepamětných dob stálé spojení udržováno bylo mezi domorodci na obou stranách; v pravdě nestává pochybnosti, že jsou týmže lidem." Na anthropologickou podobnost některých kmenů ve východní Sibíři s Indiány poukazuje dr. Aleš Hrdlička při své návštěvě vědecké v Sibíři a Mongolsku r. 1912. Dále v textu na to poukazuji.)

Jak poslední výzkumy, zvláště vědecká výprava Joussep-ova dokázaly, jsou národové na obou stranách severních břehů Tichého Oceanu ethnicky blízce příbuzní. Vyvinuli se asi z některého již vymizelého společného kmene, jemuž nejblíže v Asii stojí nárůdkové Turánští.

(Indiáni, v britické Columbii usedlí, velice se podobají Japoncům.

Ustrojí-li se Haida nebo Quakiutl—indián po japonsku, nemožno ho od Japonce rozeznati. I folklor na obou stranách jest shodný. Co se týče řečí, zevnější podoby vystihnouti nelze. Amerika byla as dlouho isolována (osamocena). Geologové snaží se dokázati, že Behringovo moře v dobách třetihorních bylo pevninou, sahající daleko na sever do mělkého moře arktického. Mluvít' o "mostu třetihorním". Když v Californii ve zlatonosném štěrku, který byl pokládán za nános třetihorní, byly objeveny různé výrobky lidské, domnívali se mnozí badatelé, že člověk z Asie do Ameriky přešel již v třetihorách. Jelikož však vědecky ohromné stáří těchto artefactů zijštěno není, ba není ani dokázáno, že by onen deposit štěrku byl třetihorním, není domněnka existence člověka v třetihorách v Americe vědecky opřena — a zůstává pouhou fantasií.)

JEST PRAVDĚPODOBNO, ŽE AMERICKÝ DOMORODEC BYL PŮVODU TURANSKÉHO ČI ALTAI-URÁLSKÉHO.

(Payne—History of America. I. 161. passim.)

Když Columbus přistál v Novém Světě, shledal jej zalidněným vlastním plemenem, jehož příbuzní kmenové dodnes ovládají velkou část' Asie, a před mnohými staletími — dle domněnky některých bystrých badatelů — ovládali celou Evropu i Asii. Jest to rasa Turánská, po níž nalézáme památky svědčící o její síle a rozšíření již v dobách, kdy plémě kavkazské teprve se probíralo k životu. Zdá se, že byla doba, kdy Starý Svět z větší části byl rozdělen mezi černochy a asiatské Tatary. Černoch nebyl tehdy omezen jen na Afriku, nýbrž osadil jižní Asii s přilehlým souostrovím, pevninu Austrálskou nevyjímaje. Ostatní pak země Starého Světa projížděl Turánec. Nabyv dlouhou dobou síly a elastičnosti v mírném tehdejším podnebí střední Asie, konal nájezdy směrem jižním a západním, a tak zatlačil černocha do země jeho kolébky—do Afriky. Turánský člověk osadil největší část' Asie i její obrovský půlostrov—nazvaný Evropa—v dobách, kdy jafetovci byli nevkročili ještě jako vytříbená mocná rasa na jeviště světové, nýbrž utvářeli a připravovali se pod mocnou rukou Prozřetelnosti k velkému úkolu svého určení. Somatologické (tělovědné) zbytky po člověku evropském z konce doby čtvrtohorní, objevené ve Francii, Anglii a Belgii, vykazují ráz turánský. Jako nepatrný zbytek tohoto kdysi mocného plemene uvázli prý na západě Baskové a na severu evropském Finnové a Ostiáci; na jihu pak v dobách již historických vymřelí etruršti Rasenn-ové.

Podobně vytlačeni byli Turánci ze střední a východní Evropy nájezdy Keltů, Teutonů a Slovanů. V Sibíři, Indii a Číně dodnes mají převahu svým zeměpisným rozšířením. Vyhlazovací boj této rase vypověděn byl okamžikem, kdy potomci Noahovi—rasa kavkazská—v Arijcích, Semitech a Hamitech vůlí Prozřetelnosti zasáhla v dějiny člověka. Bílí zaplavili Indii, ač v milionech ještě tu dlí Tatar pode jménem Tamulů, Telegů a Carnatů. Jak četné vykopávky svědčí, i v Chaldei žlutí vytlačeni byli bílými. "Jest dokázáno nade vši pochybnost, že Babyloňané a Assyrové i pozdější Chaldejci byli původu Semitského. Avšak tito semitští národové nebyli původními obyvately krajiny, zvlažované dvěma známými veletoky v Mesopotamii, ani pokrok a učenost' Babylonu a Ninive nebyla jimi vzdělána. Sumiřanům a Accad'anům přísluší tato hrdá pocta. Dříve než Babylon se stal hlavou veliké semitské državy, kvetlo tu a

zašlo království Sumirů a Accadů. Kdo byli tito Sumiřané, jejichž jméno nebylo známo ještě ani našim otcům? — Oppert, Lenormant, Sayce, znamenití assyrologové, Schader, Tiele, Hommel, Haupt, Winkler, Kaulen, všichni shodují se v tom, že byli rasou od Semitů úplně rozdílnou. Dle domněnky mnohých assyrologů patřili k rodině národů Altai-urálských či Tatarských, k nimž patří i evropští Magyaři, Turci a Finnové. Řeč jejich byla agglutinující. Od nich Semitští Babyloňané převzali umění, vědy i soustavu písma. (Charles Herbermann), onoho písma klínového, jež v rukou Semitů se stalo základem všem novodobým abecedám.

Dnešní výboj a podrobování střední Asie Rusy není nic jiného, než pokračování onoho starobylého processu—a zcela totéž děje se na půdě americké od doby, kdy na ni běloch nohou vstoupil. Nový Svět byl zalidněn rasou Turánskou, neměla zde však soupeřů až k okamžiku, kdy Columbus přistál k San Salvadoru. Přistání jeho stalo se jí osudným.

Hordy Tatarské, křižující Evropou a Asií od oceanu Atlantického k Tichému, přešly, jak se zdá, do Nového Světa dříve, než Kavkazská civilisace dospěla tak znamenité výše v údolí Nilu a Eufratu. Cesta na severovýchodě jim byla otevřena a pohodlná, neboť tu Svět Starý souvisel s Novým. I různé druhy zvířat přecházely s jedné pevniny na druhou, ukazujíce tak člověku-lovci cestu přes tehdejší převlaku Behringovu.

Dlouhá, dlouhá doba vypršela od prvního nájezdu Tatarského do Ameriky až do conquestu španělského, kdy ve skutečnosti poprve plemeno bílé setkalo se s americkým.

V době té množství nových řečí se utvořilo v Americe, které jako v kaleidoskopu se mění a různí jednak mezi sebou, jednak vzhledem na řeči v původním sídle, jistě uplynula mnohá století, než přistěhovalá horda rozdělila se, všemi směry vzrostla a přetvořila se na tisíce různých zádruh, kmenů, na sta národů, které úplně novou změnou života vytříbili se v plémě svérázné, jednotné, jehož původ jen v hlubších rysech fysiologických dá se dnes sledovati k jeho kolébce alto-urálské. (Vážněji proti této domněnce povstal Marton a Agassiz, kteří věří v autochtonního člověka Nového Světa, který prý zde mohl býti stvořen nebo vývojem povstal. Domněnka jejich jest neudržitelná i proto, že by třeba bylo dokázati, jak to možné, že červený Indián, produkt Nového Světa, téměř totožným jest s Tatarem, povstalým ve Starém Světě. Domněnka ta není vědecká, jak obšírněji připomenuto na místě jiném: Ráj v Americe nebyl).

PLEMENNÉ ODRODKY MEZI DOMORODCI?

Základní črty plemenné jsou totožny u všech amerických kmenů. I povrchnímu pozorovateli jeví se tu ráz tatarský: Výraz tuposti ve tváři, načervenale hnědá kůže, bezvousá brada, řeč agglutinující a chladem svým odpuzující letora. Ovšem, povšechný ráz jako všude jinde i zde doznal znamenitých místních změn. Působením různých činitelů lehce se změní postava, tělesná síla, zručnost, útvar tváře a do jisté míry odrodí se i barva.

Poměry a okolnosti, jak hmotné tak i duševní, působí zvolna sice, avšak jistou silou na základní podobu a v několika pokoleních vyčarují nám vzorek dokonalosti plemenné. Jako Jafetovci nejdokonalejšího stupně tělesné zdatnosti došli na silně rozčleněném půlostrově Balkánském a v Italii pod jasným, smavým nebem Středozemního moře, tak Tu-

ránec vyvinul se v pratyp svojí rasy ve Virginii a Kentucky.

I řečí rozčlenil se v četné skupiny domorodec. Na dosti malém území mnohdy sídlí několik kmenů, z nichž každý užívá řeči úplně rozdílné. Ve starém Mexiku mluvilo se třiceti pěti řečmi, z nichž Mexická, Otomi, Tarascánská, Mayská a Miztecká neměly snad ani jediného slova společného; a řeč Otomi liší se od ostatních i tím, že není agglutinující, nýbrž jednoslabičná.

Značí tato rozdílnost', ba svéráznost' jednotlivých řečí, že jmenovaní kmenové v různých dobách a z různých plemen a národů Starého Světa se byli přistěhovali?

Spíše zdá se to býti znamením dlouhého a úplného odloučení Nového Světa od Starého; nebylo zde písemnictví psaného, a tím za mnohá století tvar mluvnice, jakost' a zásoba slov snad doznaly hrubé změny, avšak podstatná látka řeči i její původní agglutinující způsoba zůstaly beze změny.

Též pokud se týče života pospolitého se různili. Barbarští Mexicáni a Peruviáni obývali pueblová města, a jejich zařízení státní bylo tak pokrokové, že většina badatelů popřává jim místa u brány civilisace, čímž ovšem titíž badatelé dosvědčují, že těžko jest říci, co vlastně civilisace jest. Dnes promítá společnost' lidskou tolik proudů, že těžko jest podati všeobecný, všem vyhovující výměr civilisace.

Kmenové v krajích úvodí Mississipského a částečně na pobřeží Atlantu zakládali osady a kolem nich i vzdělávali půdu, ač způsobem velmi primitivním; ostatní většina domorodců provozovala živnost' loveckou, a to jsouc na stupni divošství. Článkovitá řeč, poznatek ohně a užívání hrubých, jednoduchých nástrojů kamenných i dřevěných, bylo jediné, čím se lišili od zvířete.

A tento zubožený a znetvořený obraz Boží pohyboval se na vysokých planinách s místa na místo, a cílem jeho bylo:: vraždit nepřítele ve válce kmenové a zvěř pro potřebu životní; starat se o zachování rodu a v jistém okamžiku potřeby a bázně přinésti nedokonalou obět' své pověrečné náladě vůči některým tvorům v přírodě, bud' oživeným nebo neoživeným — — — —

Hle, jaká to odrůdnost' v řečech i způsobu života v jednom plemenu!

NÁRODOPISNÁ JEDNOTNOSŤ AMERICKÝCH DOMORODCŮ.

V podstatě však byla tu jednolitost' a svéráznost', na niž souditi lze i z osamocení zeměpisného, v jakémž Amerika po dlouhé doby byla.

I fysiolog tedy shledal lid americký tak celkově svérázným, že jej prohlásil za samostatné plémě, jehož původ hledati dlužno tam, kde býval Starý Svět příhodně spojen s Novým. A to bylo na severozápadě; všude jinde jest širý neschůdný ocean.

Paleontolog na základě totožnosti zkamenělých bylin ovšem snaží se dokázat, že Evropa se Severní Amerikou spojena byla směrem Icelandu a Gronlandu; to však bylo v dobách třetihorních. O nějakém spojení obou pevnin na východě v době čtvrtohor, kdy člověk (snad) již existoval, nemůže býti řeči.

Praobyvatelé naši přešli do Ameriky v místech, kde nyní proudí vodstvo úžiny Behringovy. Na jiném místě nebylo možno jí dosíci, v úvahu-li vezmeme nedokonalá plavidla dob dávno minulých. I ostrovy, blíže pevniny americké ležící, byly zalidněny až v poměrně novějších dobách, a nebylo na nich nalezeno žádných památek po nějakém snad staroby-

lejším lidu. Vyjma souostroví Canárské, všechny ostrovy atlantické od Icelandu k Tristan d'Acunha a k Falklandům, a na straně pacifické všechny s břehu pevniny neviditelné, i skupina Galapagos a Revillagigedo, byly objeveny neobydlené a nebyly na nich odkryty žádné památky nějakých snad vyhynulých obvatelů.

Za rázovitou známku jednotnosti uváděno bývá: červenavý nádech pleti barvy až skořicové,hrubý,černý, nad míru lesklý vlas; řídký nedokolý vous, který si obyčejně z kořínků vytrhávali, vysedlé kosti lícní, šikmo ku spánkům směřující oči, význačný nos, nízké čelo a dosti často vydulá obočí. Tyto známky jsou společné i Mongoloidům a zvláště kmenům východního Tatarska. (Humboldt, Prescott).

Různé znaky a hlavně barva, kterou nejvýznačněji liší se domorodci američtí od kmenů Starého Světa, připsána býti musí podmínkám životním, panujícím na naši pevnině. Místní činitelé nedovedou sice prototyp plemene podstatně změniti, avšak zdlouhavě a s jistotou netušenou pracují na záměně tvářnosti, až konečně vytvoří plemeno nové.

Zajímavou poznámku činí v tom směru slavný professor pařížský Quatrefages (The human race—str. 254—255): ''Anglické plémě trvale se usadilo ve Spoj. Státech kolem r. 1620. a po příchodu Penn-ově r. 1681. — Dvanáct pokolení nanejvýš nás dělí od té doby, a přece Anglo-američan, Yankee, neupomíná více na své předky.''

Tento úkaz jest tak přesvědčující, že znamenitý živočichozpytec Ondřej Murray, zamýšleje podati zprávu o tvoření se živočišných plemen, myslí, že nemůže lépe si počínati, než poukázati na poměry lidstva ve Spoj. Státech. — — — Již ve druhém pokolení anglický creol v Sev. Americe vykazuje ve své tvářnosti změnu, která jej sbližuje s domorodou rasou. Ponenáhlu kůže usychá, ztrácejíc svoji růžovou barvu, soustava žlázová se zmenšuje, vlas se zatemňuje a stává se blysknavý, šíje se tenčí, rozměr hlavy se zmenšuje. Kosti spánkové i lícní vystupují, důlky oční se prohlubují a dolejší čelist' sílí. Kosti končetin se prodlužují, mezi tím co dutina jejich se úží, a to tak význačně, že ve Francii a Anglii zhotovují se rukavice pro Spoj. Státy s delšími prsty. Konečně u žen pánevní kosti dosahují rozměru jako u mužů.

Jsou tyto změny snad známkou dokonané zrůdnosti vedoucí ku vymření, jak Knox tvrdí? Myslím, že odpověď' k tomuto názoru jet zbytečnou. Ač pozměněn, přirozený ráz nijak neklesl na nižší stupeň ve stupnici plemen.

Rasa Yankee-ů, utvořená americkými podmínkami životními, zůstává hodna svých starších sester v Evropě.

Také Afričan, byv přesazen do naší otčiny, doznal znatelných změn. Barva pobledla, tvářnost se zlepšila, a výraz tváře získal.

''V době sto padesáti let'', praví E. Reclus, ''prošel dobrou čtvrtinu vzdálenosti, která jej odlišuje od bělocha, aspoň co se týče zevnějšku.'' Lyell chová totéž mínění. A dále po návštěvě dvou ''nigerských'' kostelů poznamenává, že zápachu tak význačného u (černé) rasy, nebylo téměř ani lze postihnouti. V dlouhé lékařské zkušenosti v Novém Orleansu poznal dr. Visinie, že krev černošských kreolů ztratila nadbytek plastičnosti, kterou se vyznamenává v Africe. Budiž doloženo s Reisetem, de Lisboa, Nottem a Gliddonem, že, an tělesný útvar doznal přizpůsobení, vzdělanost rozumu se zlepšila, a brzy doznáme, že ve Spoj. Státech

vytvoří se pod-černošská rasa, odvozená z přiveženého kmenu.'' Potud Quatrefages. Bylo by zajímavo, kdyby byl poukázal, jak hluboce tyto změny as působily také na mravní mohutnost amerického nigra.

Od nepřátel ethnické jednotnosti bývá často poukazováno na některé kmeny význačně barvou pleti od základního tonu se odchylující. Všeobecná barva kůže jest málo do červena našedivělá — skořicově měděná; nalézti však lze všechny odstíny, od evropské bílé až do africké černé a mnohdy jako hříčka přírody sídlí na poměrně malém prostoru několik kmenů silně barvou se lišících. Avšak v takových případech důležitost barvy pro národopis nesmí býti přeceňována. Quatrefages správně podotýká, že mezi čtyřmi skupinami barev lidských plemen červená jest nejméně výrazná.

V Americe Peruánec, Araucánec chilský a jiné kmeny jsou bud' více nebo méně hnědé; Brazilský Guaraňan jest žlutavý s nádechem červeně; i bílí a černí Indiáni se vyskytují, jak se dále přesvědčíme — a přec bylo by nerozumné pochybovati, že nejsou oprávněnými členy americké rasy. Na ostrově Formose byl objeven kmen tak rudý jako Algonkini, a více méně měděný nádech přihází se u Korejců a některých obyvatelů Afriky.

Asi na padesát kmenů bylo objeveno v Jižní Americe, kteří byli skoro tak bílí jako Španělé, na příklad Uskih-ové, Puruay-ové, Paria, Chóni a j.

Kolem celého pobřeží na severozápadě Meares, Marchand, La Pérouse, Dixon a Maurelle popisují kmeny značně bílé pleti, což mnohé přivedlo k té domněnce, že snad jejich předkové patřili k bílému plemeni. I na hořejším Missouri Kiawa, Kaskaia a Lee Panis (?) inklinovali k bílé rase, ba měli i světlejší vlas. Patrick Gass, jeden z vojenských průvodčí výpravy Lewise a Clarka r. 1804.—1806. dosvědčuje v denníku výpravy, že Tussapa, zádruha kmene Flathead, jsou nejbělejšími Indiány, jaké kdy viděl.

Mandáni také prý jeví podobnost s bělochy a mají často světlý vlas. Catlin pokládá za potomky v předhistorické době do Ameriky se vystěhovavších Welshů (?). Capitan Graach nalezl na Gronlandu muže mluvící eskimácky, avšak vysoké, hubené a světlé pleti, což by se vysvětliti dalo nájezdy Skandinávců do Ameriky před Columbem.

Ferdinand, syn Columbův, porovnává ve svých ''Relationes' o cestách svého otce'' domorodce z Guanahani s obyvateli na Canarských ostrovech a popisuje lidi ze San Domingo jako velmi vzhledné a bílé. Charazani Peruánští také silně upomínají na obyvatelstvo Canárské a liší se barvou od sousedních kmenů (Quatrefages).

Na druhé straně mnohé kmeny Choco—Manabiové, Yuraraové a j. byli tmaví jako černoši. Pater Roman, jeden z prvních dvanácti missionářů, kteří odebrali se do Ameriky po objevu Columbově, dosvědčuje, že na ostrov Haiti z jihu přišel lid, který měl šípy zhotovené ze směsi zlata, stříbra a mědi — a byli obecně jmenováni pro tmavou plet': Černí Guaninis. I Balboa zmiňuje se o ''černoších'' na svém tažení přes převlaku Darijskou již r. 1513.

Z nárůdků pobřežních na severozápadě, jak již připomenuto, rodina Kološská skládá se z několika kmenů, jichž kůže jest o mnoho světlejší, než u kterýchkoli Indiánů na pevnině. Třeba i bylo přehnáno srovnávati je co do barvy pleti i rudohnědých vlasů s některým národem evropským, přece zbývá tu dosti široké pole pro

domněnku, že celková jednotnost Turánského rázu zabarvena a porušena byla slabšími neb silnějšími proudy přistěhovalců v dobách předhistorických i z plemen jiných. A že ani domněnka tato není naprosto zcestná, pokusíme se ukázati v některém dalším článku.

PODAŘILO SE NA ZÁKLADĚ KRANIMETRIE OBJEVITI STĚŽEJNÉ ŽIVLY TVOŘÍCÍ ZÁKLAD AMERICKÉHO PLEMENA?

Plemenná svéráznost a jednotnost měla býti stanovena studiem lebky. Leboznalství povýšeno na vědu exaktní, a národopisci se těšili, že jisté výměrové indexy lebečné stanou se jistým ukazovatelem ve třídění lidstva na plemena, kmeny a p.

A jaký jest dnes výsledek?

Lebka Indiánova nevykazuje žádných rázovitých zvláštností nebo známek, jež by nebyly také ve Starém Světě; i mezi kmeny téže rodiny řečí, nalézti lze všemožné tvary lebečné. Vodorovný průsek lebky podává nám tolik odchylek, že nemůže býti použit za spolehlivé vodítko při roztřid'ování kmenů.

Jinak soudil pionýr exaktní kranimetrie Retzius: ''Jest ztěžka možno nalézti někde jinde více význačné roztřídění v dlouholebé a krátkolebé než v Americe. I z toho ze všeho, co mi bylo možno pozorovati, dospěl jsem k té domněnce, že tvar dlouholebý převládá na Caribských ostrovech a celé východní části americké pevniny od hranic vzdáleného severu do Paraguaye a Uruguaye na jihu; a krátkolebý převládá na Aleutských ostrovech a na pevnině od výše Behringovy úžiny, Oregonem, Mexicem, Ecuadorem, skrz Peru, Bolivii, Chili, republikou Argentinskou, Patagonii až do Terra del Fuego.'' (Present State of Ethnology in Relation to the form of the human Skull. Smiths. An. Rpt. 1859.)

Máme Retziovi rozuměti, jakoby snad poukazoval na dvě původní plemena, která se rozdělila o pevninu americkou? Či jest nám zde poukázati na podobný případ jako v Starém Světě, kde prý dřívější a slabší kmeny vykazovaly spíše tvary dolichocephalické, a pozdější lépe vyvinuté — brachycephalické?

Jak se zdá, odrodky lebek s velkou obezřetností třeba bráti za spolehlivý poznatek plemenný, a spíše na ně pohlížeti jako na výsledek změny těla mateřského následkem lepšího a lehčího způsobu života a následkem usilovnějšího užívání sil duševních, na př. u Indiána, když při nedokonalých kamenných zbraních svých opatřoval si potravu lovem hbité a ostražité zvěře na prerii. (Na slovo vzatým leboznalcem jest Aleš Hrdlička dr., jehož prací jest povšimnuto.)

* * *

Jak již řečeno, jest ''pravděpodobno'', že Amerind jest původu Turánského. Byli však a jsou doposud mnozí badatelé, kteří se domnívají, že v různých dobách dávné minulosti různé rasy na pevninu západní polokoule přecházely, zde se akklimatisovaly a s sebou přinesenou kulturu z původní vlasti své zde uplatnily, ba v některých částech Ameriky ji až ku branám ''jakési jednostranné civilisace'' přivedly.

Ukazuje se tu hlavně na značný pokrok kmenů ''Nahua'' ve starém Mexicu, z nichž Aztékové v krásném Anahuacu dospěli až k politické foederaci; na kmeny Mayů ve Střední Americe a na Inky v Peru. Pokrok jejich pokládán byl za importovaný a nikoliv domorodý.

I na základě toho povstaly různé theorie o původu Amerinda i jeho kultury. Někteří snažili se dokázati, že Amerind jest původu židovského,

potomek oněch "deseti ztracených kmenů israelských"; jiní věřili, že Feničané v šedé dávnověkosti propluli mezi Sloupy Heraklovými a osadili báječnou Atlantis, jejíž částí prý bývala Střední Amerika s ostrovy Západo-indickými; jiní opět shledávají hlavně v Jižní Americe sled rasy malajské. A tak povstaly různé, více méně "divoké" theorie, z nichž hlavní jsou: židovská, Atlantsko-fenická a malajská. Zmiňuji se o nich, aby obraz domněnek o původu Amerindů nebyl kusý, a protože jsem přesvědčen, že mnohý z našich českých čtenářů doposud o nich neslyšel.

(Sám ovšem na základě několikaletých studií v tomto směru jsem přesvědčen, že Amerind přišel do Ameriky v dávných dobách s nízkým stupněm vzdělání a zde že pokrokově vzrůstal, takže jeho "tak zvaná" civilisace jest domorodá.)

Brzy po objevení Ameriky Columbem vyskytla a ujala se o původu Indiánů a americké civilisace tak zv.

THEORIE ŽIDOVSKÁ.

Na základě bádání bohovědného snažili se někteří badatelé dokázati, že plemeno americké se utvořilo z potomků oněch "deseti kmenů" israelských, které za vlády posledního krále svého Hošea byly od assyrského Šalmanesera podrobeny a do zajetí uvedeny. Theorie tato nebude tak brzo zapomenuta, nebot' do dnes má ochotné vyznavače. Edward Viscount Kingsborough ve svých "Antiquities of Mexico" ji obhajuje. Toto nádherné a cenné dílo, nejdůkladnější, jaké kdy o domorodé Americe na obou stranách Oceánu vydáno bylo— přivedlo svého původce na mizinu.

Kingsborough, Brasseur de Bourbourg a jejich přívrženci snažili se dokázati židovský původ Toltecův i na základě staroamerických mythů, jichž podobnost s Mojžíšovou Genesí jest více než nápadná.

"Jest nemožno", praví Viscount Kingsborough, (Mex. Antq. vol. VI. s. 401.), "při čtení zápisů mexického bájesloví o válce na nebi, o pádu Zontemoque-a a druhých vzpurných duchů, o stvoření světla slovem Tonacatecutli a o rozdělení vod, o hříchu Yztlacohuhqui a jeho zaslepenosti a obnažení, o pokušení Suchiquecal a její neposlušnosti při trhání růží s jistého stromu a z toho vyplývající bídě a zavržení její i potomků — nepoznati obdobnost s písmem sv. Avšak mexická tradice o potopě chová v sobě neklamné znaky, že byla vzata z hebrejského pramene."

Připomenouti dlužno, že tyto tradice Nového Světa nemusily za podklad míti pramen židovský; jest to nejstarší podání společné všem lidem a ukazující jednotnost pokolení lidského.

Kingsborough píše dále: "Tradice o potopě vypravuje, že několik osob uniklo v "ahuehuete" nebo v arše cypřišové (?), když země pohlcena byla vodami, a hlavou jejich byl Patecatle, také Cipaquetona nazvaný; on též vynalezl způsob přípravy vína. Xelua, jeden z jeho potomků, byl přítomen stavbě vysoké věže, kterou jednotlivá po sobě jdoucí pokolení vystavěla, aby unikli potopě, kdyby snad se opakovala; Tonacatecutli, podrážděn jejich předsevzetím, zničil věž bleskem, spletl jim jazyky a rozehnal je; Xelua pak vedl osadníky do Nového Světa."

Podle domorodého mexického dějepisce Ixtlixochitl-a, podání Toltecké vypravuje, že po spletení jazyků těch sedm rodů, kteří mluví řečí Tolteckou, se vydalo do Nového Světa a bloudili sto čtyři léta rozsáhlými končinami pevniny i vod. Konečně dosáhli Huehue Tlapallan v roce "jeden kámen" — 520 let po potopě.

Podobných tradic, upomínajících na písmo sv., nalézti lze celé množství

u barbarských a polocivilisovaných kmenů amerických. Nebylo by však správné tvrditi, že mají původ svůj výhradně v písmu sv., tedy že jsou původu židovského.

Torquemada, kterého pokládati možno za otce ''theorie'' deseti kmenů'', i jiní staří hagiologové a starožitníci španělští hledali doklad pro oblíbenou domněnku svoji v druhé knize Ezdrášově, jejíž autorem byl Nehemiáš, velmi oblíbený a vážený Israelita na dvoře perského krále Artaxerxa; tu v hlavě 13. se vypočítává všechna bezbožnost, které se dopouštěli assyrští dobyvatelé; i usneslo se vespolek deset kmenů zajatých opustiti množství pohanů a odebrati se do dálné země, kde noha lidská posud nestanula — a tam pak budou moci přesně zachovávati náboženská pravidla, jichž provádění jim bylo znemožněno ve vlastní zemi.

I vstoupili do řeky Euphrates, a Jehovah zadržel vody, aby přešli suchou nohou. A daleko byla země ta, kam se ubírali, rok a půl cesty a jméno její bylo **Arsareth** (snad: Erets akhereth = ''druhá země''.) Království deseti kmenů bylo zničeno asi 700 let před **Kr. P.**

Kdy se vydali na tuto fantastickou cestu se neudává. Jestliže urazili denně 12 mil, a odpočteme-li šábesové dny, tu prý snadno dorazili na některé místo Ameriky, a konec pochodu neposkytoval snad také obtíží, smíme-li se domnívati, že tenkráte ještě Nový Svět se Starým spojeny byly převlakou v místech úžiny Behringovy. (Což po stránce geologické nijak není přípustno.) Dejme tomu však, že celá tato theorie není výplodem obrazotvornosti, nýbrž že oněch deset kmenů skutečně se do Ameriky vydalo. Tu cesta trvati musila jistě velmi mnoho let, z příčin na snadě ležících.

A na tom dlouhém pochodě ubozí židé by byli poklesli snadno na stupeň otrlého barbarství. Jak tedy mohli býti původci mexické civilisace? Jak mohl tento lid stvořiti díla stavitelská, jimž se podivujeme pro jejich ''originálnost'' do dnes, když si nemohli doma jsouce ''in floribus'' vystaviti svůj chrám a volali na pomoc umělce z Tyru?

Ostatně nikde v dějinách nenacházíme ani zmínky, že by ''ztracených deset kmenů bylo opustilo jihozápadní Asii. Bylit' ''ztraceni'' — ovšem pro národ židovský, byli to vzbouřenci a odpadlíci, kteří po conquestu assyrském r. 721. před Kr. P. smísili se s okolními národy.

''Židovská Theorie'', jak řečeno, našla hlavního obhájce v lordu Kingsborough a generálním vikáři, učeném Brasseur de Bourbourg; k nim pak se řadí: Giordan, Meyer, Crawford, Juarros, Em. de Moraez, Ethan, Smith, Beatty a ''všichni svatí posledních dnů'' čili mormoni.

Měla však také dosti nepřátel. Bancroft (svaz. V. cituje Fontaina: ''How the world was peopled''.) píše: ''V odporu proti hebrejské theorii čteme, že židovský cestovatel Wolf neodkryl ani stopy židovství mezi kmeny Severní Ameriky. — Význačný rys ve složených slovech hebrejských vsunutím slabiky ''el'' nebo jednotlivé písmenky při jménech dětí odvozených od původního nebo podružného pojmenování Božstva, není zvykem u žádného kmenu mně známého. Ani okolnosti směřující k rodu nebo narození, tak často u Hebreiů užívané při jménech dětských, nelze vystihnout při složitých jménech (indiánských.) Děti indiánské obyčejně pojmenovány bývají dle některého zjevu povětrnostního; nemají obřízky, pomazání, obmytí spojené s obřady, jež u Hebreiů pokládány byly za posvátné.'' Bylo sice rozhlášeno, že Sitkové na Missouri mají obřízku, avšak domněnka ta po důkladnějším zkoumání nalezena byla

mylnou.

R. 1650. uveřejnil rev. T. Thorowgood knihu s nadpisem: "Jews in America or Probabilities that the Americans are of that race." Proti tomuto-dílu objevila se r. 1652. jiná kniha od sira Hamon-a L'Estranga, nazvaná: "Americans no Jews or Improbabilities that the Am. are of that race." Zde se dokazuje, že A. byla zalidněna dávno před zkázou židovského království; že silný příměsek židovské krve by byl způsobil různé žid. zvyky a mravy atd., o nichž v Americe není památky; že nahodilý cannibalismus u Židů býval zaviněn hladem, a nebyl národním ba náboženským obřadem jako u Nahuatlů, že směšno jest pokládati Indiány za židy proto, že nepoznali evangelií, nebot' jiní národové také jich neznají a nejsou proto původu židovského." Baldwin odsuzuje židovskou theorii kousavou poznámkou: "This wild notion, called a theory, scarcely deserves so much attention. It is a lunatic fancy, possible only to men of certain class, which in our time does not multiply." (Ancient America, s. 167.)

Macgregor tvrdí, že Amerikáni nemohli býti původu židovského, protože neznali železa, které "umělé" bývalo spracováno v Asii již za Tubalcaina; neznali dále ani mléka ani pšeničního chleba (Progress of Am. sv. I. s. 24.) Nedá se mysliti, že by národ tak konservativní a lpící na své tradici byl v Americe úplně zapomněl svůj zvyk a mrav.

Rafinesque udává, že ztracení kmenové židovští byli rozprášeni po Asii; nikdy by nebyli zapomněli světiti "sabat" v Americe; užívali by železa, pluhu, písma; Amerikáni prý jedli "vepřové" (?) a jiná zvířata "nečistá" dle Mojžíše; Amerikáni měli zvláštní zvyky válečné: skalpování, mučení, lidojedství, barvili si těla různými barvami, chodili celkem nazí; a řeči americké jsou zcela rozdílny od hebrejštiny.

Z toho i z tisíce jiných dokladů uzavříti možno, že civilisace americká nebyla původu židovského, a zajímavo by bylo zvěděti, kdo byl prvním z národa zaslíbeného, který vstoupil na půdu Nového Světa; snad některému přes pilný rozkaz Ferdinanda a Isabelly se podařilo vstoupiti na palubu některé caravelly určené přes Ocean.

Nebylo by úplné — a třeba jenom spíše k vůli obveselení mysle, než k poučení — neukázati k několika jazykozpytným hříčkám, jimiž Torquemada se snažil zamilovanou theorii opříti ba dokázati. V proslaveném díle svém (Monarquia) dovolává se svědectví nějakého bezejmenného autora, který zcela vážně tvrdí, že Amerikáni jsou nejčetnějším národem světa a to vším právem, pozorujeme-li obrovitost pevniny, kterou obývají; a na důkaz, že jsou to Židé, uvádí první hlavu z proroka Ozeáše, kdež se čte: "Počet dětí Israelských bude jako písek v moři" — a dále se dovídáme, že propadli modloslužbě. A to vše hodí se na Indiány: jest jich počtem jako písku v moři, a modloslužbě jsou oddáni na všech stranách. Kdyby však tento smrtící důkaz nebyl dostatečným pro židovský původ Indiánů, jsou tu přemnohé řeči americké, jež pokládati dlužno za pokažené dialekty hebrejské. A důvodů — praví onen neznámý autor, najdeš všude: Cuba, Española a Jamaica podají ti jich s dostatek. A protože ostrovy řečené byly jistě osazeny z pevniny, mají také na jisto obyvatelstvo i řeč židovskou.

Již prý jména ostrovů vzata jsou z Posvátné Řeči. Pozoruj slovo: "Cuba". Není venkoncem hebrejské? Znamená: "přilbici". A ostrovy Západo-Indické byly pojmenovány dle vůdců židovských, kteří je objevili; vždyt' psáno jest v žalmu 48.: "Vo-

caverunt nomina sua in terris suis?'' (Jmenovali jmény svými země své.)

Israelský náčelník, který první přistál na Cubě, jmenoval se ''Přilba'' —snad proto, že hlavu jeho zdobila přilbice, velkostí nebo krásou do očí bijící. A že výklad ten jest znamenitý, dokazuje i nové jméno toho ostrova ''Ferdinanda'', jakž pojmenován byl podle velikého vůdce dobyvatele Ferdinanda.

Tot' ukázka jazykozpytu starého badatele v dobách conquestu; svádí nás k útrpnému úsměvu. Avšak i moderní jazykozpytci dopouštějí se při bádání v řečech indiánských mnohdy tak značných chyb a přehmatů — že se člověk ''hloubce'' jejich fantastických výplodů chtěj nechtěj usměje.

Sledujme našeho roztomilého anonyma dále v jeho rozkošné etymologii.

Z Cuby přechází na Haiti, kteryžto ostrov vlastně by měl prý slouti: **Caitin-tateacuth.** Domnívá se, že jest to jméno Israelity, který prvně na ostrov přišel; jistě prý je to jméno čistě hebrejské, avšak jeho významu neudává.

Řeka Yuna, která zlatonosný písek ukládá v malebném údolí na východní straně ostrova, podědila jméno proroka Jonáše; Yaqui pak upomíná na arcjotce Jakoba. Poloostrov Samana pak jméno prý má po vůdci Medianských — Zalmunnovy. Řeka Haina neb Jaina, na jejíž březích spatřiti lze do dnes trosky upomínající na Columbovy doly ''Buena-Ventura'', nese jméno po židovském ''ayin'', pramen. Rovněž prý dle slov hebrejských utvořeny jsou významy: **Carib, canoe, cacik, macana** (palice) a **aji** (chilliská paprica).

Kdyby tyto nahodilé podobnosti slov měly brány býti za důkaz pro židovský původ Indiánů a jejich civilisace, pak takovým způsobem dalo by se dokázati všechno. Přihází se, že stejně znějící slova v různých řečech mají týž význam; avšak to jest pouhá náhoda.

Také znamenitý malíř Catlin, který v létech třicátých ztrávil několik roků mezi Indiány na řece Missouri a západně od ní usedlými, považoval Mandány za potomky Welsh-ů, kteří do Ameriky byli přišli s mythickým Madoc-em, a považoval za památky jejich ony proslavené mohyly v údolí Mississippi, Ohio a ve Wisconsinu. I v řeči mandánské (která se čítá k řečem rodiny Sioux-ů) spatřoval prvky welshské.

Někteří badatelé se domnívali, že v řeči mexické (i v jiných amerických nářečích) odkryli podobné tvary i formy obdobné s **řečtinou a latinou.** Nahuatl na př. stejným způsobem užívá téměř stejně znějících částic ku vyjádření zápornosti a odluky.

Tak na př. nitlazotla = ''miluji''.
anitlazotla = ''nemiluji''.
qualli = ''dobrý''.
aqualli = ''nedobrý''.
yectli = ''prospěšný''.
ayectli = ''neprospěšný''.

Podobných příkladů se zápornou částicí ''a'', která odpovídá řeckému zápor vyjadřujícímu alpha, nebo alpha a ny (an), dalo by se lehce uvésti na sta.

V nahuatl negativní ''ma'' — úplně odpovídá řeckému ''mé'' v rozkazovacím způsobu: Matitlazotluh = ''ty nemiluj!'' I mezi jmény podstatnými nalézti lze podobnosti: mexické ''Teotl'' značí ''Bůh''; řecky: theos. Mex. ''otli'' značí ''cesta''; řecky: hodos. (Ovšem, že zdánlivá podobnost obou řečí zmizí, když lupou etymologa pozorujeme vývoj slov: Teotl a otli. Obě odvozena jsou od téhož slovesa: otoca, on jde. Teotl značí: ''ten, jenž kráčí na hoře.'' Otli značí stopu zanechanou chůzí.) Nuže, možno z této nahodilé podobnosti slov a tvarů souditi na před-

historické spojení obou národů? Nebylo by dětinné domnívati se, že mezi kulturou starých Řeků a mexických Tolteců stávalo jakéhosi spojení?

A dále mají slavnost prvo-plodů, při níž křepčí a zpívají opakujíce: Halelu — halelu — Haleluja!, a to se vší možnou vážností a zápalem. Tancují ve třech kruzích kolem ohniště, na němž tyto plody vaří a sice na jakémsi oltáříku, a při tom slavnostně výkřiky oslavují Yo-He-Wah (Jehovah?). —

Jediné, co zaráželo tyto lehkověrné starožitníky bylo, že "Žido-Aztékové" nedbali o zlato a peníze. A Židé přece se vyznačují velikou láskou k penězům. Klas korny nebo hrstka cacao jim byly milejší než lesklý dukát španělský.

Zahnuté, orličí nosy Aztéků upomínají vskutku na Židy. Uvěřivše v židovský původ indiánů, šli mnozí enthusiasté ještě dále, snažíce se dokázati, že i **křest'anská kultura zasáhla ve vývoj obyvatel Starého Mexika**, o čemž pojednáno jest ve článku následujícím.

Tak jako úlomek cihly ze starých staveb řeckých, podoben jsa úlomku cihly z některé staromexické pyramidy, není důkazem nějakého spojení těchto národů, tak málo nám dokazuje nahodilá podoba řeči stejný původ kulturní; některé nahodilé podobnosti na nejvýš doklad nám podávají, že člověk na obou polokoulích, ač od dávných dob navzájem isolován, byl vždy "člověkem" a stejným způsobem "člověckým" žil a se vyvinoval.

Židovský původ Indiánů dokázati se snaží na základě podobnosti obřadního roucha, i kapitán G. Palmer ("The migration from Shinar". London, 1879. str. 138.), který píše: — "Indiánský nejvyšší kněz nosí náprsenku, zhotovenou z bílých mušlí, a kolem čela bud věnec z labutích per, anebo dlouhý pás z dvojí kůže labutí, porostlé sněhobílým praporem. To nás upomíná na mitru a náprsní plotnu nejvyššího kněze židovského. Mají také zázračný kámen, který jest průhledný, a pomocí jeho medicine-man kouzla svá provádí; (kámen ten) bývá lidem žárlivě střežen a nemožno jej získati. Jest snad nápodobou Urim a Thummim?

KŘESŤANSTVÍ V AMERICE PŘED COLUMBEM?

JAK POVSTALA STARÁ AMERICKÁ LEGENDA O SV. TOMÁŠI?

KŘÍŽ V PALENQUE.

Brzy po objevení Ameriky vyvolána byla od missionářů, bohoslovců a súčastněných při conquestu Španělů domněnka, že nauka křest'anská byla hlásána Indiánům již za časů apoštolských, ba různým způsobem — někdy s rozvahou, jindy s rozmarem — se dokazovalo, že sám jeden ze Dvanácti, sv. Tomáš Didimus to byl, který z Indie nebo snad z Číny připlul k Novému posud nepoznanému světu, aby tu první pokleslým potomkům Abrahamovým kázal Krista a spasení. Dříve, než poukážeme na dějepisný vývoj "americké legendy o sv.Tomáši," uvedeme krátkou fantastickou povídku, jíž nespolehlivý Smith ve "svaté knize Mormonské" na základ historický založiti se snaží chorobné názory mormonské a zjednati jim oprávněnost' na půdě i ve společnosti americké.

Ztracené kmeny israelské, ihned jakmile prý přibyly do Ameriky, rozdvojily se ve dva samostatné národy. Nephiti, mající svoje jméno po Nephi-m, proroku to, který byl jejich vůdcem, byli pronásledováni pro svoji spravedlnost' od druhých, nazvaných dle zkaženého vůdce svého Laman-a — Lamaniti. Avšak Nephiti přes nepočetná dobrodiní a

požehnání, jimiž byli obdařeni, ztratili milost', stali se odpadlíky znemravnělými, začež těžce jim bylo pykati: Hustá prý tma pokryla zemi, zemětřesení shroutilo hory do údolí, mnoho měst jednak bylo zemí pohlceno, jednak ohněm s nebes sežehnuto. Tím zhynuli nejzkaženější z Nephitů a Lamanitů. Ti, kteří přežili tyto zkoušky, zpraveni byli jistými pozemskými i nebeskými zjevy o narození i smrti Kristově, což dávno již předpověděno bylo jejich proroky — ba byli prý i samým Kristem navštíveni, a sice zjevil se Nephitům v severních krajinách Jižní Ameriky.

Jeho nauka, základ to Nového Zákona, vyryta byla na zlaté desky, z nichž některé nalézti lze v knize Mormonů, větší část' jich pak bude zjevena toliko Svatým někdy v budoucnu. Když Kristus ukončil poselství své mezi Nephity, vstoupil na nebesa, a apoštolové jím vybraní, vyšli hlásat evangelium po pevnině Americké. Na všech stranách Nephiti jakož i Lamaniti byli obráceni k Pánu a po celých 300 let žili životem svatých. Avšak ku konci čtvrtého století letopočtu křest'anského sešli opět na scestí zločinu, a Hospodin opět dolehl na ně rukou svou. Hrozná válka vzplanula mezi oběma národy, jejíž konec korunován byl záhubou nevděčných Nephitů. Zahnáni byvše nepřítelem na sever a severovýchod, zbiti byli v konečné rozhodné bitce nedaleko pahorku Cumorah ve státě Novém Yorku, kdež Josef Smith — člověk charakteru obskurního—tyto historické desky objevil.

Historickou cenu této mormonské "novelly" dovede ovšem oceniti jenom ten, kdo si dá práci nahlédnouti v soukromý i veřejný život Smitha, zakladatele sekty "Svatých Posledních Dnů".

Bylo by škoda nepoukázat při této příležitosti na pěknou legendu o Spasiteli, která již před mnoha stoletími vyrostla z úst lidu křest'anského: Náš Pán prý v oněch čtyřiceti dnech mezi Jeho vzkříšením a nanebevstoupením kráčel nestejnými, obrovskými kroky po okršku zemském, a kdekoli stanula noha Jeho, byl časem vystavěn kostel. Dle této legendy by byl Kristus ovšem prošel celou Amerikou křížem krážem.

Nikdo ovšem vážně netvrdí, že by Kristus za Svého pobytu na zemi byl navštívil i Ameriku. Jinak ovšem se to má s apoštoly. Ti mohli snáze již do Ameriky se dostat, anebo snad někteří z jejich učeníků.

První missionáři a dobývatelé španělští objevili jak v Severní tak i v Jižní Americe různé zvyky a zastaralé obyčeje mezi domorodci, modlitební formule, náboženské obřady, kříže a jiné památky, jichž přítomnost' si jinak vysvětliti neďovedli, než že dávno těmto národům bylo hlásáno křest'anství, že bylo na čas i přijato od nich, později však že klesli opět ve staré pohanství.

A tak lehce povstala legenda o sv. Tomáši, jak z Číny nebo Indie, kdež byl působil, se přeplavil do Ameriky a zde hlásal Krista nejen v Mexiku, nýbrž i mezi Peruanskými a jinými kmeny v Jižní Americe, u nichž památka jeho udržela se dle svědectví Indiánů i španělských missionářů až do doby conquestu.

* * *

Jak se zdá, první muž, který tvrdil, že apoštol sv. Tomáš kázal v Americe, byl slavný i učený Jaime Ferrer de Blaues, který psal z Burgos Columbovi dne 5. srpna l. P. 1495.: "Señore, přemýšlím o tom velikém tajemství — totiž, že Božská Prozřetelnost' i neomylná seslala velikého apoštola Thomu od Západu na Východ hlásat v Indiích náš svatý řád křest'anský; a vás, señore, vypravila opáčnou cestou z Východu na Západ, takže vůlí Boží dosáhl Jste nejvzdálenější části Hořejší Indie, abyste potomkům hlá-

sal to, co předkové z kázání Tomášova byli zapomněli, zanedbali, dle pravdy, aby naplněna byla slova—: zvuk jejich vyšel po vší zemi—; a brzy, přispěním Božím, přistanete v onom slavném zálivu, na jehož břehu oslavený Tomáš nechal svoje svaté tělo." (Navaretto).

De Blaues ovšem nevěděl jakož i Columbus o Americe — Novém Světě — nýbrž měl na mysli Východní Indie v Asii. A proto jeho domněnka neodporovala zdravé kritice, ba udržela se při životě houževnatě i tehdy, kdy bylo již přesně zeměpisně stanoveno, že Amerika jest zvláštní od Asie neodvislý díl světa.

Také i jiným apoštolům hodnost' prvních missionářů v Americe přidávána byla.

Tak Charlevoix praví, že dle soukromého tvrzení Oveidova sv. Jakub a Pavel kázali evangelium na Antillách — starobylých to Hesperidách. "Piedrahita, dějepisec jihoamerických Muysců, jest přesvědčen, že sv. Bartoloměj, který byl v zájmu křest'anství velikým poutníkem po zemi, navštívil i Peru, a rozsil tu první zrnka náboženských pravd. I mexikánští starožitníci považují sv. Tomáše za prvního missionáře lidu v Analmacu. Tito dva apoštolé tedy rozdělili se o Nový Svět, aspoň o jeho nejpokročilejší kraje. Velasco, spisovatel století osmnáctého, jest téměř přesvědčen, že tito apoštolové do Nového Světa přišli." (Prescott: Conquest of Peru. I. s. 109.)

A v Oveidovi se čte: "A jestliže z Castilie v těchto dnech známost' evangelia přišla a rozšířila se po celé Západní Indii, tím není ještě řečeno, že tito divocí národové neměli znalosti křest'anství již od časů apoštolských, známosti o vykoupení a krvi prolité za lidstvo veškerého světa. Spíše jest nám věřiti, že Indiáni těchto končin ony pravdy zapomněli." (Kn. II. hlava 7.)

Sahagun, svědek v tom směru znamenitý, tvrdí, že slavný zákonodárce mexický Quetzalcoatl byl jedním z mnohých proroků Yucatanských, kteří v různých dobách obnovili nauku "Chilam-Cambal-ovu", jehož jméno v řeči čínské značí—sv. Tomáš.

S. Stapleton dokazuje ve své knize "Tři Tomášové", že sv. Tomáš apoštol na svých cestách dosáhl nejkrajnější hranice **Indie, kázal Číňanům** a plavil se do Nového Světa — Ameriky.

Dlouhou řadu autorů lze uvésti, kteří se domnívali, ba i věřili, že sv. Tomáš v Americe byl. Ze Španělů ještě jmenovati sluší: Garcia, Torquemada, Signenza a j. Z anglických pak: Kingsborough, Gleesson, De Costa a některé i modernější.

Tito všichni domněnku či tvrzení své stavili na týž základ: autoritu starších důvěryhodných spisovatelů, kteří mohli míti znalost Ameriky i její náboženských poměrů z pramenů lidských.

Dále věc pozorovali, uvažovali a dokazovali se stanoviska čistě bohovědného, dovolávajíce se Písma Svatého; dále poukazovali na ústní podání a mnohé různé památky, svědčící prý o přítomnosti sv. Tomáše na půdě Ameriky. Tak poukazovali na sv. Clementa, který současně žil se sv. Tomášem, a který ve své epištole ku Corintským mluví i o "jiném světě", který prý snadno mohl znáti z vypravování jiných, a kterým prý mohla býti Amerika.

I Tertullian, vypočítávaje všechny možné národy země, jimž evangelium Kristovo bylo hlásáno, dodává, že hlas (apoštolů) i učení jejich bylo slyšeno i v přemnohých krajinách a ostrovech nám neznámých, které nemůžeme vyjmenovati, avšak jméno Kristovo tam přece vniklo, před nímž brány všech měst se otevírají i zámky železné. A Solarzano (De Indiarum jure s. 185.) se táže: "Zdaž

Tertullian zde neoznačuje téměř prstem vzdálené končiny—Ameriky?'' Jan Zlatoústý a Theophylact také prý byli přesvědčeni, že evangelium hlásáno bylo všemu lidu na zemi již před zkázou Jerusaléma generálem Titem.

Oviedo se dovolává (Fol. 9. Kn. 2. hlava 7.) učeného papeže sv. Řehoře, který jasně svědčí (ve svých: Mora'ia), že tajemství našeho vykoupení bylo hlásáno ve všech končinách světa — a tu prý nelze vyloučiti obě veliké pevniny Americké.

Hlavním zdrojem důkazu však pokládáno Písmo sv. Což nejsou jasná v tom směru slova Páně: ''Všeliká moc dána jest mi na nebi i na zemi. A proto jdouce, učte všecky národy, křtíce je atd.'' (Matouš XXVIII. 18. 19.) A u sv. Marka (XVI. 15. 16.) stojí psáno: ''A řekl jim: Jděte do celého světa a hlásejte evangelium všemu stvoření. Kdo uvěří a bude pokřtěn, bude spasen; kdo pak neuvěří, bude zatracen.'' —

Toto přikázání dáno bylo však nejen apoštolům osobně, nýbrž i jejich nástupcům — a tu prý nebylo povinností nevyhnutelnou, aby apoštolové byli bývali nuceni kázat i Indiánům americkým. Starší bohoslovci však ukazují na milosrdenství Boží, ''který chce, aby všichni lidé byli spaseni a přišli ku poznání pravdy . . . . . '' (I. Timot. II. 4.) — a tak prý rozumno jest věřiti, že apoštolové, dříve než z Jerusaléma se rozešli do všech čtyř končin světa, rozdělili mezi sebe celou obydlenou zemi.

''Na základě věrohodných záznamů čteme v římském brevíři, že sv. Tomáš prošel Parthií, Medií, Persií, Hircanií a Bactrií a pak putoval dále až do vlastní Indie. (Čtení 21. prosince.) Řecké osady křest'anské doposud jsou na Socotoře, kdež za časů Konstantina hlásal evangelium missionář Theophil.

V šestém století, jak z vlastního názoru píše Kosmas Indicopleustes, bylo veškero tamní obyvatelstvo křest'anské. Totéž potvrzují arabští obchodníci ve století devátém, a konečně i Portugalci r. 1507. Dle ústního podání křest'anských Sýřanů opustil sv. Tomáš Socotoru a přeplavil se do Cranganor-u a tu prvně Indy na víru obrátil. Také založil křest'anské osady na pobřeží Coromandel-u a Malabaru; život svůj pak mučenickou smrtí dokonal na místě zvaném ''Beit-Tuma''—''či Tomášův dům.'' O tom zmiňuje se sv. Řehoř Naziánský a jistý obchodník alexandrinský, který setkal se s křest'any i na ostrově Ceylonu. (Viz Peschel: Geschichte des Zeitalters der Entdeckungen, str. 5.)

Nicephorus Konstantinský i jiní autorové tvrdí, že sv. Tomáš kázal také v Číně i národům ve východních krajích indických bydlícím. A tu domnívají se různí staří i novější badatelé, že snadno mohl navštívit i četné ostrovy Polynesie, ba v apoštolské horlivosti dostal se až na pevninu Nového Světa.

* * *

V bájích a pověstech jihoamerických Aymárů, zvláště v Peru a přilehlých krajinách, setkáváme se se záhadnou osobností pode jménem ''Tonapa''. Byl to prý běloch, který z neznámých končin přišel v průvodu svých žáků k Indiánům. Činil jim dobře radou i skutkem a vynikal nejen pravdomluvností, nýbrž i neobvyklou zdrženlivostí a čistotou mravů.

Hlásal i nové náboženství. Některé z jeho nauk udržely se až k dobám španělského vpádu do Peru, a protože byly rázu křest'anského, domnívali se badatelé španělští, že to byl sv. Tomáš nebo některý z jeho učeníků.

KDO BYL TONAPA?

Moderní kritika Tonapu togy apoštolské úplně oloupila. Některými pokládán jest za jednoho z oněch ''kulturních heroů'', s nimiž setkáváme se v mythologii každého téměř národa ba kmenu. A tu vyskytují se obyčejně dva názory. Jedni pokládají takového heroa za osobu vskutku hitorickou ,druzí v ní vidí postavu vybájenou, ve které národ za dlouhé věky vyjádřiti se snažil počátky i vývoj svého pokroku hmotného i duchovního.

Pověst' o Tonapovi zachována byla domorodým indiánským spisovatelem — Joan de Santa Cruz Pachacuti — který psal kolem r. 1600. (''Relation de Antiguedades deste Reyno del Piru''.) Vypravuje nám, že velmi divno, krátce po tom, když Peru bylo zalidněno, tam přišel od jezera Titicaca starší již muž s vlajícím vousem, opíral se o cestovní hůl a oděn sem, opíral se o cestovní růl a oděn byl ve volnou bílou řízu. Chodil mezi obecným lidem, nazývaje je svými syny a dcerami, ulevoval jim v nemocech a učil je přikázáním moudrosti. Často však dle běhu světa dostalo se mu černého nevděku za jeho upřímnou i užitečnou námahu; takové tvrdošíjné posluchače pak mnohdy rychle stihl trest. Tak jednou prý vstoupil do města Jamquesupa, hlavního to puebla na Jihu, a jal se vyučovati obyvatele; avšak ti neposlouchali jeho slov, nýbrž ho potupivše a zranivše ho, za město vypudili, takže v nepohodě musil spáti v noci v otevřeném poli. I proklel město, a ihned propadlo se do země se všemi obyvately a strž naplnila se vodou, kdež všichni se utopili. Do dnes známo jest jménem: jezero Jamquesupa, a okolní obyvatelstvo dobře ví, že kde vlní se povrch vody, stávalo pěkné pueblo.

Jindy prý navštívil Tiahuanaco, kdež do dneška spatřiti lze trosky starobylého města, a mohutné kamenné podoby mužů a žen. Tehdáž tu bývalo čilé, bohaté město s obyvatelstvem, vášnivě oddaným radovánkám, obžerství a tanci. Málo dbali slov kazatele a posmívali se jemu. I padl na ně jeho hněv; v okamžiku proměněni byli tanečníci v kameny zrovna jak stáli a tak zůstali až do dnes na výstrahu, že nemáme kamenovati proroky.

Při jedné příležitosti byl napaden lidem sídlícím u jezera Carapaco; spoután jsa provazy na rukou i nohou, byl uvržen do vězení a druhého dne měl býti podroben krutým mukám a smrti. Avšak před ranní zoří zjevil se mu krásný mládeneček a pravil: ''Neboj se, přicházím jménem oné paní, kerá na Tebe čeká, abys vydal se se mnou do krajů radosti.'' Dotekl se pout na údech Tonapových, z nichž ihned pouta spadla. I vyšli ven, neobtěžováni strážci vůkol vězení stojícími. Sestoupili ku břehu jezernímu — a právě když se zora jasná na východě objevila, Tonapa rozprostřel svůj plášť' na vlny, vstoupil naň se svým průvodčím jako na vor a ruče unášen byl vlnami do jasných paprsků ranního světla.

Brinton spatřuje v Tonapovi personifikaci (zosobnění) ''slunečního mythu''. Ona paní, která prý poslala a očekávala ctnostného Tonapu, nebyl nikdo jiný, leč spanilá **Chasca**— ''dívka ranní zoře''—která svojí lepou hustou kšticí potřásajíc, způsobovala třpytné perličky rosy, a ono ''místo radosti'', kam od ní byl pozván — byla jasná obloha, na niž ''bůh světla'' jako do krásného příbytku byl uveden každodenně ranní zorou—Chascou.

Jak patrno, Brinton popírá historickou existenci Tonapy a všech ''kulturních bůžků'' amerických vůbec. Dle úsudku mnohých rozváž-

ných historiků zavádí tento bystrý badatel pověstí amerických Indiánů na pole příliš fantastické.

Tonapa dovedl přivolati trest a zkázu na své protivníky, avšak příznivcům a přívržencům svým uděloval hojné a znamenité odměny. Jednou večer zavítal do puebla náčelníka Apotampo, které slulo Pacaritampu (dům ranní zoře), kdež právě byly slaveny hody svatební. Hosté, zaujati jsouce radovánkami, málo dbali slov starého muže; náčelník však naslouchal pilně s radostnou dychtivostí. Za to Tonapa při loučení daroval mu svoji poutnickou hůl, která byla jedinou podporou jeho znavených údů na tolika již cestách. Nebyla sice pěkného vzhledu, avšak byly na ní vryty různé známky moci kouzelné, takže náčelník s radostí uložil ji jako vzácnou památku k domácímu pokladu. A dobře učinil, nebot' v den narození jeho nejmladšího syna proměnila se zázračně v ryzí zlato, a tím synkem nebyl nikdo jiný, než proslavený Manco-Capac, praotec osvícených Inků—Synů Slunce — a známý po všem okrsku sluncem osvíceném; a zlatá jeho hůl až po dobu conquestu španělského byla znakem nadvlády Inků, jejich posvátným, proslaveným žezlem královským—tupa yauri.

Když Manco-Capac ztratil otce a matku, vydal se se svými sedmi bratry a sedmi sestrami na dalekou pout' hledat jiné vlasti. Zlaté žezlo držel v rukou, bylot' jejich vůdcem. A tak jako sedm bratrů v legendě staroamerické opustilo Aztlan—Bílou Zemi, aby založili nová puebla a vzrostli v nové národy, tak bratří Manco-Capac-ovi, opustivše Pacari-tampu stali se ''sinchi'', t. j. hlavami, zakladateli nových ''šlechtických'' rodů a náčelníky jednotlivých kmenů v mocné říši Inků. Manco-Capac svým žezlem na výpravě potíral zlá božstva a překonával nepřátely, až konečně po mnohém bloudění stanul na místě v horách, kde nyní hrdě vypíná se starobylé pueblo Cuzco. Zde zlaté žezlo samo svou silou tajemnou sklonilo se k zemi, a Manco-Capac spatřuje v tom dílo božské, nazval horu tu ''Huanacauri—Místo Odpočinku''. (Don Gavino Pacheco Zegarra vykládá slovo to: huanaya, odpočinouti si; cayiri pak značí ''zde''.) Na její úpatí pak založil pueblo, jehož jméno jest Cuzco-pupek. Obyvatelé zdejší pak od této doby Huanacauri počítali mezi svá přední božstva. Když Manco-Capac dokončil dílo své, nezemřel jako jiní smrtelníci, nýbrž vzat byl na nebesa, kde proměnil se v oběžnici Jupitera, jménem ''Pirua'', od čehož pak i říše ''Peru'' jméno své prý má.

Není sice účelem tohoto článku rozbírati kriticky staré dějiny Inků, tolik však zde připomenouti dlužno, že zakladatel jejich historie zdá se býti osobou historickou. Totéž tvrditi lze o Tonapovi. Ovšem obě tyto národní bytosti obestřeny jsou fantastickým pletivem folkloru, který pravdu historickou zatemňuje až na pouhé dohady a domněnky. Kolik asi pravdy vězí v tom, že Tonapa byl sv. Tomášem neb Bartolomějem, nikdo říci nemůže, a jak samozřejmo, náboženský enthusiasmus v dobách conquestu hrál v podobných otázkách důležitou roli.

A co vypráví dále pověst' o Tonapovi?

Opustili jsme ho plujícího na rozprostřeném plášti do jasu ranní zoře na jezeru Carapaco. Odtud pak dal se po řece Chacamarca až doplul moře, kdež osudy jeho těžce jest sledovati. Pachacuti však dodává: ''Dovídám se, že se ubíral přes úžinu (Panamskou) do druhého moře (zpět na Východ.)''

Tot' dobře se hodí těm, kteří v Tonapovi spatřují boha-slunce a v jeho legendě t. zv. sluneční myth!

Z moře západního přecházejí do východního, aby z něho opět ráno jasnou Chascou probuzen byl k obvyklé pouti po obloze.

Tonapa v bájích peruanských vystupuje také pode jménem **Viracocha** a na své pouti provázen bývá zástupem služebníků a vojáků. Když dospěl se svým průvodem k moři, pustil se na ně se svými, a všichni kráčeli na západ po vlnách jako po pevné zemi. (Garcia—: Origen de los Indios). Služebníci a vojáci jeho byli běloši a měli vous; a tu domnívali se starší i novější starožitníci španělští, že se tu jedná o bílé—evropské nebo asijské—přistěhovalce, kteří dosáhli Nového Světa, aby tu hlásali křest'anství a zakládali osady.

Vůdce takové výpravy mohl prý býti některý apoštol v průvodu svých učedníků, nebo v pozdějších dobách bratří některého mniského řádu se svým představeným. Tvrzení takové ovšem není ničím odůvodněno a zůstává pouhou domněnkou, na niž dějepisci není třeba bráti zřetele.

Jako v Mexiku za původce oněch proslavených starobylých staveb pokládáni bývají ''bílí'' Toltecové pod věhlasným vůdcem Quetzacoatlem, tak i v Peru různé zříceniny staré, o jichž původu neměli Indiáni jistoty, přičítány bývaly bílým vousatým lidem od východu, kteří prý přišli do Ameriky dávno před dobou panství Inků.

Moderní mytholog smělé a bujné fantasie rád spatřuje v těchto tajemných ''bílých'' praobyvatelích ''bůžky'' světla — t. zv. ''sluneční báji'', a střízlivější Španělové pak domnívali se v nich spatřovati první bílé civilisované přistěhovalce v dobách vzhledem k Novému Světu předhistorických.

I dějepisec Herrera nám zaznamenal podobné bájky indiánské, téměř totožné s vypravováním Pachacutiho.

Herrera na základě starých tradic a národních zpěvů, které od pradávna jako posvátné dědictví a nejdražší majetek kmenový chovány byly od Indiánů, vypravuje: že na počátku časů byla doba, kdy nebylo slunce, a lidé žili ve tmách. Po úpěnlivých prosbách vynořilo se slunce z jezera Titicaca, a hned potom přišel od jihu muž bílé tváře, mocné postavy, ctihodného chování a obdařen mocí i silou zázračnou.

Hýbal horami, vyplňoval údolí, vyvedl prameny ze skály a obdařoval životní silou lid i zvířata. Lid dal mu jméno: ''Počátek všech tvorů'', a ''otec slunce''. Vykonával dobré skutky, řídil spravedlivě lid, poskytoval radu, činil zázraky a kázáním učil. Na svých cestách přišel až na sever a v paměti lidu zdejšího žije pode jménem ''Tici Viracocha'' a ''Tuapaca'', hlavně však označován býval příjmím: ''**Arnava**''. Toto jméno bylo příčinou, že od mnohých byl považován za sv. Tomáše, nebo za některého odvážného misionáře z prvních dob křest'anských.

V řeči Inků, zvané Quichua, ''arma'' nebo ''arna'' značí: ''koupati, líti vodu''—a tu prý ''Arnava'' by znamenalo: ''Křtitel'', a svědčilo o přítomnosti Tomášově v Americe. Posloupně prý jméno to udrželo se až do r. 1810., kdy Caraiby na řece Essequibo řídil náčelník jménem: Mahanarva, Tomáš Křtitel. (Bastian: Sv. II. str. 67.) Ku poctě Arnavy prý postaveny byly v Jižní Americe četné svatyně, v nichž umístěn obraz jeho: muže v řásné říze, bílé tváře s vousem dlouhým.

Tito tajemní bílí apoštolové civilisace několikrát a to v různých více méně oddálených dobách navštívili Indiány v říši Inků.

Jeden takový Viracocha zabloudil do puebla Carcha, osmnácte líg vzdáleného od Cuzco, kdež v době conquestu žil kmen Cana; tu činil zá-

zraky, konal milosrdenství a zvláště uzdravoval nemocné. Dostalo se mu však nevděku. Chtěli ho zabíti. I rozhněval se na lid nevděčný a na jeho slovo spadl s nebe oheň, který město strávil a horu, na níž stálo, sežehl na popel. Příčina hněvu tohoto Viracochy byla, že obyvatelé zdejší přinášeli lidské oběti před modlou podoby ženské na skále umístěné. (Proti lidským obětem u Aztéků v Mexiku s hněvem vystupoval tajemný zákonodárce Quetzalcoatl.) Podivno a nevysvětitelno, že Indiáni, kteří s bílým plemenem do styku nepřišli před objevem Columbovým, přece ''důsledně'' tyto tajuplné národní učitele ve svém podání líčí jako bělochy. A to nejenom ústním podáním, nýbrž i svým výtvarým uměním. Na pomnících staré kultury jejich nacházíme Tonapy a Viracochy bílé tváře, s vousy oděné dlouhou bílou řízou. U vchodu památného chrámu v Urcos stála taková socha vytesaná z kamene a u ní dva mythičtí ptáci, orel a sokol. (Christoval de Molina). Kterýs neznámý spisovatel vypravuje, že svatyně v Cuzco — pozdější katehdrála — byla původně zasvěcena Viracochovi. V ní byl toliko jeden oltář a na něm jedna socha, znamenitě provedená: dlouhý vlas, bílá výrazná tvář, vous, říza a sandály — ''zrovna jak umělci vyobrazují apoštola svatého Bartoloměje''. (Relacion anonima str. 148.)

KŘÍŽ V PALENQUE.

Tak zvaná idiánská civilisace předkolumbická dosáhla nejvyššího stupně ve Střední Americe na poloostrovu Yucatanu. Byly tam objeveny trosky rozsáhlých pueblo (měst). Sochy, basreliefy, skulptury, ohromné budovy, malby a dosud nerozřešené v kamenu tesané hieroglyfy vydávají svědectví, že zde kdysi žil lid, který aspoň jedním směrem se povznesl nad úroveň barbarství. Nikdo však neví, kdy tato puebla kvetla. Dnes z větší části zříceniny pokryty jsou lianovitými keři a staletým pralesem. Dosud neobjevil se Champollion, který by dovedl ony tajemné hieroglyfy rozluštiti a povědíti nám, jaký to byl lid, odkud přišel a jak sluli jeho velcí mužové, kteří tyto stavby provedli.

Zřícenin jest zde celá řada: Izamal, Chichen-Itza, Uxmal, Kabah, Labna, Tikal, Menche, Ococingo, Copan, Seibal, Palenque a j. Má se za to, že stavby tyto byly provedeny od Indiánů, známých pode jménem ''Maya''.

Snad jsou to potomci oněch tajuplných Tolteků, kteří založili vzdělanost nemalou v Anahuaku, odtud pak z příčin neznámých se odstěhovali do Střední Ameriky, aby tu umění své přivedli k největšímu rozkvětu. Vůdcem jejich byl bílý demiurg Quetzalcoatl, jejich to vůdce i učitel.

Lid tento uctíval nábožensky ''kříž'' ještě v době španělského conquestu. Dobyvatelé objevili na ostrově Cozumelu při jihovýchodním břehu Yucatanu kamenný kříž deset stop vysoký, uprostřed uzavřeného nádvoří, přístavku to rozsáhlého teopan-u (Božiště). Sem putovali obyvatelé z celého poloostrova. Kříž byl vztýčen vůdcem pro náboženské obřady horujícím Čilankalkatlem krátký čas před objevením Ameriky. Tradice indiánská vypravuje, že kříži tomu dal jméno: ''Pravý strom světa''. Klaněli se mu jako neomylnému dárci dešťů, na nichž závisela úroda vypráhlé okolní krajiny.

Jindy zase missionáři, domnívajíce se, že snad sem kdysi zavedeno bylo křest'anství, pátrali úsilovněji po obrazech ukřižování, a také vskutku objevili věci překvapující: Jeden starý Indián vypravoval že viděl pinturu (obrázek), představující lidskou podobu upevněnou na dva sloupy skřížené. Tvář měla výraz člověka

umírajícího. Obraz prý byl ve velké úctě; kdykoli byl rozbalen a vystaven k veřejnému poučení, nikdo se ho nesměl dotknouti pouhou rukou. Indián jej zakopal do země, aby snad nepřišel do rukou missionářů a neby! spálen.

Nikdo nepochyboval o věrohodnosti vypravovatele, nebot' později bylo v ''codex-ech'' May-ských a mexických nalezeno podobných pintur více.

Nedá se ovšem mysliti, že by to byla památka starokřest'anská, dokonce snad po oněch Španělích, kteří po výboji Maurském prý z vlasti prchli a někde na březích Ameriky přistáli. Bylt' to obrázek ''lidské oběti'' ku poctě slunce — které v Mexiku jako prominentní božstvo bývalo zváno — teotl.

Avšak nejznamenitější podoba kříže, známá celému vědeckému světu, byla objevena v troskách staroslavného města — Palenque. Pravé jméno těchto zříceniu, v údolí řeky Ussumacinty, nikdo neví. Bylyt' pojmenovány dle osady Palenque, nedaleko ležící. Trosky patří k Mexicu, jsouce v severní části státu Chiapa. Ukryty jsou hlubokým pralesem, a již při vpádu Cortézově neměli o nich okolní Indiáni ani zdání.

Objeveny byly Evropany více než dvě stě let po příchodu Španělů do těchto končin; první zmínka se o nich činí asi roku 1750. Od té doby stále na nich hlodal zub času. Kapitán Del Rio navštívil i popsal je r. 1787., prozkoumal 14 staveb podivuhodně zbudovaných z otesávaného kamene a udává, že celková rozloha jejich jest asi osm líg délky a půl lígy šířky. Není naší úlohou popisovati zde objevené zříceniny v tomto krátkém pojednání. Hodlajíce co nejdříve vydati práci důkladnější o té věci, poukážeme zde jenom na jedinou starobylou stavbu v Palenque, totiž ''chrám Kříže''. (La Cruz).

Na strmé, vysoké, zkomolené pyramidě, která stojí na základu terasovitém, zdvihá se budova 50 stop dlouhá a 31 stop široká; tři otvory sloužily za dvéře do corridoru (předsíně) a tří menších místností, určených k bohoslužbě.

V prostřední místnosti, vzadu za oltářem, při zdi stála kamenná deska, rozdělená v několik polí. V prostředku jest znamení latinského kříže (basrelief), na němž sedí okrášlený pták; kříž sám vyrůstá z podoby ''hlavy lidské'', jejížto ústa však jsou spíše tlamou hadí ozubenou a otevřenou. Po každé straně jest lidská podoba, a na deskách krajních jsou vtesány řadami hieroglyfy tvaru zaokrouhleného, oblázkového. (Brinton je nazval: kalkuliformní hieroglyfy.)

Podivný zajisté objev a vzácný! Co znamená onen kříž? Co vyznačují ony dvě figury? Kdy najde se americký Champollion, který by nám podal klíč k záhadným hieroglyfům? Mnoho badatelů pokoušelo se věc objasniti, avšak nadarmo. Roušku s této pravdy strhnouti nepodařilo se posud nikomu.

Pravděpodobné vysvětlení podati snad možno na základě různých podobných pintur (obrazů) v zachovaných codexech may-ských. Tam často setkává se badatel s obrázkem stromu ,na němž bývá podoba různých ptáků: orla, krůty, sovy a kolibříka.

I kříž v Palenque možno pokládati za strom, nebot' na konci příčných ramen pozorovati lze jakési okrasy, které snad znamenají listy a ovoce. Ba zdá se, že jest i naznačeno, jak ovoce padá na zemi. Kříž tedy byl by tu jen symbolem stromu. Božstvo pak asi představoval pták, jemuž za podstavec sloužil strom.

Pták na desce v Palenque zdá se býti krůta, jediné to větší zvíře v Mexiku zdomácněné. Postavy lidské představují asi obětníky. Jsout' ozdo-

beni náhrdelníky a různými závěsky, zhotovenými ze zrnek kornových na šňůře navlečených. Podobné ozdůbky byly v Mexiku oblíbeny a obyčejně nazvány: Toxcatl. Pták pak je ozdoben pestrým peřím i jiných opeřenců, a z té příčiny jako modla býval nazván: Quetzalhuexolotl.'' Strom pak měl jméno: 'Quetzalhuexoloquahuitl.' Kněz na straně pravé, starší podobou, pozdvihuje v rukou obět': malou podobu lidskou, zhotovenou asi z těsta kornového. (Tak se označovala v Mexických pinturách obět' lidská.) Na levé straně stojí mladík, bezpochyby syn obětníkův, a podává božstvu velký klas korny. Kořeny stromu, jak již řečeno, tvoří strašlivou hlavu. V uších zavěšeny jsou kruhy a otevřené čelisti vykazují řady dračích zubů. Zdá se to býti obraz ''ženského hada'' — značícího ''hltající bohyni země'', nazvanou: ''Cihuacohuatl'', která dává život a vzrůst stromům. Tento výklad ''kříže v Palenque,'' zdá se býti pravdě nejbližší. (Pisatel těchto řádků připravuje do tisku delší pojednání o kříži v Palenque.)

THEORIE MALAJSKÁ.

Jiná domněnka dosti důvtipná, nikoli však dosti uspokojující jest, že domorodci zvláště ve Střední a Jižní Americe a jejich kultura jsou původu malajského. Před několika věky byla na ostrovech v Tichém Oceanu veliká říše malajská, jejíž trvání těžko bylo určiti. Když Portugalci prvně obepluli mys Dobré Naděje, ještě existovala a byla popsána v zajímavém cestopisu téměř před tisíci lety od El Mašúdího, který v nadšení vychvaluje její rozlohu, rozkvět a pokrok. Ve zmínce o jejím vladaři, píše: ''Ostrovy pod jeho žezlem tak jsou četné, že nejrychleji plující lod' by nebyla s to je oplouti za dvě léta,'' a že jsou mu podrobeny téměř všechny ostrovy pacifické.

Slova tato potvrzena jsou skutečností, že nářečí malajská jsou rozšířena na zmíněných ostrovech až k ''Easter Island''.

Řeč na ostrovech sandwichských na př. jest velice blízce příbuzná s řečmi mluvenými na ostrovech malajských. Hlavní město této mocné říše bylo na ostrově Jávě, kdež doposud zříti lze trosky ''bývalé civilisace, blahobytu a leposti'' vylíčené Mašúdím.

Z moderních cestovatelů povšiml si těchto znamenitých trosek A. R. Wallace, který tvrdí, že některé z nich, jako ''Modžo-pahit'',předčí ruiny starých staveb středo-amerických, ba i indických. Malajci, ač doposud píší a čtou, mající jakési písemnictví, jsou daleko na nižším stupni vzdělanosti než v dobách, o kterých se zmiňuje Mašúdí. Avšak není nijak pravdě nepodobno, že jejich lodě navštívily západní pobřeží americké, a vedly obchod se starými Mexikány a Peruánci v dobách jejich moci a rozkvětu. Na Easter Island-u nacházíme stopy a památky jejich pokroku a řeči; jak snadno odtud mohli se dostati do Ameriky. Tradice mexické i peruanské vypravují, že západní břehy bývaly navštěvovány lod'mi cizinců. Malajci však jistě nepřišli do Ameriky, aby ji zalidnili anebo civilisovali; vždyt' ve starých památkách archaeologických v Americe nebyl objeven jejich ráz, a řeči indiánské nejeví žádného sledu řeči malajské.

Znalost poměrů této veliké zašlé slávy malajské vrhá světlo na dějiny domorodců na ostrovech při východní Asii, v Pacificu a Indickém oceánu. Obyvatelstvo východní Formosy mluvívalo malajsky a nepatřilo k rase mongolské. A kdo nám dnes může udati původ starobylého národa Ainos, kteří dříve obývali celé Japonsko? Na všech téměř ostrovech pacifických potkáváme se se stopou

Malajců, což se dá jedině vysvětliti dostatečně tím, že ty ostrovy byly jimi osazeny nebo aspoň navštěvovány, a tak se mohlo snadno státi, že také zabloudili až do Ameriky.

THEORIE PHOENICKÁ.

Celá řada učených prací byla napsána o fenickém původu tak zv. civilisovaných kmenů indiánských. A do dnes jsou mnozí, kteří věří, anebo aspoň za velkou pravděpodobnost vyhlašují, že ony starobylé památky stavební v Mexiku na Yucatanu a dokonce i v Peru byly před zorou dějin zbudovány od Feničanů. Národ tento v šerém dávnověku znám byl pro své smělé výpravy námořní a zakládání osad. Podnikavý duch obchodní vedl je nejenom po moři Středozemním, nýbrž až do širého Oceanu úžinou mezi Sloupy Heraklovými. Staří Řekové je nazývali Ethiopy (nemíníce tím ovšem černé Afričany) a vypravovali o nich, že obchod svůj rozšířili a osady zakládali od končin Východu až na nejzazší Západ.

Tyto ''zlaté'' časy fenické rozpínavosti i slávy bohužel spadají v dobu předhistorickou, takže i těch málo zaznamenaných a na naši dobu přešlých údajů, třeba užiti s velikou opatrností. S jistotou dějepisnou ukázati možno na tři jejich veliké osady: v jižní Arabii — Sabea; na moři Středozemním na západ od Libanonu — Tyrus; nedaleko nynějšího Tunisu — Karthago. Ve světle jasném a snad úplně jinak jevily by se nám dějiny starověku, kdybychom podrobněji znali počátek, vývoj a snahy tohoto lidu.

Snadno si lze představiti, že Feničané měli as celou řadu osad na moři Středozemním i za Gibraltarem na březích Atlantického Oceanu jak v Evropě tak v Africe.

A to snad již v dobách, kdy teprve probouzela se kultura staroegyptská a chaldejská; ba někteří se domýšlejí, že měli spojení s Amerikou před založením Tyru a Sidonu.

Jest tu otázka: Proč staří spisovatelé tak často a jednotně mluví o ''veliké zemi Saturnově'' daleko v okeánu na západě položené, kdyby skutečně neexistovala, a kdyby s ní nebyli bývali ve spojení? A země ta skutečně tam byla, jak oni píší, a my s jistotou víme.

Avšak jak se o ní dověděli, že nám i její rozlohu udávají, píšíce, že byla větší než Asie (roz. Malá Asie), Evropa a Lybie dohromady?

To snadno může člověka svésti k domněnce, že Feničané Ameriku znali a její břehy navštěvovali v dobách dávných, jejichž památka jenom nepatrně se uchovala a jiným národům snad vůbec nikdy známa nebyla; a to ovšem bylo velmi, velmi dávno, když se mohlo zapomenouti na tak velikou pevninu i přes to, co o ní slyšel Solon v Egyptě pode jménem Atlantis, a což bylo také dříve, než ona zajímavá plavba lodi Carthaginské k nějaké neznámé pevnině; o čemž zajímavě vypráví Diodorus Siculus. A z toho lze postihnouti, že ''nejstarší'' Řekové měli úplnější známost i o západní Evropě, než jejich klassičtí potomci.

Úplná noc pak zeměpisná spadla na národy, jichž domov oplakovaly vlny aegejské, a na starou Fenicii, když vyvrácen byl Tyrus a Sidon výbojnými Assyřany ku konci 9. století před Kristem. Noc tu asi po pěti stoletích osvětlily velkolepé nájezdy Alexandra Velkého.

Odvaha rasy fenické a nesčetné zkazky o veliké pevnině v západním moři, vyvolaly v život domněnku, že Feničané založili kolonie v krajinách Amerických, a že ony starobylé ruiny Toltécké, May-ské a dokonce snad i peruánské jsou jejich zbytky. I různé symboly a tvar některých hieroglyfů May-ských, prý, původu jsou

fenického. I tradice domorodců ve Střední Americe popisuje svoje původní kulturní "polobohy", jako příchozí na velkých lodích od východu, a pleti bílé s dlouhým vousem. Proto uvěřeno bylo od některých badatelů, že oni bílí obyvatelé jménem "Kolváů", o nichž tak podrobně v posvátných knihách národních jest vypravováno — byli Feničané. Než, nestranné a klidné bádání shroutí theorii fenickou v nivec. Nebot': I kdyby pravdou bylo, že "civilisace" indiánská v Mexiku původ měla v lidu některého kmene rasy fenické, pak musilo by býti také pravdou překvapující, že v Americe stavěli budovy, tesali sochy atd. způsobem naprosto různým a cizím, než v jiných svých osadách; pak že zavedli v Americe řeč formou i duchem se lišící od obvyklé domácí; pak musilo by býti pravdou, že v Americe vymyslili úplně jiné písmo než to, s nímž se potkává archeolog v každé jiné osadě fenické. Písmeny abeced užívaných v Evropě i v jihozápadní Asii lehce dají se sledovati až k základní abecedě staro-fenické, což o hieroglyfech v Palenque, Copau a jinde říci nelze. Ani jedinké písmeno americké, ani řeč ani sloh stavby nelze ani přibližně nazvati fenickým. Zda Feničané staré osady americké navštíviti mohli — tot' otázka jiná, na niž odpověď by nám dáti mohla toliko tajemná kniha, "prehistorie", pro nás, bohužel, posud na sedm zámků a pečetí uzavřená.

ATLANTIS.

Učený kněz Brasseur de Bourbourgh a jeho přívrženci se domnívali, že staří Amerikáni a jejich civilisace původ měla na ztraceném ostrově "Atlantis", ležícím prý v Atlantickém oceanu mezi Starým a Novým Světem.

Nikdo nevěnoval vědeckému probádání nejstarších památek indiánských ve Starém Mexicu více času a nikdo na tom obtížném poli nedodělal se lepšího výsledku, než Brasseur de Bourbourgh. Ačkoli v jeho díle jsou i domněnky liché, přece na druhé straně jest zde veliký poklad domněnek pravděpodných i poznání jasného, docíleného chladnou rozvahou i hlubokou učeností.

Spíše jako zábavnou zvláštnůstku archeologickou přijímá čtenář jeho domněnku, že i starobylá kultura v údolí Nilu původ svůj měla na ostrově Atlantis.

Přes to práce jeho mají význam pro dějepisce, archeologa i jazykozpytce, ježto se mu podařilo aspoň částečně vniknout do tajemství amerických hieroglyfů. — Theorie atlantská zakládá se na domněnce, že stará americká civilisace povstala ovšem v Americe, avšak na pevnině, která se propadla do vln Atlantického Oceanu. Bylt' to prý veliký půlostrov, který z Nové Granady, Střední Ameriky a Mexica vybíhal směrem východním tak daleko, že ostrovy Canárské, Madeira, Azory a Západní Ostrovy jsou památkou po něm.

Hory nebetyčné čněly prý tam, kde dnes jsou ostrovy Západo-indické. Pod nimi, směrem k Evropě a Africe, byla prý rozlehlá, úrodná rovina, a tu prvně lidstvo dospělo k civilisaci, které se těšilo po mnohá století, až konečně přišly ony hrozné převraty povrchu země (snad několik po sobě jdoucích katastrof), které úplnou zkázu tajemné pevnině přivodily. Část' Atlantského lidu, přeživší kataklism, usadila se ve Střední Americe, kamž snad již dříve jejich civilisace byla zanesena.

Jaké důvody podává Brasseur de Bourbourgh za oporu svojí domněnky? 1.) V různých písemních památkách kmenů středo-amerických vyskytá se důsledně tradice o strašlivé katastrofě, zahubivší lid i zemi; tradice ta byla známa všem kmenům,

s nimiž první conquestadoři španělští přišli do styku, ba i pozdější badatelé. Vzpomínka na katastrofu uchována byla v různých národních i náboženských slavnostech, obzvláště v jedné, slavené v měsíci "Izkalli", která ustanovena byla v upomínku na hrozný rozvrat a pád země i lidu, ve kteréž "knížata i lid pokořili se před božstvem a prosili je, aby již nikdy víc pohroma nešt'astná se nevrátila."

Tato tradice pak vskutku vztahovala se na zánik pevniny zabíhající daleko do moře; vypravuje o několika po sobě jdoucích katastrofách. Tři bývají obyčejně připomínány. "Země pohybovala se strašlivým zemětřesením, a vlny mořské, spojeny s ohněm vulkanickým, ji pokryly a pohltily. Jednotlivé otřesy smetly část' pevniny, takže konečně celý poloostrov zmizel, zanechav pobřežní čáru tak, jak se jeví dnes.

Většina obyvatel, překvapena uprostřed svého obvyklého zaměstnání, byla zničena; někteří se zachránili na lodích, jiní pro jistotu vylézali na vršky vysokých hor aneb na částky země, které ještě nebyly mořem pohlceny. Probírati kriticky tyto údaje na základě různých pintur v codexech may-ských by vedlo z rámce této stati.

Na druhém místě Brasseur de B. odvolává se na pověst' o "Atlantis", která zachována byla v annálech egyptských a vypravována Solonovi kněžími v Saidě. Zapsáno jest totiž v knihách řeckých, že Solon, když meškal v Egyptě — "rozmlouval s hierofanty z Psenophis, Sonchis, Heliopolis a Sais a dověděl se od nich pověst' o "Atlantis".

Brasseur de Bourbourgh cituje překlad o této věci z Platona: "Mezi velikými skutky Athénskými, o nichž památka zachovává se v našich knihách, jest jeden nade všechny vynikající. Naše knihy vypravují, že Athénští potřeli voje, které přišly přes Atlantický ocean a zuřivě napadly Evropu a Asii; tenkrát totiž ono moře bylo splavné a za úžinou, kde stojí "Sloupy Herkulovy", býval rozsáhlý ostrov, větší než Asie (Malá Asie) a Libye dohromady. Z toho ostrova lehce přeplouti možno na jiné ostrovy a z nich pak na pevninu, rozkládající se kolem moře vnitřního. Moře s této strany úžiny, (roz.: moře Středozemní), o níž mluvíme, upomíná na přístav se vchodem úzkým; avšak tam jest moře opravdivé a břehy je uzavírající patří k opravdivé pevnině. Na ostrově "Atlantis" vládli tři králové mocně i nádherně. Pod jejich panství patřila celá Atlantis i jiné různé ostrovy a některé části na pevnině. Jednou jejich panství rozšířeno bylo až do Libye a v Evropě až po Tyrrhenii; spojivše pak síly své, odhodlali se zničiti naše krajiny jediným nájezdem, avšak porážka jejich postup překazila a dala úplnou neodvislost všem krajinám na této straně Sloupů Heraklových. Na to pak jednoho dne a osudné noci dostavilo se mocné zemětřesení a potopy, jež zatopily tento bojovný lid; Atlantis zmizela pod mořem a moře stalo se tím nepřístupným, že plavba po něm byla znemožněna pro množství bláta, které tam zanechal propadlý ostrov."

Nájezd tento udál se mnohá století před tím, než Athény se staly metropolí řeckou, v dobách starobylé minulosti. Slavnost pode jménem: "Menší Panathaenea", jak různé symboly při ní užívané dokazují, konala se na oslavu vítězství nad "Atlantskými", a byla prý ustanovena od mythického Erichthonia v nejstarších dobách, o nichž se řecké tradice zmiňují. Solon měl známost o Atlantských dříve než se plavil do Egypta;

tam však slyšel poprvé o jejich ostrovné vlasti i o její neblahém osudu a zániku. Také jiní starobylí spisovatelé připomínají Atlantis. Výňatek, uchovaný u Prokl-a, vyjmutý z díla nyní neznámého, objevuje se u Boeckha "v poznámkách o Platonovi", zmiňuje se o ostrovech na dalekém moři za Sloupy Herkulovými, a v něm se praví, že obyvatelé jednoho z těchto ostrovů si uchovali památku a vzpomínku o "Atlantis", ostrovu to převelikém, který dlouhý čas nadvládu měl nad ostatními ostrovy v Atlantském oceanu. Brasseur de B. tvrdí, že tradice tyto, uchované na obou březích moře, vztahují se k téže věci. "Ostrov Atlantis", větší než Libye a Malá Asie dohromady, byl táhlým poloostrovem pevniny americké. Tato souhlasnost tradic chová v sobě snad nějaké jadérko dějepisné.

Stálé zmínky starobylých spisovatelů řeckých o "Atlantských", jichž vlast vždy umístěna bývala za západní končiny Afriky a Evropy do moře jméno jich majícího, dlužno, prý, pokládati za jakousi temnou zkazku o národu zmíněném a popsaném v análech egyptských.

Pravděpodobnost svojí domněnky opírá Brasseur de Bourbourgh dalšími vývody jazykozpytnými: "Slova "Atlas" a "Atlant-ský" nemohou býti uspokojivě vysvětlena etymologicky na základě některé řeči evropské. Nejsout' řecká a nemohou býti vysvětlena žádnou řečí Starého Světa. Avšak v řeči "Nahuatl" (Řeč Aztéků a jiných národků za doby španělského conquestu obývajících staré Mexiko) ihned se nám namane kořen "a", a "atl", kteréž značí: "voda, válka a svršek hlavy". (Molina, Vocab. en lengua mexicana y castellana, etc.) Z toho pak (kořene) odvozena jest řada slov, jako: "atlan" (což značí: na hranicích anebo u prostřed vod), a k tomu jméno přídavné: atlantic (atlantský). Také se vyskytuje: "atlasa" — bojovati; anebo umírati; další význam pak jest: z vody trčeti, a čas minulý: "atlaz".

Město pojmenované "Atlan" v době conquestu leželo u vchodu zálivu Uraba v Darii; mělot' vhodný přístav. Dnes na jeho místě stojí nepatrné pueblo nazvané Acla".

Dále Brasseur de Bourbourgh vede důkaz svojí theorie na základě různých výzkumů geologických. — Na prvém místě dovolává se knihy: "Description topographic et politique de la Partie Espagnole a l'Isle de Saint-Domingue" od Moreau de Saint-Mery's, vydané r. 1796. Uvádít' následující: "Jsou mnozí, již při zkoumání mapy Ameriky neomezují se s francouzským Pliny-em na domněnku, že ony nesčíslné ostrovy, táhnoucí se od ústí řeky Orinoco k průplavu Bahamskému (—ostrovy to zaujímající i celou řadu Grenadinů ne vždy viditelných při vysoké vodě nebo v příboji—) snad jsou vrcholky mohutných hor, jichž pata a úbočí jest pokryto mořem — nýbrž odvažují se dále v domněnce, že tyto ostrovy jsou temena nejvyššího řetězu horského, který korunoval část' pevniny, jež propadši se, utvořila Gulf Mexický. Avšak na posilu této domněnky dodati dlužno, že i jiná veliká země, spojující tento archipelag s pevninou od Yucatanu až k ústí řeky Orinoco, se ponořila tímže způsobem, a dokonce i třetí povrch země, který spojoval ostrovy s Floridou a snad i s jiným břehem severní Ameriky, tvořil severní hranici zmizelého kontinentu; těžko totiž lze si představiti, že ony vrchy, jichž temena činí nad hladinou, snad stály na krajním pobřeží continentu."

Brasseur d. B. uvádí dále jinou autoritu, a sice: "M. Charles Martins", který r. 1867. v Revue des

Duex Mondes píše, že "hydrografie, geologie a botanika souhlasně nás učí, že Azory, Canary a Madeira jsou zbytky veliké pevniny, jež dříve spojovala Evropu se Severní Amerikou."

V tomto bodu ovšem domněnka o obydlené a civilisované "Atlantis" potkává se s důležitou otázkou: Byl již tenkráte, když Nový Svět se Starým dle některých geologů byl spojen — **člověk na zemi?**

Jest sice historicky zjištěno, že 4000 let před Kristem nacházíme již civilisaci na Eufratu a Tigridu i kolem Moře Středozemního: Dá se však v souhlas uvésti toto stáří s oněmi "přeměnami geologickými", které způsobily záhubu "Atlantis" a její civilisace domělé?

Tak stará civilisace ovšem by se nesrovnávala s učením moderních progressionistů, kteří hlásají, že člověk svoje dětství v dávných dobách prožíval jako poloop a pak jako divoch. Ostatně tato domněnka jest falešná, protože dějiny nejstarších lidí — jsou vskutku dějiny člověka dle poměrů kulturního.

Theorie "Atlantská" zůstává domněnkou v některých bodech "vědeckou", v některém směru "pravděpodobnou" — celkově však nedostačuje odpověď' její na otázku danou: "Kde vzali původ první obyvatelé Ameriky a jejich civilisace?"

Jak odvážné a neodůvodněné na př. jest tvrditi, že všechna civilisace Starého Světa původ svůj má v Americe a že rasa "Atlantská" vybudovala starý Egypt? Tot' fantasie daleká pravděpodobnosti.

Může býti sice — jak Brasseur de B. tvrdí — že na každou pyramidu egyptskou jest jich v Mexiku a Střední Americe tisíc; avšak trosky egyptské nemají nic společného s ruinami americkými.

Obě tyto krajiny měly naprosto různou řeč, různý sloh stavební; nejevít' podobnosti ve tvaru písma; původní obyvatelé různili se fysickým rázem těla. Srovnejme jen bez předpojatosti figury na sochách, skulpturách a pinturách amerických s egyptskými. — Egyptská pyramida nepodobá se více americké, než čínská pagoda nějakému mořskému majáku britskému. Nebylat' stavěna tímže způsobem, ani k témuž účelu. Celkový ráz i jednotlivosti památek americké starobylé civilisace úplně jest odlišný od egyptského. Nelzet' jeden tento národ odůvodniti druhým. (Časem přicházejí z Mexika zprávy o nových vykopávkách a památkách, které v jakési spojení se starou orientálskou civilisací — egyptskou a chaldejskou — badatelé uvésti se snaží. — Tak professor Niven z newyorské akademie věd objevil roku 1911. východně od hlavního města Mexika v údolí mezi Texkokem a Tlalnepantlou zbytky města, které jest pohřbeno jako Pompeji pod vrstvami sopečného původu. V hlubině několika jen metrů odkryl silnice a domy, mezi nimi také dům zlatníkův, ve kterém bylo ještě všechno nářadí se všemi okrasami. V dílně nalezeno bylo vedle uměleckých děl ve zlatě, stříbře a bronzu přes 200 litých forem z pálené hlíny, které sloužily pro výtvarné práce, nádoby a šperky. Žádný z těchto nálezů nerovná se cenou památnostem mitlanským. Spadajít' do dosud neznámé doby mexického vývoje, která však jeví značnou podobnost s východem. Několik hlav připomíná egyptský způsob práce, jiná díla jihoasijská, přesněji borneská a inetická. Pod dílnou byl objeven hrob, v němž byla kostra muže, jenž byl zavražděn aneb padl v boji. Bronzová sekera byla ještě v lebce. Kolem hrobu leželo 125 figurek z pálené hlíny, které připomínaly vesměs asijskou práci. Někte-

ré představují sedícího boha, který má jako Budha nohy křížem. Stěny pokojů v domě zlatníkově jeví jako pompejské dekorační malbu. Tato spočívá na hladké maltě a jest ve své původní svěžesti výborně zachována. Převládající její barvy jsou modrá, červená, žlutá, zelená a černá. Předměty zařízení jsou podobně ozdobeny jako stěny. U jistého nábytkového kusu podávají malby scény ze života pastýřského. Professor Niven míní, že mexické objevy spadají až do největšího rozkvětu kultury ninivetské aneb snad ještě dále. Tvrdí, že objev jeho jest nejpodivnější, jaký kdy byl na poli starožitnictví v Americe učiněn. Leč ku odkrytí zasypaného mexického Pompeji jest prý třeba millionů.

Při vykopávce na Child's Point, na břehu řeky Missouri jižně od Omahy, nalezl archeolog Robert Gilder mezi jinými různými památkami i dívčí hlavičku vyřezanou z měkkého kamene, s úpravou hlavy, jak ji nacházíme na obrazech a sochách egyptských. Indiáni zde usedlí byli asi příchozími od jihu — patříce bezpochyby k rodině Cado-ů — a tu snadno mohli tento amulet náboženský (?) nebo okrasný, nabýti z Mexika, a to prostřednictvím "obchodních" Caribů, kteří, jak se zdá, udržovali spojení mezi kmeny Mexickými a "Budovateli mohyl", čili s polorolnickými Indiány v úvodí Mississippi a Missouri.

POVŠECHNÉ DŮVODY, ŽE KULTURA INDIÁNSKÁ BYLA DOMORODÁ.

(Dle Payne — History of Amerika.)

Všechno tomu nasvědčuje, že pokrok nebo tak zv. civilisace předcolumbické Ameriky byla domorodá, a ti, kdo hájí a dokázati se snaží její původ ve Starém Světě, potkávají se s mnohými nepřemožitelnými překážkami. Třeba tu pilně uvážiti i následující na bíledni ležící námitky:

1) Jednotlivé proudy přistěhovalých domorodců ubíraly se od spojky Nového Světa se Starým na severozápadě směrem povšechně jižním, procházely as Britickou Columbií, Oregonem a Californií. Přinášely s sebou svoji domácí asijskou kulturu. Dalo by se tedy očekávati, že někde v Oregonu nebo Californii najíti lze sledy této importované civilisace. A není tomu tak, ač hmotné okolnosti v těchto krajinách duchovnímu i hmotnému pokroku byly příznivy, že ani příznivějšími býti nemohly. Jak to vysvětliti lze, že civilisaci Staré Ameriky hledati nutno v končinách od tohoto bodu tak daleko vzdálených?

V Columbii, Oregonu i Californii výborně by se byly dařily plodiny rostlinné i zdomácnělá zvířata asijská — a o tom všem v dobách předcolumbických tam nebylo ani sledu. Ba nárůdkové californijští, ač snad celá tisíciletí tu usedlí, nedodělali se ani toho nejmenšího pokroku, který by zasloužil jména civilisace. A což v příčině náboženství, které pokládám za hlavní postulát civilisace? O jeho nízkém stupni svědectví dává spletilost více než dětinných tradic ze staré doby, o čemž horliví otcové z řádu Jesuitů a Františkánů ve svých cenných popisech a kronikách píší.

2) Když Columbus objevil Nový Svět, neznali domorodci američtí ani jediného zvířete domácího, ani jediné snad zušlechtěné byliny a zeliny výživné ze Starého Světa; a některé z nich rostly na půdě americké ve stavu divokém. Byl by tento úkaz možným, kdyby civilisace americká byla importovaná a nikoli domorodá?

Dvě hlavní sídla "vyššího" pokroku měla Amerika: Mexico a Peru. A obě tyto krajiny vykázati se mohou jistými "naprosto" domácími plodi-

INDIÁN, FRAOBYVATEL AMERICKÝ.

nami a živočichy, v jejichž pěstování, šlechtění a chovu vězel základ umělé výživy obyvatel a tím samým i základ k pokroku, ba jakési civilisaci.

Mexico vypěstovalo kornu — maize — jejíž plodnost' i výživnost' byla s to nejen před hladem zachrániti, nýbrž pohodlně nasytiti velké množství lidu na poměrně omezeném místě, jako byl Anahuac. V kičua nebo v mírných údolích peruánských výborně a lehce se množila stáda llam, a dobře uzrávala maize i paprika. Lid, který byl schopen svou silou a důmyslem pěstění stád i rolnictví přivésti k takové dokonalosti a to ve směru i způsobu od Světa Starého úplně rozdílném, dovedl zajisté býti autorem i těch děl výtvarných a duchovních, jichž souhrnu říkáme: civilisace staré Ameriky.— Kdyby Mexico a Peru bylo mělo nějaké delší spojení obchodní a jiné se starým světem, jistě by to bylo mělo vliv na agriculturu, a význačnější proudy civilisace Starého Světa byly by zjevny v dobách objevu Columbova v obou střediskách amerického pokroku.

4) Konečně jak možno vysvětliti, že Indián neznal železa, tohoto předůležitého činitele v pokroku lidstva, byla-li jeho civilisace importovaná? Vždyt' kmenové východní Asie užívali železa od pradávných dob! V Mexicu, Peru, mezi Mound-Builders a u jiných kmenů ''čistě'' Indiánských o něm nebylo ani sledu; domorodec užíval kamene a poměrně málo i jiných kovů, jež ryzí v zemi našel. Eskimáci ovšem udržovali na západě stálé spojení s Asií a na Groenlandu přišli do styku se Skandinavci snad dávno již před objevem Columbovým, a proto nedivno, že jediní mezi národy americkými ''příležitostně'' některých nástrojů železných nabyli; při tom však jest jisto, že s tím kouskem železa civilisace Starého Světa do Ameriky importována nebyla.

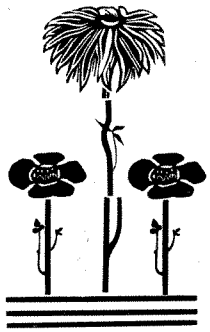

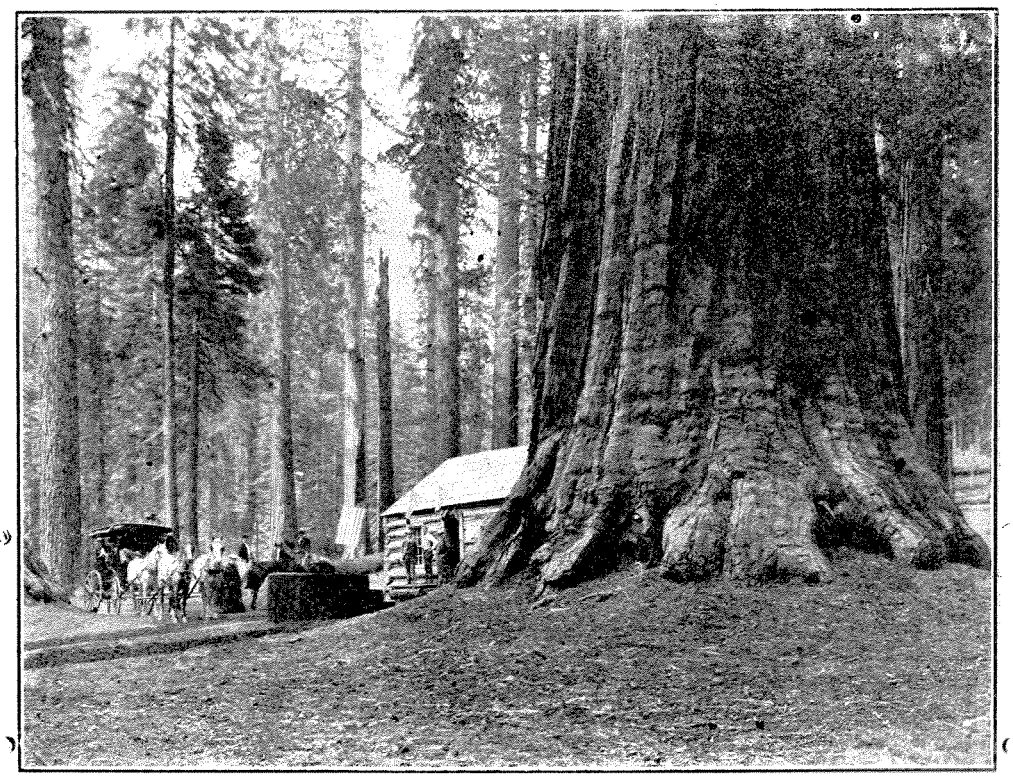

AMERICKÝ PRALES V KALIFORNII.